YÖN

HAFTALIK GAZETE

Özel Sayı

KÖY KALKINMASI

Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencilerinin Tuzluca ve Doğu'daki incelemeleri sırasında yapılan röportaj orta sayfada

MEHMET CAN

Yıl: 1 - Sayı: 38

5 Eylül 1962

100 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

Suçlu kim

YÖN okuyucusu olarak, YÖN okuyucularına ilginç bulduğum bir olayı ve bu olay içinde bilinmeyen birini anlatacağım.

1957 DP. iktidarı zamanında başlıyan bu olay, küçük, küçük olduğu kadar da fanatik olan bir Orta Anadolu kasabasında halen aktüalitesini muhafaza ediyor.

İlk görünüşte olayın karakteri kişisel gibidir ama, gerçekte toplumsal bir mâna taşır.

Çünkü, olayın karakterinde, günümüzün sosyal kavgasını, bu kavga üstünde basının tutumunu daha açık bir şekilde görebiliyoruz

Bunun içindir ki; olay ilginçtir.

Olayın kahramanı olan bay (X...) in ne şöhreti, ne içtimaî mevkii, ne iktisadî kudreti ve ne de zikre değer diploması vardır.

Yani, kimliği, Ereğli nüfus dairesinden aldığı hüviyetle tesbit edilmiş basit bir vatandaştır. Eğer bahsedeceğim olay, daha doğrusu olaylar cereyan etmemiş olsaydı, eminim O'nu Ereğli'de hiçbirimiz tanımıyacaktık

Biz, bu olaylarla Bay (X..) i olduğu kadar, görünüşlerin temelinde cereyan eden sosyal kavgayı da tanıdık.. Düşünün bir kere; Bay (X..) in ilk suçu, köylü olmakmış..

Orta Anadolu'nun ıssız bir köyünde, daha kötüsü, kamışlarla çevrilmiş evlerden meydana gelen obada doğmuş olması..

İkincisi, Çiller köyünün yağız atlı ağasının önünde köy feodalizmini ailecek yaşamış ve dayanamayıp kasabaya — Ereğli'ye — göçmüş olması

Üçüncüsü, bu kaçışı, Cumhuriyet rejiminin tabiî sonuçlarından zannedip, üzerinde durmadan, para kazanmak için İstanbul'a gitmesi, orada çeşitli mesleklerde çalışması, çabalaması, fakat bu arada bilhassa toplum bilime ait çeşitli kitaplar okuması..

Bu üçüncüsü, olayların ilk çekirdeğinin toprağa düşmesine sebep olmuştur. Kendisi bu devreyi şöyle anlatıyor: «Okuduğum kitaplarla içinde bulunduğum sosyal realite arasında münasebet kurmaya çalışıyordum. İstanbul bana pek tezatlı görünmeye başlamıştı. Elimde olmıyarak, ağır ağır değişiyordum. Kasabamı, köyümü ve şuur altımda çizgi halinde yaşıyan yağız atlı köy ağasını, yeni elde ettiğim kıymet ölçüleriyle değerlendirmeye başlamıştım Aynı şartlar içinde ve aynı topraklar üzerinde her şey eskisi gibi devam ettiği halde, ben, bu devamı kabul edemez olmuştum. Çünkü bu devam, şuursuz bir devamdı. Hayır! Hayır! Devam şuurluydu ve cemiyet belli gayelerle yönetiliyordu. Olsa, olsa ben, şuursuzdum, ama artık şuurlanmıştım.»

Bu sözlerin sahibi Bay (X..) artık bu andan itibaren sosyal potansiyelin geliştirip, kuvvetlendirdiği cemiyetin öz çocuğudur.

Çünkü, ifade ettiği fikirlerin orijinleri bizzat cemiyettir, cemiyetteki boşluklardır.

O, bu boşluklardan kişisel çıkarlarını artırmak yerine, samimî bir şekilde ve şiddete kaçmadan, aksaklıkların düzeltilmesini, cemiyetin kusursuz işler bir makine haline gelmesini istemiş, bunun için de siyasî bir partiye girmiş. İlginç olaylar da bundan sonra filizlenmeye başlamış

İşte kendisinden dinlediğimiz olayların cereyan tarzı: «Ait olduğum içtimaî sınıf ve bu sınıfın ortada duran problemleri sosyalist eğilimli siyasî bir partiye girmemi gerektiriyordu ve girdim.

Çok geçmeden Beyoğlu, Kocamustafapaşa ve Taşlıtarla teşkilâtlarını kurdum. Bu kuruluşlarda duygularımdaki samimiyetim ve sosyal heyecanımın payı büyük olmuştur. Özellikle Taşlıtarlada Konuşmalarımızdaki sıcaklık, açıklık ve gerçeklere olan bağlılığımız halkı etkiledi. Sarıgölde, Yıldıztabya'da derhal iki teşkilât daha kurulmasına geçildi.

Bu arada, İzmir kurulmuş, Ankara, Eskişehir, Konya ve Erzincan illerinden teller almıştık

Ama neye uğradığımızı şaşırdık. Partimize önce «Kızıl» , «Komünist» lekeleri sürüldü. Sonra da partimiz kapatıldı. Gazeteler, hakkımızda olmadık şeyler yazdılar. Hattâ bizi Sovyet uşaklığı, ile dahi suçlandırdılar.

53 kişi birden, tevkif edildik. Yıl 1958. Tam 18 ay Harbiye askerî ceza evinde karanlık ve havasız hücrelerde «ihtilâttan men» kaydı ile hâkim yüzü görmeden inletildik.

Bu arada, kasabam olan Ereğli'de aleyhimde yürütülen dinsizlik ve komünistlik propagandası karşısında fazla dindar olan babam, utancından dışarıya çıkamamış ve çok geçmeden de bir kalb krizinden ölmüş.. Çünkü aleyhimdeki propaganda halkın ham hayaline öyle efsanevî bir şekilde işlenmiş ki: Babam benim, yani kendi öz oğlunun, artık bir vatan haini, bir Sovyet casusu olduğuna inandırılmış..

Babamın ölümünden sonra, biz beraet ettik. Beraetimizle ilgili temyiz tasdiki M. B. K. zamanında devlet radyosu tarafından yayınlandı.

Tabiî annem yalnız kaldığı için, O'nun yanına, kasabam olan Ereğliye döndüm. Fakat içinde doğup büyüdüğüm toplumdan koparılmış olduğumu da hayretle gördüm.

Kendi öz toplumum bana yabancıydı. Bununla beraber, davranışım, geçmişteki fazilet ve namusumda onları hayrete düşürüyordu. Ve âdeta «Bu kadar namuslu bir insan.... ist olabilir mi?» demek istiyorlardı.

Çünkü karşılarına gazetelerin kendilerine anlattığından çok başka bir insan çıkmıştı

Açıkça söylüyorum! aleyhteki bütün propagandaya rağmen, artık seyyar bir vitrin haline gelen şahsımı gören ve dinliyen toplumun, hakkımdaki hükmü değişmişti. Ve toplum beni değişik bir mâna ile yeniden benimsemiye başlamıştı. Fakat olaylar zinciri yine işledi.

AP. li doktor Mustafa Kurdoğlu — kasabanın eşrafından sayılır — aleyhimde yeniden bir kampanya açtı.

Kasabada günlük çıkan YEŞİL EREĞLİ gazetesinde yukarıda zikrettiğim tevkif olayını ele alarak, şahsımı en koyu şekilde Kızıla, kızıldan karaya boyadı.

Fakat bu sefer toplumdan beklediği ilgiyi göremedi Aksine, benim de etrafımda, küçük de olsa, halkalanmalar oldu. Bunu gören karşı taraf (ki artık taraflar halinde olduğumuza iyice inanıyorum) metod değiştirdi.

AP. ler teker teker, boy gösterdiler. Tehditler oldu. Ve tehditler gerçekten fiile inkılâp etti. Şimdi tehdit altında yaşıyorum. Başta Dr. Kurdoğlu olmak üzere tehditleri adliyeye intikal ettirdim.

Ereğli küçük bir kasaba olmakla beraber, burada adlî mekanizmanın tarafsız işliyeceğinden eminim. Hâlen adliyede tehdit ve iftiralarla ilgili üç tane dâva vardır.

1 — Dr. Kurdoğlu, basın dâvası,

2 — Seyit Ulutaş, bıçak çekme,

3 — Mustafa Bozdede, yol kesme.

Birincisini müteakip, 2 ve 3 üncü şahıslar bu kasabada kimsem bulunmadığını, komünist olduğumu söyliyerek tehditle para almak istediler.

Hâkim huzurunda bunları affedeceğim muhakkak.

Ama bütün bu olanlar, fikriyatımı biraz daha bilemiye, görünüşlerin temelindeki kavgaya beni daha ciddî, daha kuvvetli itmeğe yarıyacaklar.»

Şimdi YÖN okuyucularına sorulabilir: suç kimde? Kendisini, kendisinden dinlettiğim ve hâlen tehdit altında bulunduğuna şahit olduğum Bay (X..) de midir? Yoksa onu bu hale getiren basın da mıdır?

Kararı size bırakıyorum.

Fakat bence Bay (X..) içtimaî realitemizin etkileyip şuurlandırdığı bir neticedir. Suç, bu neticeyi kabul edemiyen idarecilerdedir.

Mustafa ÖZER

Emek, servet ve demokrasi

Zamanımızda geri kalmış ülkelerde devlet kudretini seçim yolu ile ele geçirmiş olanlar, ekonomik görüşleri itibariyle liberal eğilimli olan iktidarlardır. Umumiyetle azınlıkta bulunan ve liberal ekonomik görüşü temsil eden bu siyasî toplulukların devlet kudretini elde bulundurması vakıası, bu zümrelerin meşru veya gayri meşru yollarla veya veraset yolu ile kendilerine intikal etmiş olan servetlerine dayanır. Diğer bir deyişle, siyasî iktidarı servet vasıtası ile elde etmişler ve bu iktidarı yine aynı yolla devam ettirmektedirler. Bu suretle ülkede teessüs eden siyasî nizam, bir zenginler aristokrasisidir; fakat seçim yolu ile iktidara geldiklerinden, kurulan bu nizamın adı, onlarca Demokrasi'dir. Çok tabiî ki seçimlerde temin ettikleri oyların servetlerine dayandığını açıklıyamazlar, zira aksi halde şekli demokrasi perdesi sıyrılacak ve hakikî çehreleri sırıtacaktır

İktidarı elde bulunduran bu zümre tarım, para, sanayi, mülk v. s. ağaları veya bunların temsilcileridir; içlerinde en züğürtleri hürriyet içinde serbest ekonomi taraftarı olan liberalizm fikri ağalarıdır; esasen zümreyi sürükliyen ve diğer istismar erbabı ağaları kendi etraflarında toplıyanlar da, birincilerden yüksek paralar ve menfaatler temin eden bu ikincilerdir.

Hepsinin hedefi, kendi işlerinde ve teşebbüslerinde, asırların verdiği tevekkül ve zaruretlerle çalışan henüz uyanmamış emek erbabını devamlı ekonomik baskı altında tutarak, oylarını seçimden seçime satın almak ve bir iktidar süresince devlet kudretini elde bulundurarak kendi iktisadî çıkarlarını sağlıyacak ve servetlerini artıracak düzeni kurmaktır; bir başka ifade ile, siyasî iktidarlarının kendilerine verdiği teşriî kudreti kullanarak, ekonomik iktidarlarının devamlılığını sağlıyacak kanunları çıkarmak ve menfaatlerine en uygun hukuk düzenini kurmaktır.

Hak, ekonomik eşitlik, sosyal adalet ifadelerinde kendisini bulan ve onlarca sol sesler olarak tavsif olunan en tabiî insan haklarını ve feryatlarını ise, memleketteki müesses hukuk nizamına başkaldırmadır gerekçesi ile, yine iktidarlarından aldıkları icraî ve kazaî kudretle insafsızca boğarlar.

Bu kurdukları düzenin, memleket çapındaki ifadesi, onlarca «Hukuk Devleti» dir.

Bu sözde hukuk, hürriyet ve demokrasi nizamının karşısında, emeği ve hakları istismar edilen bir halk, bütün bir vatandaş topluluğu vardır; o vatandaş topluluğu ki, devletin kendisine tanıdığı hak ve mükellefiyetler muvazenesinden sadece mükellefiyetleri yüklenmiş ve idare etme imtiyazı gibi, sanki bütün haklarını da iktidardakilere devretmiştir

Bu öyle bir istismardır ki, her türlü eğitimin azalması ve kültürsüzlüğün artması ile orantılı olarak artar; iktidar, vatandaşın muasır medeniyet seviyesi ile ilgili bilgisini yükseltecek her türlü çabanın karşısındadır; çünkü iktidarın başlıca düşmanı kültürdür.

Bu gibi nizamlarda, iktidarların din eğitimine maksatlı olarak eğilmeleri ve dinî bir istismar vasıtası olarak ön plâna almaları, öbür dünyanın nimetleri ile gözlerini kamaştıracakları vatandaşların sırtlarından, bu dünyada daha iyi geçinebilmek maksadı ile iktidarlarının devamlılığını sağlıyabilmek içindir. Böylece, muasır devlet anlayışının lâiklik prensibini çiğnedikleri ve memleketlerini asırlarca geriye götürdükleri hakikati umurlarında bile değildir.

Böyle bir sözde hukuk nizamının cârî olduğu memleketlerde halk ve onun aslî unsuru olan fikir ve beden emekçileri, bu siyasî iktidarın ve uşaklarının, karşısındadır; fakat teşkilâtsız oldukları veya teşkilâtlanmalarına kat'iyen meydan verilmediği için, ancak asgarî ihtiyaçları olan hayatlarını ve nesillerini idâme ettirebilmek çabası ve mecburiyeti içinde, verdikleri emeğin çok altında bir bedelle çalıştırılırlar.

Bu nizamın kurucuları, bu istismar keyfiyetini «ivazlar arasında fahiş nispetsizlik — Gabin — Müzayaka halinde istismar» müessesesi olarak hususî hukuka ithal etmiş olmalarına rağmen, idare ettikleri kitleye âmme hukukunda böyle bir hak tanımazlar veya bu müesseseyi bu sahada işletmezler; çünkü yüksek şahsî menfaatlerine aykırıdır.

Hakikî hukuk nizamının tahakkuku, emekçi halk kitlesinin teşkilâtlanarak müesseseleşmesi ve siyasî iktidarı yine seçim yoluyla ele geçirmesi ile mümkün olacaktır. Ancak, bundan sonradır ki devlet kudreti, milletin hayrına ve menfaatine kullanılacak ve her çalışanın emeğinin tam karşılığını alabilmesi ve çalışamıyan veya çalışamaz duruma gelenlerin de insan haysiyetine yakışır şekilde hayatlarını idâme ettirebilmeleri sağlanacaktır Ancak bundan sonradır ki halk, bir devlet vatandaşlığının külfetlerine eşit olarak severek katlanacak ve nimetlerinden eşit oarak pay almak suretiyle vatandaşlık hak ve mükellefiyetlerinde muvazene kurulacaktır

Ancak bundan sonra, sosyal adaletten bahsedilebilecek ve serveti de yaratan hakikî istihsal unsuru emeğin servete her sahada tekaddüm etmesi ile demokrasi doğacaktır.

Bu neticeye varabilmek ancak memleket aydınlarının her fırsatı değerlendirerek, halka yönelmeleri ve onu vatandaşlık hak ve mükellefiyetleri mevzuunda aydınlatmaları ile ve varlıklarının en aslî unsuru olan emeklerinin ne derece muteber ve hürmete lâyık olduğunu onlara anlatmaları ile mümkün olacaktır.

Aydınlarının geri kalmış topluluklarına öncülük yapmayı aslî vazife olarak üzerlerine almadıkları ve bu suretle iktidar gâsıplarına karşı ölüm kalım savaşı açmadıkları memleketlerde, o milletin topyekûn istismarı ebediyen devam edecektir. Çünkü iktidar sahipleri, iktidarlarının sonu demek olan böyle bir yola kendiliklerinden hiçbir zaman yönelmiyeceklerdir.

C. TUNCER

SERVETE GİDEN YOL..
TASARRUF SAHİPLERİNE AÇIKTIR
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI
UĞUR K.
BASIN A—2406/081

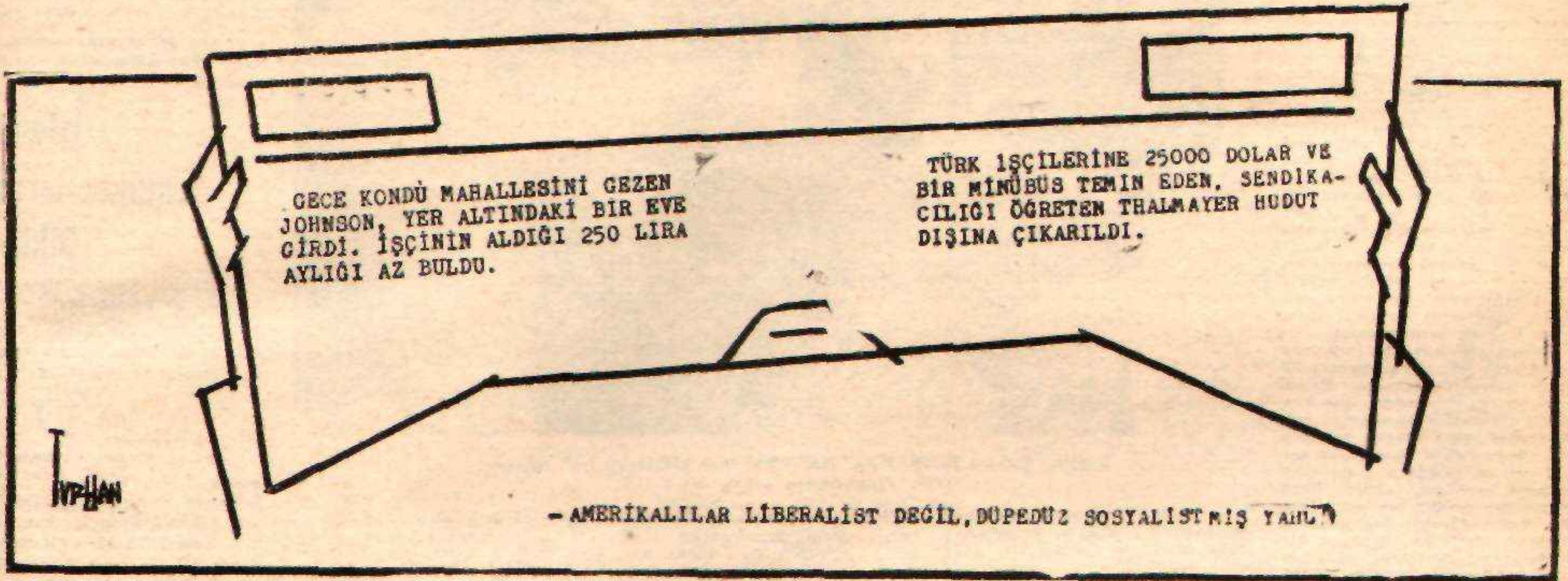
YÖN
HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ
(BASIN AHLAK YASASINA UYMAYI TAAHHÜT ETMİŞTİR)
Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

İDAREHANE : BAKANLIKLAR — AKARA, ATATÜRK BULVAR 137/8
Telefon: 12 72 80 ★ İstanbul Bürosu: Mollafenari Sokağı 32 Çağaloğlu. Posta kutusu 512 — İstanbul, Tel: 229315 — 229316 ★ Dizilip basıldığı yer: VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. — İSTANBUL

ABONE Yıllığı (52 sayı) 50 T.L. altı aylığı (26 sayı) 25 T.L., üç aylık (13 sayı) 12.50 T.L.'dır. 1962 yılı için özel indirimli abone tarifesi: Yıllık 40 TL., altı aylık 20 TL., üç aylık 10 T.L.'dır. Yurt dışı abonelerinde posta ücreti tutarında ilâve yapılır.

İLÂN : Beher sütunda santimetresi 25 T.L. dır. 1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel tarifeye ve pazarlığa tâbidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaşmalar yapılır. İlânlardan dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

YÖN HAFTALIK GAZETE

Plân konusundaki gerçek...

BAKIŞ

Yüksek Plânlama Kurulu çalışmaları plâncılar ile politikacıları ister istemez karşı karşıya getirdi. Koalisyonun önemli adamı Alicanın, toplantılara katılmaktan vazgeçmesi üzerine, plânın temel meselesi olan finansman dâvası ve toprak reformu işı, Yüksek Plânlama Kurulundan alınarak Hükümete bırakıldı. Böylece temel dâvalarda, plâncıların da söz sahibi olması önlendi. Bu arada, plâncılar, «kendilerini hükümetin üstünde bir otorite sayıyorlar» şeklinde haksız hücumlara uğradılar.

Bu durum, Hükümetin plân meselesini anlamamasının veya anlamak istememesinin tabiî sonucudur.

Plân nedir?

Plânlama tartışmaları yapılırken iki noktayı gözden uzak tutmamak lâzımdır. Bunlardan biri, plânlamanın ne olduğudur. İkincisi de plân yoluyla nereye varılmak istendiğidir.

Plân, teknik açıdan iktisadî ve sosyal hayata aklın uygulanmasından başka bir şey değildir. Bu bakımdan temel mesele, plânlama teknikleriyle, ekonominin akla ve sağduyuya uygun şekilde yeniden düzenlenmesidir. Yalnız herhangi bir işte olduğu gibi, toplum hayatında da akıllıca bir davranışta bulunabilmek için daha önce ortaya bazı hedeflerin konulması gereklidir.

Plânlama çalışmalarındaki ikinci önemli nokta budur. Toplum olarak, belirli bir zaman aralığında nereye varılmak istendiğinin bilinmesi lâzımdır ki o hedefe yönelen akılcı bir faaliyet mümkün olsun.

Bu iki tip faaliyetin, mahiyeti icabı, *farklı formasyon ve statüde iki grup tarafından gerçekleştirilmesi lüzumludur.* Teknik çalışmaların uzmanlarca yapılacağından kimsenin şüphesi olamaz. Fakat eğer hazırlanan plâna birazcık uygulama şansı [illegible], adına ister hedefler, ister stra[illegible], temel tercihlerin mutlaka siyasî iktidarı ellerinde bulunduranlar tarafından yapılması şarttır. Aksi takdirde plân, yürütme iktidarından yoksun bir zümrenin hazırladığı akademik bir çalışma olmaktan öteye gidemez.

Temel tercihlerin siyasi iktidar tarafından yapılmış olması da, ciddî bir plân elde etmek için yeterli değildir. Temel tercihleri yapanların, mutlaka çoğunluğun, yani halkın özlemlerini yansıtması gerekir. Çünkü plânlama, özellikle az gelişmiş bir ülkede, halk yığınlarının özlemlerine uygun önemli değişiklikler yapılması söz konusu olunca, zahmete değer bir çabadır. Mevcut durumu devam ettirmek için plân yapmanın gerçek plâncılıkla ilgili hiç bir yanı olmadığı kabul edilmelidir.

Eğer ortada halk yığınlarının özlemlerine cevap veren, siyasî iktidar tarafından *yapılmış temel tercihler* yoksa, plân da yok demektir. Bu durumda yapılacak en dürüst hareket, plân çalışmalarından vazgeçmektir. Daha az dürüst olanı ise uzmanlarca hazırlanmış bir strateji üzerinden çalışmalara girişmektir.

Siyasî tercihlerden mahrum bırakılan uzmanlar, çalışmalar sırasında, elbette ki kendi tercihlerine uygun siyasî kararların var olduğunu farketmek zorunda kalacaklardır. Fakat hazırlanan belge son şeklini alıp da siyasî organların karşısına çıkınca, bu organlar, iki yoldan birini seçmek zorunda kalabileceklerdir. Ya mevcut siyasî otoritenin tercihlerine uymıyan plân, iç ve dış nedenlerle göstermelik bir plân olarak saklanacak, ya da siyasî organlar, plân çalışmaları başlarken yapmadıkları tercihleri yapacaklardır. Fakat her iki halde de, plân etrafında yaratılan edebiyat sona erecektir.

Memleketimizdeki plân tartışmalarının sebebi budur. Yüksek Plânlama Kurulundaki çatışmalar, koalisyon Hükümetinin olmıyan bir stratejiye göre plân hazırlanmasından ileri gelmiştir. Strateji uzmanlar tarafından tesbit edilmiş ve askerî idare zamanında, hükümete empoze olunmuştur. Koalisyon Hükümetleri siyasî nedenlerle, bu belgede değişiklik yapmaya cesaret edememişlerdir. Nitekim, İkinci Koalisyon Hükümetinin programı, stratejiye kuvvetle bağlılık iddiasındadır. Fakat iş uygulamaya gelince, uzmanların tercihleri hükümetçe benimsenmediği için «Sosyal adalet içinde kalkınma» ilkesi baltalanmış, stratejide öngörülen kalkınma hızının gerektirdiği tedbirler reddedilmiştir. Böylece Hükümetin, uzmanlardan çok farklı tercihlere sahip bulunduğu ortaya çıkmıştır. Hükümet içinde ufak bir grup, iç ve dış nedenlerle, (Hükümetin en büyük ümidi dış yardımlardır), plânın büyük ölçüde değiştirilmesini önlemeye çalışmışsa da, durum artık anlaşılmış, Türkiyede ciddî bir plân tatbikatı yapılamıyacağı gün ışığına çıkmıştır.

Sosyalizm ve plân

Aslında, etkili bir plânlama çalışmasının bugünkü şartlar altında yapılamıyacağını anlamak için bu kadar beklemeye lüzum yoktu. Çünkü gerçek bir plân, ancak sosyalist eğilimli bir idarenin başarıyla uygulayacağı bir araçtır. Bugün dünyada sosyalist ülkelerin dışında gerçek bir plân uygulıyan başka bir memleket yoktur. Doğu blokunun dışında başarılı bir plânlama örneği veren Hindistanda, iktidar partisi sosyalisttir. Mısır, halkın özlemlerine cevap veren ciddî bir plânlamanın sosyalizmle mümkün olacağını anlıyarak, bu yola yönelmiştir.

Ancak sosyalist ülkelerin gerçek plân yapmış olmaları bir tesadüf değildir. Bir defa ekonomik ve sosyal hayatın akılcı metodlarla değiştirilebileceği ve değiştirilmesi gerektiği prensibi, yalnız sosyalistlerin inandığı bir ilkedir. Tahripkâr ve sömürücü piyasa mekanizmasının yerine aklın hâkim olması fikri sâdece sosyalist doktrinde vardır. Ancak sosyalist eğilimli bir iktidar, halk yığınlarının özlem ve ihtiyaçları yerine, mutlu azınlığın kapris ve alım gücüne dönük bir iktisat sistemini reddeder.

Bu görüşleri benimsemeden plândan söz etmek, ya bilmeden plân diye 5 yıllık bütçe yapmak, ya da bilerek plân adına halkı aldatmaktır. Bunun dışında bir şey düşünülemez.

Diğer taraftan plân, statükoya karşı savaş aracı demektir. Eğer mesele sâdece hâkim sınıfın menfaatlerini takviye ise, plâna lüzum yoktur. Plân, kuvvetini emekçi halk yığınlarından alan bir siyasî iktidarın, mevcut alışkanlıkları ve haksız menfaatleri kırarak yeni bir düzen yaratmasına yardım eder. Eğer iktidarda mevcut düzeni değiştirmeye azimli bir iktidar yoksa, plân çalışmaları bir aldatmaca olmaktan öteye gidemez. Ve neticede, plân etrafında yaratılmak istenen edebiyat, bir noktada durmak zorunda kalır. Türkiye bugün bu noktadadır. Hükümet, uygulamıyacağı bir plânı, dış yardım sağlıyacak ve kamu oyunu oyalıyacak bir ziynet eşyası olarak muhafaza etmek kararındadır.

Bunun içindir ki plâncılara önemli bir görev düşmektedir. Plâncıların, kendi lehlerine Hükümetin de yardımıyla yaratılan olumlu havayı memleket yararına kullanmaları gereklidir. Uzmanlar, plânın bir aldatmaca aracı hâline getirilmesi karşısında susamazlar. Büyük ümitler bağlanan plân fikrinin gülünçleştirilmesine seyirci kalamazlar. Buna hakları yoktur.

Plâncılar statükocu kuvvetlerin bir dişlisi hâline gelmek istemiyorlarsa, görevlerinden ayrılmak pahasına da olsa, *gerçeği kamu oyuna açıklamak zorundadırlar.*

Doğan Avcıoğlu

Dışişleri Bakanı Erkin, Millet Meclisinde Irak olaylarını izah ediyor
Diplomatça değil...

Millet Meclisi

Korkuyla beklenen 3 Eylül, nihayet geldi ve Meclis çalışmaya başladı. **Meclisten korkan başka bir demokrasi mevcut olmasa gerektir.** Bununla beraber, Meclisin ilk günü, korkulacak birşey olmadı. Dört partiye mensup milletvekilleri birbirlerine karşı gayet iyi davrandılar, hatır sordular ve sarılıp öpüştüler. Başbakan İnönü, sabah saat 11 de, Meclis korkusuyla, CHP. grupunu olağanüstü bir toplantıya çağırdı. Milletvekillerine, «Aman gürültü patırtı yapmayın. Ağırbaşlı olun» diye baba nasihatleri verdi.

Oturum, saat 15 te açıldı. Gündemde sözlü sorular, daha sonra kanun teklifleri yer alıyordu. 55 ağayı kurtarma sevdası peşinde koşan YTP. ve CKMP. milletvekilleri, ağaların sürgün kanununu kaldırmak endişesiyle önce kanun tekliflerinin, sonra soruların görüşülmesini istedilerse de verilen önerge, AP. — CHP. koalisyonu sayesinde reddedildi.

AP. nin «kavga çıkartmaktan kaçınma» politikası, sözlü soruların *konuşulması* sırasında da görüldü. Gündemde gürültü çıkartmaya elverişli sorular vardı.

Bunlardan biri, AP. Edirne milletvekili, Nazmi Özoğlu'nun 22 Şubat harekâtı hakkında Başbakana *yönelttiği* soruydu. Sorunun büyük bir fırtına koparması bekleniyordu. Fakat Özoğul, Mecliste bulunduğu halde, soruya sıra geldiği zaman, salondan ayrılarak fırtınaya sebebiyet vermedi. Yeni *İstanbul'un sevimli* başyazarı, Gökhan Evliyaoğlu da, Başbakandan «Millet Meclisinin üstünde bir kuvvetin mevcut olup olmadığı»nı açıklamasını istiyordu. Yeni Anayasanın mevcudiyetinden habersiz görünen *bu gayri ciddi* soru da, Evliyaoğlu'nun, kendini koridora atması sayesinde konuşulmadı. İhsan Ataöv'ün tedbirler kanunu ile ilgili sorusu ise, cevaplandırıldı. Fakat bu sırada salonda, birkaç Bakan ile ancak 15 kadar milletvekili vardı. Bu yüzden gürültü çıkmadı.

İlk gün böylece gürültüsüz atlatıldı. Fakat bu balayının çok uzun süreceğine kimse ihtimal vermiyor. *Meseleler* aynı meseleler, milletvekilleri aynı milletvekilleri. Yalnız bu arada Meclis binası değişmiş. Riyaset kürsüsünün üzerine, «Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir» yazılı bir levha asılmış. Oylama tablosu, çalışır hale getirilmiş. Milletvekillerinin oturdukları yerden konuşabilmesi veya daha fazla gürültü yapabilmeleri için, sıralara mikrofon yerleştirilmiş. Yalnız Meclisin saat ayarı unutulmuş. Meclis yaz saatine ayak uyduramamıştı.

Mecliste ilk gün, Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, gündem dışı bir konuşma yaptı. Kelimelerle dolu yazılı konuşma, hiç de diplomatik bulunmadı. Erkin'in Irak uçakları için, «Hava korsanları» tâbirini kullanması, Kasım'dan hakaretâmiz bir dille bahsetmesi, diplomatik sayılmadı.

İhsan Ataöv
Sükûnet bozulmadı

Mr. Yardım

Konsorsiyumun Başkanı Ripken'in gelişi, dış yardım konusunu ön plâna geçirdi. Ripken, Ankarada vaktini bilgi toplamaya ve Türk Hükûmetinin görüşünü tesbite hasretti. Sorulan bütün soruları, «henüz hiçbir şey belli değil» şeklinde cevaplandırdı.

Gerçekten henüz hiçbir şey belli değildir. Yardımın ne miktarı, ne şekli henüz tesbit olunmamıştır. Bütün bu meseleler, daha sonra ele alınacaktır. Plânın hazırlanmasının gecikmesi ve zengin devletlerin meseleyi gevşek tutması, yardım işini uzatmıştır.

Dr. Ripken
Söylemedi, söyleyemezdi

Türk Hükûmeti, beş yıllık kalkınma plânının yürürlüğe girme tarihi olan 1963 yılı başından itibaren konsorsiyumun işlemeye başlamasını istemektedir. Yalnız yıl sonuna kadar çok az vakit kalmıştır ve plân hâlâ hazır değildir. Hükûmet, plânı bir an önce Meclisten çıkartmak için, bu durumu bir baskı unsuru olarak kullanacaktır. Yalnız mesele, milletvekilleriyle bitmemektedir. Yardım klübüne dahil zengin üyelerden herbiri, plânı inceliyecekler ve yardım şartlarını dikte etmeye çalışacaklardır. Bu, işleri çok uzatabilir.

Türk Hükûmeti, bundan başka, yardım miktarının kesin şekilde tesbitini, yardımın en küçük teferruata kadar projelere bağlanması yerine, (Proje usulü, bazı ecnebi firmaların kayırılmasına ve maliyetlerin yükselmesine yol açmaktadır) doğrudan doğruya plânın finanse edilmesini ve kredilerin uzun vâdeli ve düşük faizli olmasını istemektedir. Bu görüşlerin ne dereceye kadar itibar göreceği henüz belli değildir. Muhakkak olan, bir miktar kredinin sağlanacağıdır. İki yıl için yardımın 250 milyon dolardan aşağı olmıyacağı muhakkaktır. Hükûmet, 360 milyon dolar sağlamaya çalışacaktır. Yalnız 1963 yılında, 200 milyon dolara yakın dış borç ödiyeceğimiz unutulmamalıdır.

Bu sebeple, Amerika Başkan Yardımcısı Johnson'un çok ümit verici sözlerine rağmen, durum parlak değildir. Avrupa memleketlerinin birkaç dolar verirken, kılı kırk yarması ve kendi sanayilinin çıkarlarını ön plânda tutması, meselenin çözülmesini daha da güçleştirmektedir. Türk Hükûmeti, bu konuda Ripken'in yardımlarına güvenmektedir. Kılı kırk yaran zengin memleketleri, iknaı işi, Türk Hükûmeti kadar, Ripken'e de düşmektedir. Bu sebeple Türkiye, Konsorsiyumun başına Ripken'den çok daha nüfuzlu bir politik şahsiyetin geçirilmesini istemişse de, bu görüş iltifat görmemiştir.

Ecevit ve Morrison

Ereğlideki incelemelerinden sonra bir basın toplantısı yapan Çalışma Bakanı Bülent Ecevit'in, âdeta Morrison Şirketinin sözcüsüymüş gibi konuşması üzüntü yarattı. Bazı sendika liderleri, Morrison firmasının Türk işçisine kötü muamele ettiğini, kanunlarımızı hiçe saydığını ve Çalışma Bakanlığı müfettişlerinin iş yerine girmesini önlediğini ileri sürmüştü. Bu durumda Ecevit'e düşen, durumu inceletmek ve iddialar varit değilse Morrison firmasının Türk İş Kanununa harfiyen riayet ettiğini belirtmekten ibaretti. Fakat Çalışma Bakanı, bu kadarla yetinmemiş, uzun uzun Morrisson Şirketinin övgüsünü yapmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetine mensup bir bakanın, ecnebi bir şirketi övmesine her halde ihtiyaç yoktu.

Ecevit, bu kadarla da kalmamış, Menderes devrinde alıştığımız bir düşünce tarzıyla, Morrisson işinde, «şüpheli tahrikçiler» aramıştır. Ecevit'in sözü şu:

«Böylesine asılsız iddialara dayanılarak, Batılı dost ve müttefiklerimizin sür'atle kalkınabilmemiz için bize yaptıkları yardımlara karşı Türk kamuoyunda şüphe ve tepki uyandırmaya çalışmakta bazı çevreler fayda görüyor olabilirler.»

Kimdir bu Batı düşmanı tahrikçiler? İddiaları açıklıyan Yapı — İş Federasyonu Başkanı *Tâhir Öztürktür.* Diğer bütün işçi teşekkülleri de bu iddiaları benimsemiş, Ereğli mitingi bu yüzden yapılmıştır. Bu durumda, Sendika liderlerinin tahrikçi veya tahrikçilerin âleti olduklarına mı hükmetmek lâzım? Hür fikirli ve iyi niyetli tanıdığımız Çalışma Bakanına bu tarz konuşmalar yakışmıyor.

Bülent Ecevit
Kırık hayaller...

Nitekim Ecevit'in konuşması, sendika liderlerinin sert tepkilerine *yol açtı.* Maden—İş Başkanı Kemal Türkler «Ortada tuhaf bir durum vardır. Morrisson Şirketi aradan çekilmiş, Bakan Ecevit ile Hükûmet sorumlu olarak meydana çıkmıştır. Bunun altında açıklıyamıyacağım bir çok sebepler vardır» dedi. Basın Teknisyenleri Sendikası Başkanı İbrahim Güzelce ise «Dünün emekçisi olan Çalışma Bakanı Ecevit'in basın toplantısında Mo*risson firması için söylediği met*hiyelerle dolu sözler, bizi hayal kırıklığına uğrattı.

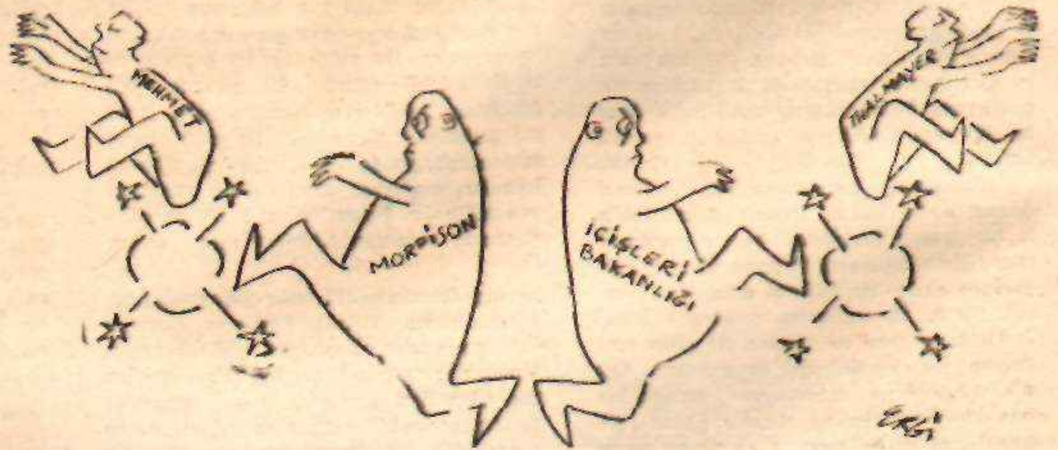
Ecevit'e göre, Morisson firmasında çalışan işçilerin tümü mutlu insanlarmış. Hattâ bu firma Türk işçilerine, Türk işverenlerinden daha büyük mutluluklar sağlamaktaymış. Bu duruma göre, yapılacak iş şudur: memleketin kapılarını bütün imkânlarıyla yabancı sermayeye açmalı, böylece kapitülâsyonları yeniden ihya etmelidir.»

İstanbul Sendikacılarının Bildirisi

İstanbul Sendikacıları, John *Thalmayer* konusunda, Çalışma Bakanı Ecevit'in hissi, İçişleri Bakanı Kurutluoğlu'nun sudan açıklamalarını bir bildiriyle cevaplandırdılar. Olayları gerçek *ölçüleriyle ortaya koyan bildiri*nin altında, İsmail Topkar (Türk—İş 1. Bölge Temsilcisi), Şaban Yıldız (Türk—İş 1. Bölge Temsilcisi yardımcısı), Celâl Beyaz (Teksif Federasyonu Başkanı), Kemal Türkler (Maden—İş Sendikası Başkanı), Nihat Kaya (Su İşçileri Sendikası Başkanı), Mustafa Şahin (Deri—İş Sendikası Başkanı), Rıza Kuas (Lâstik—İş Sendikası Başkanı), Zühtü Çoğal (Fikir İşçileri Sendikası Başkanı), Ahmet Çitilci (Fikir İşçileri Sendikası Genel Sekreteri), Abdullah Baştürk (Genel Hizmetler İşçileri Sendikası Başkanı), Mustafa Sıgan (Genel Hizmetler İşçileri Genel Sekreteri), İbrahim Güzelce (Basın Teknisyenleri Sendikası Başkanı), Celâl Bülbül (M.S.B. Harp Sanayii İşçileri Sendikası Başkanı), Ahmet Muslu (T. Şekerli San. İşçileri Sendikası Başkanı), Ferruh Taymaz T. Şişe ve Cam San. İşçileri S. Muhasibi), Cemil Gider (Petrol—İş Sendikası Müfettişi) gibi tanınmış sendikacıların imzaları var. Hiç bir yoruma ihtiyaç göstermiyen bildiri şu:

«John Thalmayer olayı, bir yabancının ikamet vizesinin uzatılmak istenmeyişi şeklinde basitleştiriliyor. Belli müddetten fazla izin verilmesi için bir sorumluluk olmadığı bildiriliyor. Çalışma Bakanı Bülent Ecevit'in hislere hitap eden, Türk Sendikacılığının yabancı uzmanların yardımına muhtaç olmadığı ince espirisiyle dolu ve fakat hâdisenin nedenleri ile gerekçesine ciddi şekilde inmeyen beyanını İçişleri Bakanı Sahir Kurutluoğlu'nun demeci tamamlıyor: Ama nasıl? Sadece Hukuki formaliteyi izah ederek.

Olayı; İnsan hak ve hürriyetlerine aykırı davranışta bulunan, bir şirkete karşı Türk işçileri ile birlikte, yine bir Amerikalı uzman Sendikacının harekete geçmesi şeklinde görüyoruz.

Tarafların aynı devletin vatandaşı oluşu hareketimizin mânasını daha da kuvvetle ortaya koyuyor.

Bu itibarla ilgililere ve muhterem efkârı umumiyeye şu hususu bir kere daha açıkça ifade etmek isteriz. Türk Sendikacılığı kime karşıdır? Türk İşçisini, *sömürmeğe* çalışan, Türk Kanunlarını hiçe sayanlara karşıdır.

Türk Sendikacıları kiminle beraberdir? Mantığa, kanuna, insan hak ve özgürlüğüne saygı duyanlarla beraberdir. Thalmayer ise, bu niteliklere sahip kardeş ve özgür bir sendikacıdır. Olay, bu yönden Sendikacılık âleminde endişe yaratmıştır. *Her Sendikacının gönlüne* korku ve şüphe düşürmüştür.

Neden mi? Çünkü dün Uluslararası hareketlere katılmamız bir önemli mesele, bir savaş konusu idi. Bugün ihtilâl sonrası Türkiyesinde Uluslararası dayanışma *yapabilmek, sömürgeciliğe* karşı koyabilmek, biz sendikacılar için yeni bir savaş konusu mu olacaktır? Bu şüphelerimizi delillere dayanan yollarla dağıtmak mümkün, neden işçi sınıfının hislerine hitap edilmek isteniyor. Thalmayer'in memleketi terke dâvet edilişinin mantıkla ilgisi olmadığından mı? Hükümetin baş vurduğu çareye hâkim *mantığı biz anlatmak iste*riz.

1 — Yardımlar ve İktisadi sistemlerin tartışması yapılmaz. Neden Büyük dostumuz istemiyor

2 — Yabancı askeri iş yerlerine karışmıyoruz. Neden? Büyük dostumuza ait

3 — Morisson Şirketini hizaya getiremiyoruz. Neden? Asıl muhtaç olduğumuz yardımın, sermayenin babası büyük dostumuzun temsilcisi de ondan. John Thalmayer olayı politikanın zaafı, *Sendikacılığın zaferi olmuş*tur. Netice olarak şunu açıkça ifade etmek isteriz. Temsil ettiğimiz Sendikalizm ilkelerinin ahlâki yönü ile dayanışma ruhu, aşağıda imzaları bulunan bizleri Thalmayer'in ikametinin uzatılmasına mâni teşkil eden kanuni veya mantıki nedenlerin bilinmesine zorlamaktadır. Bunun halk oyu önünde Hükümet tarafından açık bir şekilde izah edilmemesi karşısında, Thalmayer'in yurt dışına çıkarılmasına şiddetle karşıyız. 27 Mayıs sonrası Türkiyesinin itibar ve haysiyetine uygun olmayan ve dış dünyada aleyhimize geniş tepkiler yaratması muhtemel bulunan bu haksız tasarruf devam ettiği müddetçe de bütün gücümüzle buna karşı koyacağız.»

Gizli petrol harbi

Geçen hafta içinde, bir ticaret mahkemesi yargıcının huzurunda, oldukça ilgi çekici bir dâvaya bakıldı. Bu dâvada davacı Türkiye Petrolleri *Anonim Ortaklığı*, dâvalı *Sanayi* Bakanlığı petrol dairesi, müdahiller de Shell Mobil Sokony gibi yabancı petrol şirketleriydi.

Dâva 6326 sayılı petrol kanununun ikinci maddesinin ihlâl edilmiş olması iddiasiyle açılmıştı. 1945 yılında çıkan petrol kanununun ikinci maddesi, petrol araştırma ve işletmelerinin amacını anlatmakta, bu amacın *«Türkiyede petrol kaynaklarını de*ğerlendirmek» olduğu belirtilmektedir.

Türkiye petrolleri anonim ortaklığı, Türkiyede petrol aramaları yapan, petrolü tasfiye ederek satan en büyük Türk teşkilâtıdır. Ham petrolü bizzat istihsal etmekte, rafinerilerinde tasfiye ederek piyasaya sürmektedir.

1937 yılında petrol kanununda bazı değişiklikler yapılmış ve sert hükümler yumuşatılarak, yabancı sermayenin de Türkiyede petrol istihsal etme, ham petrolü tasfiye ederek satma imkânları kabul edilmiştir. Ancak, dışarıdan ham petrol istihsal ederek, işleme ameliyesi yapmakta olan bu şirketler, *kanunu* kendilerine göre tefsir ederek, «Biz istediğimiz kadar ham petrol ithal eder, istediğimiz kadar tasfiye eder satarız» demektedirler. Türkiye petrolleri Anonim ortaklığı bulduğu ham petrol kuyularını kapamak zorunda kalmış, serbestçe ve sınırsız ithal edilen ham petrol yabancı şirketlerin sınırsız ithali ve işlemesi yüzünden Türkiye Petrolleri A.O. ve Türk Petrolü büyük bir tehlike ile karşı karşı kalmıştır.

Türkiye Petrollerinin iddiası şudur:

Petrol kanununun ikinci maddesi bütün çalışmaların Türk petrolünü geliştirme amacını güttüğünü belirtmektedir. Halbuki, sınırsız ithal, yerli ham petrol istihsal ve tasfiyesini tehlikeye sokmaktadır. Bir petrol kuyusunun günde 80 varil petrol vermesi, bütün petrol işletmeleri *için sevindirici bir olaydır*. Fakat Türkiye Petrolleri, sınırsız ithal yüzünden günde 300 varil verecek yeni kuyuları kapatmak zorunda kalmaktadır.

Şimdi dâva konusu, yani isteğe gelelim: Türkiye petrolleri, *yabancı şirketlerin Türkiyede* istihsal edilen petrolün, yurt ihtiyacı kadarını ithal etmelerini, fazla ithal etmemelerini istemektedir. Bazı yabancı şirketler — Shell gibi— Türk ham petrolü kullanmaktadırlar. Ancak, bunun dışında kalanlar, çeşitli ithal kolaylıkları bulunduğu için ithal ham petrolünü tercih etmekte. «kanun bize izin veriyor, istediğimiz kadar *ithal ederiz. Kimse de* bize karışamaz» demektedirler. Şimdi karışabilir mi?

Türkiye Petrolleri, bunun üzerine durumu Sanayi Bakanlığı petrol dairesi müdürlüğüne bildirmiş ve buna bir çare bulunmasını *istemiştir. Petrol dairesi* bu müracaata verdiği cevapta «Yapılacak bir işlem olmadığını» bildirmiştir

Türkiye Petrollleri, yapılacak bir işlem olduğu kanaatindedirler. Ayni kanunun 24 üncü *maddesi. Türk Petrolü tehlikeye* girdiği anda, bakanlıklar arası bir komisyon kurularak duruma vaziyet edilebileceğini bildirmektedir. Türkiye Petrollerinin de istediği budur. Ve bu istek geçen haftanın içinde yargıç önüne çıkmış ve açıklanmıştır.

Türkiye Petrollerinin avukatı, petrol gibi bir milli kaynağın

Muammer Aksoy
«Petrol harbi»

heder edilmemesi, gelirin sıfıra indirilmemesi için kanunun ikinci maddesinin uygulanması gerektiğini bildirmiştir. Bu da ham petrol ithalâtının tahdidi ile mümkündür. Türkiyede hiç bir madde sınırsız ithal olmamaktadır. Buğday ithali, çeşitli maddeler ithali ancak ihtiyacımız sınırı içindedir. Ham petrol ithali ise, tamamiyle yabancı şirketlerin arzularına ve iştihalarına bırakılmış durumdadır.

Duruşmaya bu haftanın başında devam edildi. Türk Petrollerinin avukatı Muammer Aksoy, «Türk Petrollerinin kurumasına, yok olmasına müsaade edemeyiz., Kapütilâsyonların yeniden geri gelmesini istemiyoruz» dedi. Ya*bancı Petrol Şirketlerinin temsil*cileri ise, «Petrol Kanununa göre, birleşip tasfiyehane kurduk. İstediğimiz kadar petrol getiririz» cevabını vermekte mahzur görmedi!

Yabancı Sermaye işte bu zihniyetle *davranıyor. Gelmiş geç*miş hükümetler, yabancı sermayeyi teşvik gerekçesiyle, Türk Petrolünün işletilmesini bile baltalıyorlar. Ne günlere kaldık!

Ellibeşler konuştu

105 sayılı kanunla mecburi iskâna tâbi tutulan ellibeş Doğulu, Meclisin açıldığı gün sert bir çıkış yaptılar. Şayet dertlerine bir çare bulunmaz, uğradıkları haksızlıklar en kısa zamanda, en kesin şekilde halledilmez ise, hükümetin

Kinyas Kartal
Baklayı çıkardı

ve parlamentonun bu davranışını, «zulüm, ayırıcılık ve insan haklarına tecavüz» diye ilân edeceklerini açıkladılar. Birleşmiş Milletlerin adını açıkça söylemediler ama, özel konuşmalarında bunu belirttiler.

Ellibeşler, senatör ve milletvekillerine hitaben yayınladıkları bir bildiride, Doğudan sürülüşlerinin kendilerince gerçek sebebini de yazdılar ve «Biz kürt asıllıyız» diye sürüldük dediler. Ankarada bastırılan yarım formalık broşür, Meclisin açılışından iki gün önce senatör ve milletvekillerinin adreslerine postalandı. Dâvayı benimsemiş bazı Doğulu milletvekilleri de Meclisin açılışının arifesinde işin yeteri kadar kulisini yaptı.

Broşür halinde bastırılan bildiride başlıca şu hususlar üzerinde duruluyordu: 55'ler mecburî iskâna tâbi tutulmalarını bir haksızlık sayıyorlar ve bunun en kısa zamanda telâfisini istiyorlardı. 105 sayılı kanundan, «105» sayılı kanunun hükümsüz hükümleri» diye bahsediyorlardı. Sürülmelerine sebeb olarak «Kürt asıllı olmalarını», DP.li olmalarının arkasına gizliyerek *söylüyorlar, başlıca suçlu olarak* da şimdiki Vatikan Büyükelçisi, o zamanki İçişleri Bakanı Muharrem İhsan Kızıloğlunu buluyorlardı. Kızıloğlu iddialarına göre 27 Mayıstan sonra Sivas Kampına alınmış olan yüzlerce insandan bu elli*beşini alıkoymuş ve kendilerine*, «Babam şarkın cellâdıydı, ben de sizi cellâdınız olacağım» demişti. 105 sayılı kanunun çıkışını da Kızıloğlu temin etmiş, kendilerini «Yabancı ideolojilere hizmet, nüfuz suistimali, dini istismar, toprak ağalığı, zulüm» gibi en ağır suçlarla suçlandırarak Ağır Ceza Mahkemelerine *verdirmiş*, aylarca hapis yatırmıştı. Sonunda Ellibeşlerin hepsi de suçlandırıldıkları konularda suçsuzluklarını ispat etmişler, hapishanelerden bırakılmışlardı. Ama memleketlerine dönemiyorlardı. 105 sayılı kanun gereğince çıkarılan bir kararnameye göre Türkiyenin her tarafına gidebiliyorlardı da kendi il hudutları içine giremiyorlardı. Halbuki memleketlerinde çocukları oluyor, yakınları ölüyor. Bunların başında bulunamıyoralrdı.

Ellibeşler adına Kinyas Kartal ve Avukat Faik Bucak tarafından imzalanan bildiride toprak ağası oldukları yolundaki isnadlar da *reddediliyor, içlerinden sadece* altı tanesinin toprağı olduğu, bunların da üç tanesinin toprağının dönümü «Bir kilo buğday fiyatına» kamulaştırıldığı ileri sürülüyordu. Bildirinin çıkarılmasının zaten belli başlı sebebi de bu üç kişinin *kamulaştırılan topraklarıydı.* 55'ler bu konuda şöyle diyorlar: «Bugünkü koalisyon hükümetinin anlaşması bize yeni bir darbe hazırlıyor. Aramızdan üç kişiyedir bu darbe. Manevi ızdırabını hepimiz paylaşıyoruz. Üç kişinin arazileri *dönümü 150 kuruştan bugünkü yü*rürlükte olan Anayasa muvacehesinde pervasızca alınıyor. Toprak reformuna güya bizden başlıyorlar. Aramızdan üç kişinin toprağının kamulaştırılması ile, toprak reformunun alâkası yoktur. Bu olsa olsa sadece sathi bir hareketle efkârı umumiyeyi oyalamaktan ibarettir.»

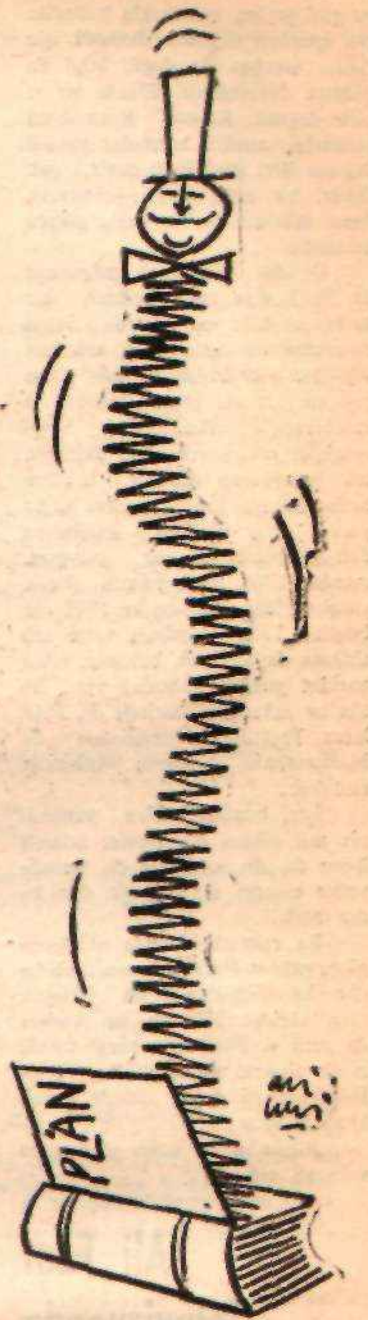
Kendilerinin toprak reformuna karşı olmadıklarını, ama bunun bütün Türkiye için uygulanmasını istediklerini ileri süren 55'lerin bil*dirisinde yer yer haklı taraflar da* yok değil.

Bildiride, gelmiş geçmiş iktidarlar için de ağır hükümleri var. Doğunun kalkınmasını önleyen biz değiliz diyorlar. Doğulu pek çok milletvekilini ister istemez etkileyecek olan bildirideki şu satırlar dikkatle okunmağa değer: «Bize yapılan muameleye, sözüm ona meşruiyet yakıştırılmak isteniyordu. Şarkın acıklı durumundan ağalar sorumlu tutulmak isteniyordu. Acaba kırk seneden beri Şarkın başına yağdırılan musibetler kimin eseriydi? Şarkı kalkındırma yolunda peş peşe gelen hükümetler en ufak gayret sarfetmişler miydi? *Hangi fabrika açıl*mıştı da ağalar berhava etmişti? İnşa edilmiş hangi okul, öğrencisiz kalmıştı? Hangi köprü ağalar tarafından yıktırılmıştı? Bunun cevabını bir tek kelime ile verelim: İnsaf! Efendiler insaf.. Sen *koca bir Doğuyu ihmal et, yaşan*maz hale sok ve sonra etrafına bakın, sorumlu ara.»

Parlamentodan kendilerinin yerlerine dönmeleri ile ilgili kanunun çıkacağından emin olan 55'ler baklayı en sonda ağızlarıdan çıkarıyorlar. *Dedikleri şu:* «Yerlerimize dönerken çektiklerimizi gönlümüzden silerek dönmek isteriz. Bütün memlekette tatbik edilmeyecek bir reform, bizden başlarsa, 105 sayılı kanunun hükümsüz hükümlerine göre toprağımız elimiz*den alınırsa, bunu zulüm diye ilân* edeceğiz, ayırıcılık diye ilân edeceğiz, insan haklarına tecavüz diye ilân edeceğiz.

Bizimle beraber geniş bir Doğulu kitlenin iki yıldan beri çektiği ızdırapların dinmesi ve kırılan *haysiyet ve şereflerimizin onarıl*ması isteniyorsa en kısa zamanda yerlerimize dönmemiz ve topraklarımızın tümünün iadesi icap etmektedir. Toprak reformu herkese tatbik edildiğinde bize de o zaman teşmili düşünülsün.»

55'lerin bu talepleri bir ölçüde haklı. Toprak reformu herkese tatbik edildiğinde onlara da tatbik edilsin, ama, ortada 55'lerin kabule bir türlü yanaşmadıkları bir ufacık husus var: Şu topraklarını kamulaştırmaktan kurtarmak isteyenlerin tapulu arazilerinin yanı başındaki tapusuz devlet arazisi. Galiba 55'lerın vermek istemedikleri de asıl budur.

«PANDORANIN KUTUSU»

Kırca'nın Alican'a cevabı

Plânın iç finansman ihtiyacı konusunda plâncıların karşısına dikilen, Plânlama Teşkilâtının başındaki Başbakan Yardımcısı Alicana, CHP İstanbul Milletvekili Coşkun Kırca *cevap verdi.* Kırcanın yerden göğe kadar haklı cevabının en önemli kısmı şu :

«— Sayın Alican, plânın finansmanının, geniş ölçüde, iktisadi hayatı canlandırmak suretiyle hâsıl olacak vergi vâridatı artışıyla sağlanacağına inandığını ifade ediyor.

Coşkun Kırca
Vergi kavgasına karıştı

Bizim bilebildiğimiz kadar, bu gibi şeyler, inanmakla halledilecek işlerden değildir. İktisadi işlerimizi «cezbe» ile değil; bilgi ile çözmek devrindeyiz. Elinde bir sihirli değnek, Kristof Kolomb'un yumurtası misillû harikalar yaratıldığının ileri sürüldüğü devir, çok şükür, bir daha geri gelmemek üzere mâzinin derinliklerine gömülmektedir.

Ortada Hükûmet programında % 7 diye tesbit edilmiş bir kalkınma hızı var. Ortada Sayın Alican'ın da daha önce kabullendiği bir yatırım millî gelir katsayısı var. Ortada geçmiş yılların incelenmesiyle bulunmuş bir vergi esnekliği rakamı ve buna dayanılarak hesaplanan iktisadî hayatın hızlanmasının kendi kendine sağlayacağı vergi vâridatı artışlarına dair tahminler de var. Nihayet, ortada, 1961 malî yılının kesin vergi vâridatı toplamı ve 1962 nin bugüne kadar yapılmış vergi tahsilâtına dayanılarak bulunan nihaî varidat yekûnu tahmini var.. Bütün bu rakamlar üzerinde de, Plânlama Teşkilâtının uzmanları ile Maliyecilerin tamamı, istisnasız mutabık..

İşte, bunları inkâra yeltendiniz mi, plânın da, Devlet adamlığının da, dış yardımın da yerinde yeller eseceği, iki kere iki dört kadar açık..

Bu rakamlar ortada olduğuna göre, plânın finansmanının ne kadarı kendiliğinden vuku bulacak vergi vâridat. artışıyla, ne kadarı da yeni vergiler veya vergi zamları ile finanse edilecek: Bu, artık Hükûmet işi değil; alelade hesap *kitap işidir..»*

Alican'ın bu haklı sözlere cevabı şu oldu:

«— Cevap vermeğe değmez...»

Ali Fuat Televizyonda

Ali Fuat Başgil, 26 Nisan 1960 — 7 Kasım 1961 tarihleri arasındaki hâtıralarını yazıyor. Hâtıraların gerçeğe tamamen uyduğu söylenemez. İşte ufak bir örnek: (Cenevre Radyo Televizyon İdaresi bana telefon etti ve «Sizin burada olduğunuzu öğrendik. Bu bizim için ümit edilmez bir fırsattır. Sizden Radyo — televizyonumuzda bir konuşma yapmanızı rica ediyorum» dedi) Ali Fuat böyle yazıyor. Fakat İsviçre Radyo — Televizyonu İstihbarat İşleri Mü-

Ali Fuat Başgil
Fraklı konuşma

dür Yardımcısı Armand Kaviazel olayı başka türlü hatırlamaktadır. Konuşmayı tertipliyen bir Türk gazetecisi. Bu gazeteci, Türkiyede seçim süresi boyunca bütün Avrupa radyolarından farklı olarak Cenevre Radyosunu yanlış neşriyata sevketmekle şöhretli.

Gerçekten Cenevre Radyosu seçimlerde, A.P. nin yüzde 70 — 80 ileride bulunduğunu bildiren tek yabancı radyo oldu. Bu yalan haberler yüzünden İsviçre Radyosu İstihbarat Müdürü Burger, neşriyatı idare eden Jean — Paul Dempster'e çıkışmak zorunda kaldı. *Dempster, Türk ve müslüman düşmanlığı yapan bir musevi.* Dempster, 27 Mayısa karşı cephe almış ve idamların infazından sonra, memleketimizi radyoda barbarlık ve vahşetle suçlamış bir zat. Bu adam, Başgil'i Türk düşmanlığı şeklinde tezahür eden yayınları için büyük bir yardımcı olarak görüyor ve Türk gazetecisinin hazırladığı fırsattan derhal *faydalanıyor.* Nitekim Dempster, televizyonda Başgil'i «İhtilâlden sonra Türkiye Cumhurbaşkanı olmaya en kuvvetli namzet Prof. Başgil'i size tanıtıyoruz» şeklinde takdim etti. Hikâye bundan ibarettir. Milliyetçi ve mukaddesatçı Başgil, Cenevre Televizyonunda konuşarak, bir Türk düşmanının maksatlarına âlet edilmiştir. Bununla beraber Başgilin televizyonda mütedil ve ölçülü bir konuşma yaptığı belirtilmelidir. Yalnız ertesi günkü haber bülteninde «Başgil Türkiyeye dönerse askerler onun hava meydanına inmesini önliyecekler» tarzında bir haber yer aldı...

Televizyon personeli ise en çok bir noktaya hayret etti. O da Cumhurbaşkanı adayı olarak tanıtılan bir kimsenin, 100 frank konuşma ücretini reddetmeyip alması oldu. Personel, bir Cumhurbaşkanı adayının böyle bir parayı almasına ilk defa şahit olduklarını söylüyor. İsviçrede böyle bir şey âdet değilmiş...

Konya Ereğlisinde Sosyalizm

YÖN okuyucularından Mustafa Özer, Konya Ereğlisinde CHP. milletvekilleriyle arasında geçen bir tartışmayı, YÖN'e yazdı. Özer, şöyle diyor:

«Her sene olduğu gibi, bu sene de milletvekilleri ve senatörlerden müteşekkil 8 kişilik bir grup, şehrimize Ereğliye — halk dertlerini dinlemiye geldi. Hasbihal şeklinde tertiplenen oturumda, halk dilekleri daha ziyade *zirai mevzularla ilgili idi.* Kuraklık, kımıl haşereleriyle mücadele, borçların tecili, bol tohumluk buğday, çiftçi kredilerinin artırılması v. s. Bunlar, geçimleri zirai istihsalle ilgili geniş bir halk tabakasının başlıca dilekleriydi..

Milletvekilleri, bu halk dileklerini öteden beri alışılmış şekilde cevaplandırdılar. Ve notlar aldılar. Fakat bu defa sigara kutularının arkasına değil, yanlarında taşıdıkları küçük küçük bloknotlara...

Sıra benim soruma geldi. Sorumdan önce, iki şikâyetim cevaplandırıldı. Birincisi, idarenin vatandaş karşısında mücerret kaldığını, devletin halkın emrinde değil, üstünde ve kudretli görünmek istediğini, halkın, devletin kudreti karşısında sindiğini, karakollarda dayak olaylarının arttığını, halkın idareye karşı güven duygusunun sarsıldığını belirttikten sonra, mahkemelerin atalet içinde bulunduklarını, bir köpek ısırma meselesi için, köylünün 8 saatlik mesafeden 3 sene dâva takip ettiğini v. s. bahsetmiştim. Bunlar da cevaplandırıldı.

Fakat asıl fırtınayı koparan sorum, şu oldu:

— Peki ama, bugün devlet, hangi yönde bulunuyor? Memlekete hâkim iki cereyan vardır, devlet devletçi midir, liberal midir? Sonra demokrasi rejiminden ne anlıyorsunuz?.

Sorumu, YÖN'ün de tanıdığı Fakih Özfakih cevaplandırdı. Gayet ustaca bir dille, benim halka maletmek, indirmek istediğim bu soruyu, halktan kaçırdı ve sohbet dışı bir soru telâkki ederek «Burada doktrin münakaşası yapacak değiliz» dedi. Sonra Rüştü Özal, genç arkadaş tâbiriyle beni hedef tutarak, CHP. *devletçiliğini* izah etti. Özel teşebbüse de geniş yer verileceğini, onun teşvik edileceğini söyledi.

Tam bu sırada ben, bir soru daha sordum:

— Peki, dedim: bir özel sermaye şu Ereğli'deki *iktisadî devlet* teşekkülü olan Sümerbank bez fabrikasını almak isterse, devlet özel teşebbüsü teşvik maksadiyle bu müesseseyi satacak mıdır?

Ortalık birdenbire karıştı. Halkın gözlerindeki bakışlar değişti. Gayet *mütevazı bu* soruya, milletvekilleri neden bu kadar ilgi göstermişlerdi?.

Çok geçmeden sorum karşı-

Fakih ÖZLEN
Bir işit, bin söyle...

sında biraz bocalıyan Rüştü Özal'a, Fakih Özlen yardımcı çıktı.

— Kendisini Konya ve kazaları hitabetiyle tanır — Özlen, «Halkımız içinde meseleleri bu derecede ince ve derinlemesine düşünenlerin bulunduğuna memnun olduğunu söyledikten sonra, Fakih Özfakih'in halktan kaçırmak istediği konuyu uzun uzun açıkladı.

Ama halk, yine birşey anlamadı, tam bir şaşkınlık içinde beni ve onları dinledi.

Netice olarak, milletvekillerimiz ve senatörlerimiz, bugünkü devletin sağlık ve eğitim alanlarında devletçi olduğunu, ekonomik alanda ise liberal kalacağını, fakat dünyanın süratle değişen şartları karşısında da devletçiliği gittikçe şişmanlayan özel sermayeye maske olarak kullanacaklarını belirttiler. Ve canlı misal olarak da bugün komünist Sovyet Rusya bile Titovâri bir özel mülkiyet sistemine başvuruyor dediler. Gaye, karma ekonomi.

Bütün bunlar (Çarıklı erkânı harp) huzurunda cereyan etti.

Fakat her şeye rağmen, milletvekillerimiz, centilmen insanlardı. Sonunda Fakih Özfakih elimi sık-

Fakih Özfakih
Ninni gibi...

tı, omuzumu okşadı. — YÖN okuyucusu olduğunuz belli — dedi. Evet, demekle yetindim.»

Köy Öğretmen Dernekleri Federasyonu

Köy Öğretmen Dernekleri Federasyonu Genel Kongresi İsparta'da heyecanlı bir şekilde yapıldı. Kongreyi açan Başkan Refet Özkan «Bugün Türkiyede eğitim en küçük kademesinden en yüksek kademesine kadar vazifesini *yapmamaktadır. Öğret*men Okulları köy şartlarına uygun öğretmen yetiştirmemekte, köye yabancı eğiticiler göndermektedir. Köyü, sosyal ekonomik yönden etkiliyen Köy *Enstitülerini* yeniden açmamakta direnilmektedir. Ortada denenmiş, başarısı ve ilkeleri bütün dünyaca tanınmış bir eğitim sistemi var. Bu da Köy Enstitüleri sistemi. Bu sistemin ilkeleri, Öğretmeni işbaşında yetiştirme, demokratik ve eşit eğitim» Refet Özkan bundan sonra ilerici Türk basınına ve özellikle YÖN'e teşekkür etti.

Daha sonra konuşan delegeler de, Köy Enstitülerinin aynı adla ve aynı eğitim ilkelerine dayanarak yeniden açılmasını istediler. Kongre, bu teklifi alkışlarla kabul etti.

Kongrede, Köy Enstitülerini kuranlar hürmetle anılırken, yıkanlar nefretle söz konusu edildi. Bir delege «Köy Enstitüleri, çok partili hayata giderken katledilmiştir» diyerek, politikacıların, Enstitülerin yıkılışındaki rolünü ortaya koydu.

Son konuşmayı Şükrü Koç yaptı. Koç, Köy Enstitülerinin yeniden açılmasını isteyen bir kanun teklifini, arkadaşlarıyla birlikte, Millet Meclisine verdiklerini söyledi.

Türkiye Öğretmenleri Millî Federasyonu Başkanı Şükrü Koç, bu arada güzel bir müjde verdi: Öğretmenler Sendikası kurmak için tüzük hazırlanmaktaydı. Koç, 92 bin öğretmenin meyda-

Şükrü Koç
Sendikaya doğru..

na getireceği sendikanın çok kuvvetli olacağını ve o zaman öğretmenlerin seslerini daha iyi duyurabileceğini söyledi. Gerçekten, Öğretmenler Sendikası bir an önce kurulmalıdır. Öğretmenler Sendikasının kurulması, başka memleketlerde olduğu gibi, demokratik hayatın gelişmesinde önemli bir adım olacaktır. Ne var ki Hükûmet, öğretmenlere ve bütün memurlara sendika kurma hakkını verecek olan kanun tasarısını hâlâ hazırlamış değildir. Hükûmet, bu yolda acele etmeye zorlanmalıdır.

İstanbul Üniversitesindeki Konferans

Ağustos sonlarında, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesine bağlı İktisadî Gelişme Enstitüsünde, Millî Gelir ve Servet Araştırmaları Milletlerarası Derneği tarafından Orta Doğu Bölge Konferansı tertiplendi.

Dernek, her iki yılda bir genel konferanslar hazırlamakta, çeşitli bölgelerde millî gelir ve servet araştırmalarını teşvik etmek ve *bölgelere has meseleleri* incelemek kamacıyla, genel konferansların yanısıra, bölge konferansları yapmaktadır. İstanbuldaki konferans, bölge toplantılarının dördüncüsüdür. Toplantıya bir taraftan, Afganistan, Birleşik Arap Cumhuriyeti, İran, Lübnan, Pakistan, Suriye, Suudî Arabistan, Ürdün ve Türkiye gibi az gelişmiş memleketlerin iktisatçıları ile millî gelir is*tatistikleri uzmanları, diğer taraf*tan Derneğe mensup Amerikalı, Avusturalyalı, Hintli, Hollandalı, İngiliz, İtalyan, Norveçli, Yugoslav, Yunanlı tanınmış uzmanlar katılmışlardır.

Konferansta Orta Doğu memleketleriyle ilgili millî gelir meseleleri tartışıldı. Çeşitli memleketlere ait millî gelir istatistikleri ve muhasebesi ve bunların ekonomik tahlil ve plânlama ilgisi toplantıda ele alındı. Delegelerin konuşmalarından, genellikle, az gelişmiş ekonomilerde devlet kesimine ön*celik tanıyan sosyalist eğilimli* bir plânlamaya taraftar oldukları anlaşılmaktaydı. Böylece, Konferans Ford vakfının dolarlarıyla Çınar Otelinde tertiplenen turistik ekonomi toplantısından çok ayrıldı.

Demirsoy'un açıklaması

Ereğli mitingi ve Thalmayer meselesi dolayısıyla YÖN'de çıkan yazı üzerine, Türk — İş Başkanı Seyfi Demirsoy aşağıdaki açıklamayı gönderdi:

«Sayın Avcıoğlu,

Basın hayatına atıldığından bugüne kadar zevkle okuduğum ve intişarı müddetince okuyacağım Yön Mecmuasının 37 sayılı nüshasında «Sendikacılık dediğin» başlıklı yazıda TÜRK — İŞ İcra Hey'eti ve benim hakkımda yazılanların, yazımın muhtevasından *da tespit edileceği* üzere hakikatten uzak kanaatler, kararlar mevcuttur.

Evvelâ İcra Hey'etini teşkil eden üç arkadaş arasında anlaşmazlık olduğu tamamen hâyal mahsulüdür. Biz işçi dâvalarının ancak ekip çalışması yapılarak halledileceğine inananların safındayız.

«Bana Ayancık'a git» tavsiye*si yapılmamıştır.* Biran için yapılacak olsa, her karakterli insanın yapacağı üzere red'edeceğimi sendikacı arkadaşlarım bilirler. 28 Ağustos tarihli basın toplantısında Ayancık Sendikası Kongresine gidişimi tafsil etmiştim. Başka ilâve edecek bir husus görmüyorum.

Yapı — İş'in Ereğli'de yapmak istediği mitingin himaye altına alınarak, dayanışmanın emret*tiği desteklemenin yapılması* için İcra Hey'eti ittifakla karar vermiştir. Karar Yapı —İş'in yazısının arkasında imzalarımızla sabittir.

Ayrıca, mitinge İcra Hey'eti adına Genel Sekreter arkadaşım Halil Tunç'un iştiraki uygun görülmüştür. Halil Tunç'un mitingte yaptığı konuşma İcra Hey'etinin bilgisi dahilindedir.

Ereğlide miting yapılırken *merkezde kalmışın bir ihtiyatî ted*bir olduğunu anlamıyacaklar olabilir ve bu sebeple târizde bulunabilirler. Târizlerde bulunanlar bundan evvelki hâdiselerde olduğu üzere işin iç yüzünü öğrendikçe *haklılığımızı teslim etmişlerdir.* Bu tutumumuzda da sağ duyu hâkim olacaktır. Yaptıklarından nedamet duyanlar çıkacaktır.

Bizzat siz Sayın Doğan Avcıoğlu, geçmiş devirde Tekel işçilerinin mühim bir dâvasını arkadaşlarımın malûmatları dahilinde lüzumlu bilgi ile halletmek için metodlu çalışmamı bilenlerden birisiniz.

Seyfi Demirsoy
Açıklıyor

son olarak, İcra Hey'eti beraberlik havası içinde temsil ettiğimiz işçinin, meselelerine cesaretle el atmakta olduğumuzu vicdan rahatlığı içinde tekrarlamağa vesile verdiğiniz için teşekkür ederim. Saygılarımla»

Lebiderya mülk sahipleri

İstanbul sahillerinden halkın faydalanması günden güne güçleşiyor. Tam denize bitişik villâlar yapan mutlu azınlık, denize doğru çektikleri duvarlar ve deniz üzerine gerdikleri tel örgülerle halkın denizden faydalanmasını önlemektedir.

İffet Aslan, Ulus'ta bu konuyu ele alarak, şunları yazıyor: «Bu gibi yerlerden denize girenler, boy derinliği içinde kalabilmek endişesi ile, iki taraftaki mülk sahipleri tarafından resen ihdas edilen bu barikatlara aldırmayıp, evlerin önüne yelpaze gibi yayıldıkları için, artık karakollara ve mahkemelere intikal eden çatışmalar başlamıştır.

Mülk sahipleri halkın bu hareketini tel örgü çekmek suretiyle bizzat ihdas ettikleri kara sularına tecavüz addetmekte ve civardaki karakollar vasıtasıyla sözde mütecavizlerin tecziyesini sağlamaya çalışmaktadır. Derya üzerinde hususi mülkiyet tanımıyan kanunlarımız buna imkân vermediği halde mülk sahipleri şikâyetleriyle bir çok vatandaşı, üzerlerinde sadece yaş bir mayoyla karakollara, hattâ sorgu hâkimleri huzuruna celbetmeyi başarmakta, fakat neticede gittikçe genişliyen bir halk kitlesinin kendilerine karşı kırılmasından başka birşey elde edememektedir.»

Çare? Çare, İffet Aslanın da belirttiği üzere, bundan böyle tek metre sahilin dahi, özel mülkiyete devrini önlemektir. Şimdiki halde özel ellerde olan sahillerin ise, kamuya intikalini sağlayacak tedbirler alınmalıdır. Fransanın ve İtalyanın meşhur Riviyeralarında olduğu gibi, İstanbul sahillerinin de önemli bir kısmı yola hasredilmelidir. Zira yol kadar, zengin, fakir, yerli, yabancı halka açık bir şey yoktur. Bu yapılıncaya kadar, binalar istimlâk edilmeli ve kamuya açık hizmetlere tahsis edilmelidir.

Şefaat mektupları

Meclisin iki aylık tatilinin sona ermesine birkaç gün kala, CHP Kurmayına mensup birisinden sızdığı anlaşılan bir haber, politikaları af ve İnönü düşmanlığına inhisar ettiren AP lileri biraz şaşırttı. Başları ağrısa karşılarında CHP ve İnönüyü görenler veya işlerine öyle gelenler. Türkiyenin en çok satılan, okunmasa bile en çok seyredilen gazetesinde çıkan haber üzerine ilk bir iki gün ne yapacaklarını, ne diyeceklerini bilemediler. Üstelik AP nin YTP nin politikacılığı kıt genel sekreterlerinin haber üzerine düşünmeden verdikleri demeçler de işi büsbütün çıkmaza soktu.

Şinasi Osma sanki kendisi AP li değilmiş gibi, «Bu güne kadar cereyan eden bazı hâdiseler için hep İnönü itham edilirdi. O istedi, o yaptı denir dururdu. Şimdi bu ithamlar cerh edilmiş olmaktadır. Hakikat acı da olsa hakikattir.» YTP Genel Sekreter Yardımcısı Ertuğrul Alatlı ise İnönünün, «Hem insani bir vazife hem de memlekete hizmet gayesini taşıdığını» söylediler. Daha sonraki günlerde ise bu demeçleri tevil etmek mümkün olmadı.

Madalyanın bir cephesinden bakıldığında pek ustaca yapılan açıklama, af ve CHP ye kin sloganlarının arkasına sığınan AP lileri de teşkilât olarak onların ardından giden YTP ve CKMP yi de, bir başka cephesi ile Bölükbaşının MP sini de sözde tam kalbinden vuruyordu. Fakat CHP yi tutmıyan kütle için İnönünün şu veya bu hareketi hiç bir anlam taşımamaktadır. CHP bu kütleye sempatik görünmek için ağzıyla kuş tutsa da, durum zerrece değişmemektedir.

CHP nin açıklaması, Yassıadada yapılan yargılamalar sonunda varılan kararın infaz safhası ile alâkalıydı ve İnönü ile CHP nin aslâ idamlara taraftar olmadıkları, idamların önlemesi için de ellerinden geleni yoptıkları yolundaydı. İnönü, Yassıada kararlarının açıklanmasından önce ve sonra, hiç olmaz ise idamların infazını önlemek için önce iki kere münferiden, daha sonra da Gümüşpala ve Alicanla birlikte devrin iktidar sahipleri nezdinde her türlü teşebbüsü yapmıştı. Çok satılan ve çok seyredilen gazete, bu üç teşebbüsten sonuncusuna ait mektubu da tam metin yayınlamıştı.

Sonradan sadece bir korkuluk olarak çıkarıldığı anlaşılan Tedbirler Kanununun sarih hükümlerine rağmen, Meclisin tatil döneminin sonunda ortaya atılan mektup, Zah'ren CHP nin sırtındaki yükü hafifletti ama, beri yandan da başta Cumhurbaşkanı Gürsel olmak üzere Tabii Senatörlerin içinden kolay çıkamayacakları bir duruma girmesine yol açtı. Aslında açıklanan İnönünün mektupları ve teşebbüsleri dahi reğildi. Sadece üçlü bir demarş açıklamıştı. Üst tarafını, CHP nin akıllı taktisyenleri elde koz olarak tutmaktaydı. Böylece CHP liler eski MBK cıları ve sağlam kuvvetleri de harcamak istemediklerini imâ etmek istiyorlardı. Ne var ki, bu konuda idamların gerçekleşmesinde asıl rolü kimin oynadığını bilenler, CHP liderlerinin idare—i maslâhat politikasını yakından tanıyanlar ve İnönülü bir CHP nin hiç bir zaman kesin bir iş yapamayacağından haberdar olanlar bu gözdağı açıklamalarından haklı olarak alındılar. CHP idarecileri kendi başlarını kurtarmak için sağlam kuvvetleri arkadan vurmaya kalkışıyorlardı.

Şinasi Osma
A.P'lidir

İlhan Selçuk

İkisi de yalan...

Geçenlerde bir dostumla aramızda şöyle bir tartışma geçti.

— Politika gerçeklere dayandırılmalıdır... dedi dostum. İyi kötü bir seçim yapılmıştır ve iyi kötü bir iktidar başımızdadır. Gerçi parlâmento dışından gelen önemli rötuşlar şekli demokrasinin kurallarını da biraz bozmuş ve içinde bulunduğumuz rejime bir isim vermeyi zorlaştıracak gibi olmuştur. Ama ne olursa olsun. içinde yaşadığımız fevkalâde şartları gözönüne alırsak bu davranışları normal görmemiz icabeder.

Şu halde bu parlâmentonun kuruluşuna göre, bu hükümet. tabiatı dışına çıkarak devletçilik yapamaz... Sosyal adalet prensibini gerçekleştiremez... Reform yapamaz... Yapamıyacağı şeyleri kendisinden istemek ise gerçeklere aykırı düşer. Parlâmento ve onun hükümeti kuruluşlarının tabiatından olan davranışlara giriceklerdir. Bir zorlama yoluna sapılmadan bu davranışlar değiştirilemez. Şu halde yapamıyacağı şeyleri kendisinden istemek faydasız değil midir? Hele sizler yazdıkça, memleketin iktisadi ve sosyal kadrosu konusunda gerçekleri ortaya koydukça, bazı sabırsız kuvvetleri büsbütün tahrik etmektesiniz. Bekleyiniz, her şey tabii akışı içinde yavaş yavaş yürüsün.

Dedim ki dostuma:

— Biz Atatürkün sabırsızlığından hiç bir zarar görmedik... Bilâkis.

—

Buna rağmen bir Atatürkün, bir defa yetiştiği de muhakkaktır. Bu misali vermekten kastımız, sabırsızlığın cemiyetlerde faydalı bir itici kuvvet olduğunu belirtmektir. Gelelim öteki sözlerinize...

Siz meseleyi tamamen ters taraftan alıyorsunuz. Biz bu iktidarın sosyal adalet ilkelerine değer vermesini devletçiliği uygulamasını, reformları gerçekleştirmesini elbette isteriz. Ama bu iktidarın bunları yapamıyacağını da kırk kere yazmışızdır.

Aslında bizim işimiz bu iktidarla da değildir ve her şeyin yavaş yavaş olacağına ve düzeleceğine bir inanabilsek zaten mesele yok... Bu memlekette sabırsızlık sadece bir takım kuvvetlerde mi vardır? Sadece zinde kuvvetler mi sabırsızdır? Sadece bazı eli kalem tutanlar mı sabırsızdır?

Yalnız bunlar sabırsız olsalar mesele yoktur. Ama asıl sabırsızlık onlarda değil başkalarındadır.

Kimdir bu başkaları?

Söyliyelim:

Her gün aramıza katılan küçücük bebekler sabırsızdır.

Her gün yorganını sırtına vurup şehrin varoşlarına dayanan vatandaş sabırsızdır.

Her gün nice nice ağaçları kesen balta sabırsızdır.

Her gün nice nice ormanları kurutan keçi sabırsızdır.

Her gün çölleşen topraklarımız sabırsızdır.

Her gün okulların kapısına dayanan öğrencilerimiz sabırsızdır.

Her gün artan işsizlerimiz sabırsızdır.

Her gün topraksızlaşan köylümüz sabırsızdır.

Her gün servetini artırmağa çalışan zenginimiz sabırsızdır.

Her gün faizi büyüyen borçlarımız sabırsızdır.

Siz daha da sayınız. Bütün bu kuvvetler ne iktidarımızın, ne de hali vakti yerinde ve keyfi gıcır kodamanlarımızın durumlarını dikkate alamıyacak kadar sabırsızdırlar.

Yoksa efendim... Ne olacak biz iki satır yazarız aydınlar biraz konuşurlar, zinde kuvvetler biraz susarlar her şey bildiğinizce yürür gider...

Yani yavaş... Yavaş...

Normal seyrinde...

Tabii akışında... Yavaş... Yavaş...

Ama yukarıda saydığımız sabırsızların sabırsızlığıdır bizim gibi sabırsızları sabırsız yapan... Bizim sabırsızlığımızın ise emin olun hiç bir değeri yoktur. Ama yukarıda saydığımız sabırsızlara bir çare bulabilirseniz...

Bulabiliyor musunuz?

Bulacak mısınız?

Nasıl?

Yavaş yavaş mı?

Cemiyetlerin hızlandığı yerlerde yavaş, yavaş çarelerle ne halledilebilir ki?

★

Gelelim başladığımız yere...

Birkere:

Biz bu iktidardan yapamıyacağı şeyleri istemiyoruz,

Biz, istediğimiz şeyleri yapabilecek bir iktidar istiyoruz.

Demokrasi budur.

Demokraside tenkit budur.

İktidar kendi tabiatının kanunlarına göre hareket edecek... Biz de onun tabiatının kanunlarını tenkit edeceğiz. Edeceğiz.. ta ki, bizim beğendiğimiz bir iktidar başa geçinceye kadar.

Yoksa şu başımızdaki iktidardan yapabileceği şeyleri istemek Türkiyenin bugünkü durumuna «Yarabbi şükür» demektir.

Ama derler ki:

— Kendinize gelin... Bu iktidar giderse arkasından karanlık devir gelir.

Bunun lâfını etmek bile ayıp. Bir memleketin istikbalini bir siyasi iktidara bağlamak o memleketten ümidi kesmek demektir.

Menderesçiler derlerdi ki:

— Bizim cephemize katılınız. Çünkü bakınız, ileride nurlu ufuklar görünüyor.

İsmet Paşacılar diyor ki:

— Bizim cephemize katılın. Çünkü bakınız ileride karanlık ufuklar görünüyor.

İkisi de yalan.

Lûletaşı ağaları

Dünya milletlerinin fezaya gittiği ve insanların hürriyetleri için canları pahasına mücadele ettikleri Yirminci Yüzyılın ikinci yarısında Eskişehirde yeni bir derebeyliğin tohumları atılmaktadır.

Dünyada yalnız iki yerde çıkan, fakat aranılanı Eskişehirde olan Batının beyaz altın dediği lületaşı ocaklarına iki şahıs sahip olmuş ve âdeta derebeyliklerini ilân etmişlerdir.

Derebeyi bozuntuları her nasılsa sahip oldukları ocaklara, fenni maden ocağı diye ruhsat da almışlardır. Halbuki ocaklar bundan yüz sene önceki halleri ile durmakta, işçiler her an ölümle kucak kucağa çalışmaktadırlar.

Ocaklarda çalışan köylülerden taşları yok bahasına alan bu iki lületaşı ağası, beyaz altını işleyicilerine gayet yüksek fiatla satmaktadır. Ocaklardan taş çıkaran köylüler bu taşları adı geçen şahıslara getirmedikleri takdirde, lületaşı ağaları tarafından hırsız diye yakalattırılmaktadır. Bu yüzden Karatepe, Türkmen, Nemli, Margı köylüleri başka bir geçim vasıtaları olmadığından şehire göç etmektedirler.

Şehirde ise lületaşından teşbih yaparak hayatlarını kazanan en aşağı yüz aile bulunmaktadır. Taşlar ağalar tarafından çok yüksek fiatla verildiği halde işlenmiş olarak o fiata satılamaması yüzünden bu yüz aile aç kalmak tehlikesi ile karşı karşıyadırlar.

Bu duruma seyirci kalan ilgili makamların işe müdahale etmesi, memleketin ihraç malları arasında olan ve turistik önemi haiz bulunan lületaşı madenlerinin ağaların elinden alınıp, modern metotlarla işletilecek şekilde devletleştirilmesi gerekmektedir.

Chrysler Rezaleti

Chrysler S.A. firması tarafından hazırlanmış bulunan ve yabancı sermaye kanunundan faydalanılarak kurulacak şirket ve yapılacak yatırımla ilgili projenin ana hatları hakkındaki ön rapor ilgi çekici teklif.

Tekliflerin 7. Maddesinde tesis maliyetinde Makinaler için 38.000.000 TL. zikredilmekte, fakat 9. Maddede yabancı ayni sermaye olarak 3.270.000 dolar karşılığı olan 29.400.000 TL. gösterilmektedir. 1.000.000 TL. lık ofis malzemesi de dışarıdan geleceğine göre 10.000.000 TL. lık ilâve dövize ihtiyaç vardır.

İşletme sermayesi olarak AİD fonundan 20.600.000 TL. temin edileceği belirtilmekteyse de bunun şekli hakkında izahat yoktur. Şirketin hisse senetlerini yabancı ve yerli sermayeye bölünme nisbetleri tam olarak verilmemiştir.

Madde 17 de yüzde 50 yerli imalât halinde perakende satış fiatının, monte getirilişe göre, yüzde 10 yükselceği yazılmıştır. Madde 23 mamulün fiatı yüzde 50 nin yerli imali halinde 205 P. modeli kamyon için 5200 dolar ve V 200 modeli otomobil için ise 2992 dolardır. Halbuki bunların madde 18 de verilen CIF değerleri kamyonda 3473 dolar, otomobilde 2015 dolardır, buradan fiat artışının % 10 u çok geçtiği görülmektedir. Her nekadar tablo VII ve VIII de perakende satış fiatları arasındaki bu nisbetler yüzde 10'unun çok altında gösterilmekteyse de bu tabloların çok [illegible] ve hatta [illegible], bunların göz [illegible] tarafımıza [illegible] olunmuştur.

[illegible] masraf ve kâr. verilecek [illegible] yüzdesi ile orantılı olarak değişmemekte ve yüzde 20 nin çok üzerinde bulunmaktadır. Umumi ve idari masraflar ve dist[illegible] masrafı olarak. yüzde 16 mertebesinde bir meblâğ gös

Komünizm ile mücadele

Şevket Süreyya AYDEMİR

Türkiyede Komünizme karşı mücadele tekniği başlıca üç esasa dayanır:

1 — Sosyal meselelerde biraz ıslâhatçı veya ilerici görünen herkesin ve hele aydınların K o m ü n i s t olarak tanıtılması

2 — Komünislerin her tarafa sızmış, her çevreye yayılmış, her olayın teşkilâtçısı gibi gösterilmeleri.

3 — Komünizmi, bütün dünyayı sarmış bir hayâlet halinde göstererek, Türkiye'ye komünizmle mücadele adı altında, salgın bir komünizm korkusu yayılması.

Milliyetçi Çin Mareşalı Çan Kay—Şek, 1957 de ve 70 inci yaşına basarken, «70 yıllık bir ömrün hikâyesi» olarak yayınladığı «Sovyet Rusya Çinde» isimli eserinde, bütün bu mücadele yollarını açıkça ve topyekûn «Komünizmin beşinci» kolu olarak vasıflandırmaktadır!

Her önüne geleni komünist, her olayın sebebini komünist düzeni, her sosyal hareketi komünizm saymak, vakıâ bizde artık itibarını kaybetmektedir. Ama bu lâfları dillerine dolayanların ister cehalete ister safdilliğe verelim, Türkiyede, bu işi sanat haline getirip, milliyetçiliği kendi tapulu malları sayanlardan, köylerde, kasabalarda pahalı otomobiller içinde dolaşıp, gelirlerinin kaynakları bilinmeyen yeni tip politikacı imamlara kadar, nice nice insanlar hâla ortadadırlar. Meselâ, 29 Ağustos tarihli gazetelerde Bursa, Balıkesir taraflarında İstanbul plâkalı bir otomobil içinde dolaşıp, her camide vaazeden, ama elinde vaizlik belgesi olmadığı halde hiçbir yerde önlenmeyen örnek İmam Şevki Keskin'in hikâyesini okumuşsunuzdur. Ona göre hattâ, yalnız aydınlar, gazeteciler değil, hükümet de komünisttir. Ama Şevki Keskin bu meslekte yalnız mı?

Halbuki korku başka, uyanıklık gene başkadır.

Elli yıldır siyaset, ihtilâller ve harpler içinde ömrü geçen 70 lik Çin Mareşalı Çan Kay—Şek, yukarıda işaret ettiğimiz eserinde ve kendisini asıl yıkanın, ne harpler, ne ihtilâllâler, ne Ruslar, ne de Japonlar değil, memlekete yaydırılan işte bu korku olduğunu yazıyor. Çan Kay — Şek bugün Çini kaybetmiştir. Canını atabildiği Formoza adasında, sekizinci Amerikan filosu ile Amerikanın Pasifik kuvvetlerinin gölgesinde yaşamaktadır. Ama kitabında herşeyi olgun bir insanın hem kendisiyle, hem de hâdiselerle hesaplaşması şeklinde açıklamıştır. Hattâ Milliyetçi Çin edebiyatında, Çinin çöküşünde «Amerikan ihaneti» olarak adlandırılan olaylarda bile, bir Çin ağırbaşlılığı ile kendini suçlu bulmaktadır. Fakat şunu da belirtmektedir: Çin komünistleri Çini istilâya başlarken ellerinde, koca Çinde ancak iki il vardı. Hattâ Mançuryadaki kızıl kuvvetler onlara karşı bizi destekliyorlardı. Fakat memlekete komünistlerin her yere sızdığı, herkesin komünist olduğu, her olayın altında komünist parmağı bulunduğu hakkında öyle bir inanç ve korku salınmıştı ki, Çin Komünistleri kendi inlerinden çıkıp üstümüze yürüyünce, kimse karşı koymak cesaretini bulamadı ve buna lüzum duymadı. Hem de bu, biz, yıllar yılı süren muharebeleri kazandıktan, Japonlar teslim olduktan ve Çin orduları herşeye hâkimken oldu!

Çan Kay—Şek bütün bunları anlatırken, zamanın karşı tarafa çalıştığını açık olarak işaret eder ve bunun sebepleri arasında, müttefiklerinin, psikoloji unsurlarının önemini bugün de kavramadıklarını hazin bir lisanla duyurur. Ona göre askerî üstünlük dâvası her şeyi halletmez. Aslolan psikolojik idrâk ve zamanın taleplerini takdir meselesidir. Bu takdir ve idrâk işinde ise Çan — Kay — Şek kötümserdir.

Haydi biz dâvayı, böyle dünya ölçüsünde genişletmeyelim. Ama şu kadarında ısrar edeceğiz ki, Türkiyede her sosyal terakki çabasını, her iyi şairi, her iyi sanatkârı, her iyi yazarı, her iyi niyetli ilerleme gayretini komünizm, yahut komünist olarak vasıflandırmak, yalnız kendimizi aldatmaktır. Hem de zararlı bir şekilde. 6 — 7 Eylül olaylarını komünistler düzenledi dedik. 28 Nisan nümayişleri komünistlerin tahrikidir deyip, gençliğin haklı infialini değersizleştiririz sandık. Hattâ, hem de İstanbulda görevli bir kumandanın, 22 Şubat olaylarında komünist parmağı olduğunu ilân etmesideki garipliği hatırlarsınız. Şimdi de, memleketimizde sosyalist eğilimli herkes ve Sosyalizm kültürü ve yayınları k o m ü n i s t olarak damgalanmak istenmektedir. Halbuki Avrupayı komünizmden sosyalizmin kurtardığı ve asıl komünistlerin, sosyalizme kapitalizmden daha sert bir şekilde cephe aldığı, çağımızın olaylarını azıcık takibeden herkesin bildiği birşeydir.

Ben burada bu satırları yazarken, komünizm aleyhdarlığını kendisine zanaat edinmiş bir insan olarak görülmek istemem. Gerek komünizmi, gerek sosyalizmi, gerek diğer çağdaş cereyanları azçok bilen, izleyen bir Türk aydını olarak, sadece günümüzün, Türkiye için de önemli bulduğum bir konusunu belirtmeye çalışıyorum. Çünkü şimdi sosyalist cephe, Türkiyede de ve süratle gelişmektedir. Yarın bu gelişme daha da hız alabilir. Sosyalizm, anayasamızın yapısına ve memleketin istek ve ihtiyaçlarına aykırı olmayan bir fikir ve rejim cereyanıdır. Sosyalizm, Anayasamızın getirdiği Sosyal hukuk devleti anlamının için de sosyalist bir demokrasinin gelişmesi çabasıdır. Buna Türk sosyalizmi derken şu gerçeğe de tercüman oluyoruz:

Çağımızın başlıca üç kolda toplanabilecek olan sosyalist akımları içinde ihtilâlci sosyalizm, demirperde gerisinde bir komünizme varmıştır. Zengin ve bütün dünya pazarlarına mal gönderip büyük sermaye birikmeleri yapan batı ülkeleri, işçiyi de bu gelirlerden bol bol hisselendiren ıslâhatçı bir sosyalizm düzeni içindedir. Fakat Türkiye ve Türkiyeye benzer memleketlerin böyle gelirleri yoktur. Derebeylik kalıntıları, yabancı imtiyaz kalıntıları, gerilik ve yeni gözünü açan hırslı bir iç istismar hareketi, bu memleketlerde sosyal yapının, sosyalist bir düzen içinde kurulmasını gerektirmektedir. Çünkü hem geri, hem tâbi, hem de ebediyen borçlu bir suni kapitalizm, şimdi sosyal devlet kuruluşunu önlemek çabasındadır. Ona ancak s o s y a l i s t c e p h e karşı çıkabilir ve bir muvazene unsuru olur.

Çünkü Türk sosyalizmi, hem istiklâlci, hem milliyetçidir. Hem derebeylik döküntülerine, ortaçağ geriliğine karşıdır. Hem dış münasebetlerde dilencilik ekonomisi yerine, iç kontrollere müsaade etmeyen bir iktisadi işbirliğini savunur. Bizimle işbirliği yapacak dost ülkelerle geniş bir sermaye — emek münasebetleri kurar. Fakat hür ve özgür olarak. Bu münasebetlerde Amerikalı dostlarımızın bize muameleleri, Güney Amerika ve Güneydoğu Asya ülkelerine karşı yürüttükleri veya yürütmek istedikleri v a s î l i k rejimine uydurulamaz.

Hülâsa istiklâlci sosyalizm komünizm demek değildir. Bütün Türkiyeye komünizm korkusu ve herkese komünist damgası yaymak, ancak komünizme hizmet olur. Daha yukarıda da kaydettiğimiz gibi korku başka, milliyetçi, istiklâlci bir uyanıklık gene başkadır. Açık, realist olalım. Sızmaları, tehlikeleri kendi ölçüsünde ve olduğu gibi değerlendirelim. Başıboş politika esnafı ile, ölçüsüz kazanç çabalarının bu memleketin başına getirebilecekleri sosyal çatışmalar, şimdi daha yakın bir tehlikedir. Bunlar bize, bizim sandığımızdan daha tehlikeli sonuçlar hazırlayabilir.

---

terildikten sonra aynı nisbette kâr eklenmekte ve ayrıca da distribüsyon marjı olarak yüzde 20 ilâvesiyle fiat çok arttırılmaktadır.

Teklif olunan kamyonu teşkil eden ana parçalar İngiltere'de muhtelif imalâtçı firmalardan temin olunmaktadır. Motoru Perkins, diferansiyeli Eaton gibi. Bu suretle Chrysler S.A. ye mutavassıt olarak kamyon C.K.D. getirildiği takdirde sabit masraf ve kâr adı altında vasıta başına 628 dolar (yüzde 36) mertebesinde ilâve döviz ödenecektir. Parçaların yüzde 50 ithal olunduğu zaman bu miktar 523 dolar (yüzde 43) mertebesinde olacaktır.

Böylece teklif sahibi firma senede 5000 kamyon yaptığı takdirde dışarıdan getirteceği parçalar üzerinden alacağı meblâğ takriben sadece sabit masraf ve kâr dolayısıyle fuzuli olarak 3.000.000 dolardır!

Bu transfer için montaj atelyesi hariç bir tesis kurmaya ihtiyaç yoktur. Montaj tesisi için bina hariç teklifte gösterilen kıymet 333.000 dolardır. yani yılda fuzuli olarak ödenecek dövizin 1/9 u mertebesindedir.

Teklifin 27 ci sahifesinde firma, yerli imalâtta maliyetle ev saf makul tutulmak şartıyla orta ağırlıktaki bir kamyonun yüzde 63,6 sının, binek otolarında ise yüzde 61.43 ün dışarıdan getirtilmesinin uygun olacağını ifade etmektedir. Bu suretle yerli olarak, yüzde 35 — 40 yapılabileceği önceden beyan ve kabul edilmektedir ki zaten lâstik, döşeme, akü, makas ve müteferik parçalar bu miktara erişmektedir.

Teklifte yazılan yüzde 50 yerli imal seviyesine erişilmeden hiç bir kâr ve patent hakkı alınmıyacağı hususundaki beyan doğrudur. Çünkü temin olunan menfaat zaten tatmin edici mertebenin üstündedir. Diğer taraftan yüzde 50 imalâtın yapılamıyacağı teklifte defalarca satır aralarında belirtilmektedir. Bu sebeple, hakikatte kârın yüzde 50 imalâttan çok önce alındığı gözükmektedir. Yüzde 2.5 mertebesindeki royalty ise yüzde 50 imalât tahakkuk etmiyeceğine göre mevzubahis olmıyacaktır.

Teklifte her nekadar şoför mahalli için saç pres atelyesi kurulacağı da belirtilmekteyse de bu husus şarta muallak olarak bırakılmıştır ve mertebesi montaj tesisleri kadardır.

Teklifte ayrıca motor fabrikasından da bahsediyorsa da buna ait esas tesisler göz önüne alınmadığı gibi katı bir plân ve program da verilmemiştir.

Ayrıca gelişme programı, dişli kutusu, direksiyon ve arka aks ve emsali parçalar için memleket için de imâl plânını ihtiva etmemektedir. Böylece teklif kamyon ve otomobil imalâtından bahsettiği halde esas itibariyle, astarı yüzünden pahalı bir montaj tesisi mahiyetini arzetmektedir.

Teklifte muhtelik teknik hâtalar ve fahiş fiatlar bulunmakta ve bunun bir çok bakımlardan ciddi olmadığı anlaşılmaktadır.

Halen elimizde mevcut dökümanlara nazaran, sözü geçen teklifin esas itibariyle bir yatırımdan ziyade büyük miktarda fuzuli döviz sarfını mucip bir mahiyette olduğu kanaati doğmaktadır.

Bütün bunlara rağmen Hükümet, Chryler rezaleti karşısında hâlâ susmaktadır.

KADİRLİ'DEN NE HABER? — Mehmet Can Tuzluca'ya nakledildikten sonra Kadirli'de neler oldu diye merak ediyorsanız, işte bakın: Tevfik Coşkun ve ortaklarının icarı altında olan Belediye Çeltik su arkından sızan sular altında çürümeğe terkedilen Mehmet Can'ın diktirdiği fidanlar (yukarıda) ve Savrun çayı mecrasında Devlet Su İşleri tarafından yaptırılan setler sayesinde kazanılan arazi (aşağıda). Bu arazi topraksızlara verileceği yerde tarla hırsızlarının gaspına bırakılmış durumda...

FAY KIRBY

TÜRKİYEDE KÖY ENSTİTÜLERİ

★ Bu konuda yapılmış en geniş inceleme.

★ Enstitülerin kuruluş, işleyiş ve yıkılışı.

★ İlk defa açıklanan bir çok gerçekler.

★ Büyük bir ulusal başarıyı nasıl çamura buladığımızın acı hikâyesi.

İMECE yayınları: 2, 390 sayfa, 15 lira.

(P. K. 373 — Ankara) Adresinden ödemeli istenebilir.
Ankara Bilgi, Berkalp, İstanbulda Elif, Gençlik, İnkılâp, Remzi Kitabevlerinde satılır.

YÖN — 684

Bir görüş

Köylerin kalkınması nasıl olur?

Niyazi Toker

(Mülkiye Müfettişi)

Anadolunun çeşitli köşelerinde çalışmış bir Mülkiye Müfettişi, tecrübeli bir idareci sıfatıyla köy kalkınması konusundaki görüşünü ortaya koyuyor:

Köylerin durumu

Henüz ilk çağları yaşıyan köylerimiz vardır. Memleketin yüzde altmış beşi bütün gayret ve dikkatlerimize rağmen hâlen cehalet içindedir. Bir yılın uzun zamanlarında irtibat ve münakale yok denilebilecek hale giren yerlerimiz vardır. Memleketin büyük bir kısmı yolsuzdur. Köylerimizin adedi vakıa 40 bini aşkındır. Saatlerce uzaklıkta olan mahalleri de saydığımız takdirde bunu daha ziyade çoğaltmak lâzımdır.

Miktar itibariyle çok, dağıldıkları alan geniş olan bu küçük varlıklarda insan olarak yaşamak için kabul edilmesi mümkün asgari şartların bile kendiliğinden vücude gelmesini beklemek uzun bir sabır işidir. Köylerin kalkınması tabii tekâmül yolu ile olmıyacaktır. Asırları atlamak, fasılaları bir arada geçmek lâzımdır. Tabii tekâmül kendiliğinden olan şeydir. Biz asırlardan beri insanlığın gittiği ve ulaştığı son merhaleyi kabul ve aynı yürüyüşle devam suretiyle arada mevcut boşluğumuzu kapatacağız. Bunu sağlamak ancak amacı belirli kanuni ve iktisadi tedbirlerle mümkündür.

Asırlarca devam eden hayatımızda yaptığımız savaşlar, sonunda Türklerin fakirleşmesi ve yetim kalması, buna mukabil ekalliyetlerin san'at, ticaret ve emsali kültür müesseselerini kendilerine maletmeleri. Türklerin cephede kan, can verirken evde kalan anamızın bitek ve verimli tarlalarını rehin etmek ve rehinden çıkaramamak dolayısiyle birer birer elden gitmesidir ki bizi cemiyetten kaçar hale sokmuş, sahillerden uzak, verimsiz bayırları elimizde bırakmıştır.

Bugünkü Türkiyede, halkının yüzde yüzü cahil olan köylerimizin sayısı binlerin üstündedir. Bu köylerde köy kanununun tatbikatından bahsetmek yersizdir. Kıstası biraz daha geniş tutmak lâzım gelirse azami 30 il hariç diğerlerinde köy kanunu tatbikatı il ve ilçe merkezlerinde yapılan tonlarca kâğıt israfı sayılabilir. Bunu yapmakla fena mı ettik? Hayır. Asıl mesele geri kalan diğer illerde de aynı şeyi yaptırmak suretiyle düzenli bulunmaktadır.

Durum böyle iken ne yapmalıdır?

A) Evvelâ köye bilgili, yapıcı ve yetkili insan yollamalıdır.

B) Yüz haneden aşağı köy kabul edilmemelidir. Dağınık mahaller en münasip merkez üzerinde toplanmalıdır.

Köylere Adam yollamak

İktisadi düzeni kavramak, engelleri gidermek lâzımdır. Bu sebeple memleketimizde her yıl miktarı artan bugün için on bine yakın lise ve yüksek okul mezununu muayyen bir müddet köylerin başına getirmek, onları asgari iki yıl köylerde tutmak, imkânlarının hazırlanması lâzımdır. Köylerimizin asgari yüzer hane (Fazla her zaman olabilir) yapıldığı ve toplandığı takdirde azami 25 bin köye kavuşmuş olacağız. Bu takdirde 20 bin köyümüzün başında medeni ilerlemeyi kavramış, anlayışlı, kültürlü insana bir hamlede kavuşacağız. Geri kalan köyleri de ilerde açılacak lise ve yüksek okullardan çıkanlarla beslemek mümkün olduğu gibi halen başlarında oldukça anlayışlı muhtar olan köylerimiz de vardır. Maamafih memleketin bir kısım köyleri yüz haneden çok fazla olduğundan hakikatte köylerimiz 20 bine çok yakın olacaktır.

Köyleri birleştirmek

Biz en küçük enerjiyi bile en müsmir kullanmak mecburiyetindeyiz. Kuvvetlerin israfiyle zaman denilen mefhum aleyhimize işliyen milletlerden birisi de biziz. Halkımızın refah ve saadetine gidecek her tedbire çekinmeden atılmalıyız.

Tedbir: Yüz haneden aşağı köy kabul edilmemeli, dağınık mahaller en iyi merkez üzerinde toplanmalıdır. Evvelâ dağınık olmanın zararlarını kısaca anlatmak lâzımdır ki, toplanmanın faydası anlaşılsın. Atalar sözüdür. Dağılan çöker. Köylerimiz de çökmüştür. Bu enkaz, taş ve ve toprak yığınlarını bir araya getirmek suretiyle varlık vücude getirmelidir.

A) Dağınık köylerde yol yapmağa imkân yoktur.

B) Medeni nimetlerden elektrik, su, sinema ve emsalinden ve insanca yaşamadan faydalandırmak mümkün değildir.

C) Okul yapmağa imkân olmadığı gibi, yapılsa bile yaşatmağa imkân yoktur.

D) Halkın sağlığını korumak mümkün değildir.

E) Ekonomik durumu düzenlemeğe ve kalkındırmağa tam imkân yoktur.

Bugünkü haliyle yukarıdaki faydalarla birçoklarını sağlamağa çalışmak emeği, zamanı, imkânı tüketir. Yine dâvaya varılamaz. Biz emeği, zamanı ve paramızı toplamağa mecbur milletlerin başında gelenlerdeniz.

Köylerimizde yeni evler yapılmasına müsait arazi çoktur. Binaenaleyh ev yeri bulmakta zorluk çekilmiyecektir. Ev yerlerinin tedariki hususunda köy kanununa kâfi madde konulmalıdır. Karadeniz sahillerinde bile durum aynıdır. Köylerimizin bir kısmı esasen vaktiyle bugünkü nüfuslarının bir mislini barındarmakta idiler.

Taş ve çamur yığını olan köylerimizde ev yapmak her yerde mümkündür. Kerestelerinin nakli de kolaydır. Köylü evi bir kamyonun kolaylıkla taşıyabileceği bir varlıktır.

Gerede kazasında Şubat 1944 zelzelesinden bazı köylerin mahalleleri fazla müteessir olmuş, bir kısmı müteessir olmamıştı. Diğer mahallelerin malûmatı oluncıya kadar yüzlerce vatandaşın hayatlarını kaybettiklerini acı ile gördüm, öğrendim. Bu mahallelerin nakli için verdiğim emirleri halk hüsnü telâkki etti, derhal göç etti. Diğer köylerimiz de aynı durumdadır. Biraz yardımla kararlı idare adamları sayesinde bunu başarmak mümkündür.

Bunun için:

A) Kaldırılacak köy ve mahallede inşaat yasak olmalıdır.

B) Kalkan köyün beş yıllık bütün vergisi affedilmelidir.

C) Köyler İmar Bankası kurularak bir miktar yardım edilmelidir.

Bu üç konudan ikisi izaha değmez. Üçüncüye gelelim:

C) Köy ve mahallelerin birleştirilmesi işinin onar yıllık programla olacağını, 30 yılda başarılacağını kabul ediyorum. Buna karşı bana, 39 yılda köylerimizin büyük bir kısmının sınırını çizemedik, sen nasıl olur da bu kadar mühim işin 30 yılda yapılabilir olduğunu soracaksınız. Biz bu işleri yapamadığımızdan değil, ihmali, mes'uliyeti aramadığımızdan ve idare adamlarına bir çalışma programı vererek çalışmalarını kontrol ve yapamadıklarından dolayı tecziye edemediğimiz gibi, sık sık değiştirilmek, ellerinde mevcut selâhiyetleri almakla vakit geçirdiğimizden ve devlet dairelerinin istiklâl hevesine kapılmalarındandır.

Program yapanlar samimi olmadığı gibi, yaptıranlar da onları takip ve neticelerini istihsal etmek kararında bulunmadıklarından, yapamıyanlar hakkında bir muamele icra edecek durumda değillerdir. Çektiğimiz sıkıntı ihiç şüphesizdir ki mes'uliyetsizliğin doğurduğu lâübaliliğin bir neticesidir. Herkes şikâyet eder. Kim düzeltecek? Cevap, yine biz.

Bunun için Köyler Kalkınma ve İmar Bankası kurulmalıdır. İmar Bankasına her köy yılda 100 lira verecektir, bunun son haddi on yılda 1000 liradır. Kırk bin köyümüz olduğuna göre tedrici çoğaltma şartiyle köylerden alınacak bankanın yıllık ödenmiş sermayesi dört milyondur. Aynı miktar da Özel İdare ve Belediyelerden alınmalıdır. Genel muvazenenin yardımı ile yıllık ödenmiş sermaya onbeş milyona çıkarılmalıdır. On yılda ödenen miktar 150 milyon eder. Banka ev yaptıranlara % 3 faizli ve on yıl vâde ile kredi açmalıdır. Banka diğer bankalarla birlikte çimento, kereste, tuğla, kiremit fabrika ve ocakları tesis etmelidir.

Başlanan iş yüzde elli başarılmış sayılır. Bu işi başaranların sosyal inkılâbın en ağır kısmını halledecek inkılâp tarihimizin en şerefli sayfalarını işgal edeceklerine inanmam kâfidir.

Devrimcilerin en önemli amacı, temel kalkınmada kuvvet ve güç kaynağımız olan köylümüzü demokratik düzen ve sosyal adalet içinde aydınlığa kavusturmaktır.

İNTİHAR ETTİREN TOPLUMSAL ADALETSİZLİK

İlçede tefeciler çok. Beş yüz lira *veriyorlar. Bin beş yüzliralık se*net alıyorlar. Hem noter senedi. Üç bin lira veriyorlar. Altı bin lira üzerinden birinci dereceli — birinci sıralı ipotek işlemi yapıyorlar. Tütün, kendir, pamuk ekicisi küçük üreticiler gerekli krediyi faizcilerden sağlıyorlar. Beş bin lira kredi alan üretici on beş bin lira tutarındaki ürününü alacaklısına «ayn» olarak teslim yükünü üstleniyor. Ceza açısından hiç bir şey yapılamıyor bunlara. Hukuk iktisadın yaralarına merhem olamıyor. İktisadın olayları ve yasaları oynak. Sömürücü iktisat düzeninin hakkından akılcı ve plâncı bir iktisat düzeni gelebilir ancak.

Kasabada ağalar var. Toprak ağaları. Topraklarında köyler var ağaların. Ağalar güçlü. Ağalar zengin. Tapu kayıtlarının içinde köylünün barınağı, tapınağı bile var ağaların. Hukuk ağalardan yana. Mülkiyet sahibi üstün hak sahibi. Böyle diyor hukuk. Hanım ağalar. Bey ağalar. Paşa ağalar. Ağa oğlu ağalar. Gâvur kaçmış. Mal bırakmış Hazine sahip çıkmamış çıkamamış «*emvâl—i* metrûke» ye. Küçük çiftçi müzayakaya düşmüş. Dara düşmüş. Düşürülmüş. Toplum seyirci kalmış. Devlet edilgin davranmış. Ağalar, beyler, paşalar, zenginler, eşraf türemiş.

Harp yıllarının Millî Korunması «karaborsacı» tipler yaratmış. Bire bin *kazanmışlar. Kâr değil ihtikâr yapmışlar.* Enflâsyon dönemi gelmiş. Apartmanlar çoğalmış. *Haksız kazançlar artmış.* Minareler çalınmış. Kılıflar hazırlanmış. *Ayırıcı bir siyasal düzende* zoraki fabrikatörler yaratılmış. Orman hırsızları, gâsıpları, kaçakçıları kereste tüccarı olmuşlar. Patron kesilmişler hep: Ali kıran — baş kesen.

Ha bir de ne varmış kasabada? Sabahtan akşama dek terleyen urgan işçisi. Emekçisi. Çocuğu çoluğu ile evinde ip, kınnap, yarımlık, aynalı, okkalık, halat... yapan emekçiler. Kooperatifleşmişler urgancılar ama yüzden fazla üyeye çıkamamışlar. Para babası Tüccarlar emekçinin ürününü önceden satın alma gücünde. Kooperatifin böylesi alivre gücü yok. Cılız kalmış kooperatif.

Tütün ekicisi kendi olanakları ile ekmiş, dikmiş. Bankadan kredi almış. Yetirememiş. Kooperatiften kimi almış, kimi alamamış. Alana az gelmiş. Alamayana zor. Murabahacının, tefecinin, faizcinin kucağına düşmüşler sonunda. Mavi küf de cabası.

Pamuk çapasına giden erkekler altı liradan yukarıya çıkamamışlar. *Kadın*lar iki liradan. Emek, insan emeği ucuza satılmış. *Emekçi bol. Emek pahalı* değil. Hastalanan çalışamamış. Çalışan kazanamamış.

Okul çağına gelenler okumağa başlamışlar. *Okul — Aile birliklerinin yar*dımları fakir öğrencilere yetmemiş. Kimi orta ikiden ayrılmış. Kimi Sanat Enstitüsünden belge almış. Ana — baba parası yetmemiş. Okuyamamışlar. Toptan bir okuma olanağı sağlamamış Devlet. Oysa: Galatasara'ya gidenler olmuş. Aristokratik Okul sıralarında çifte dikiş yapa yapa, döne döne okuyanlar olmuş. Okumada — yazmada — öğrenmekte bir eşitsizlik doğmuş. Kimi okuyabileceğinden emin, Kimi okuyamayacağından. Kimi'de kuşkulu yarınların güvensizliği içinde. Kiminin evinde ışık, su, konfor, lüks. Kiminkinde aş yok. Azık yok. Yoksulluk var.

Değer mi yaşamağa bu hayat? Bugün lise birdeyim. İki dersten bütünlemeliyim. Çalışıyorum. Geçecek miyim? Geçemezsem? Geçsem ne olacak sanki? Lise'yi bitirdim. Yüksek? Okuyabilecek miyim? Burs mu? Nereden, nasıl, kim? Öteyandan şişmanların sülük havyarlı kahvaltısını etmiş. Tembel tembel gerinmiş, şezlonga uzanmış «Ses» ya da «Hayat» okuyordur şimdi. Yarın okullar açılır. O Cadillac ile. Biz yaya. O şimdi denize gidiyor. Yüzüyor. Eğleniyor. Ben köyde. Hayvan güdüyorum. Zamanım artarsa ders çalışacağım. Ya babam hastalanırsa? *Altı kardeşiz. Annem.* Ne yaparız. Öf. öf. Canım sıkılıyor be. Değer *mi yaşamağa?*

Karakoldan telefon ettikleri zaman saat yirmiyi geçiyordu. İntihar var dediler. Olay yerine gittik. Tek dolma av tüfeğinin namlu ağzından çıkan kurşunları sağ kafadan girip sol yanından çıkmıştı. Beyin kırıntıları pelte pelte duvara yapışmıştı. Uzun boylu, yakışıklı, sarışın Mehmet Atılgan 1946 doğumluydu. Yakınlarının anlattığına göre içliydi. Duyguluydu. Düşünceliydi. Nasıl da kıymıştı canına? Çeşitli yorumlar başladı kasabada. Kimi derslerden dedi. Bazıları sevdaya yüklediler. Bir bölük insan babasının metresine suç buldu.

En doğrusunu ve inandırıcısını minibüs şoförü Kemal söyledi: SOSYAL ADALETSİZLİK dedi Gecekondulardan söz açtı Kemal. Gerçek Halk egemenliğinden dem vurdu. Dünü kötüledi. Bu günü beğenmedi. Zarar yok, dedi Kemal, mukaddesatımız mahfuz kalsın, ama insan olma değerimizde eşitlik tanınsın. Ailemize bağlıyız. Dinimiz bizim. Ama okuyabilelim. Öğrenebilelim. Barınabilelim. Sağlık hakkımızı kazanalım. İnsanca yaşayabilelim. Bu çocuk benim de yakınımdı. Bu çocuğu intihara sürükleyen toplum dengesizliğidir. Sosyal Adaletsizliktir. Yazık. Ne dün ne bugün özlediğimiz yönetime kavuşamadık. diyerek boyuna konuştu Kemal. Yol uzasın istiyordum. Bir halk çocuğu bu denli açık, bu denli korkusuz *konuşabiliyordu.*

M. Vasıf Ersoy

(Tire Savcısı)

Mehmet Can'ın Tuzlucasından Geliyoruz...

Onur Öymen

Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencilerinden bir grup, Kaymakam Mehmet Can'ı görmeye Tuzlucaya gitti. Bu öğrencileren Onur Öymen, Mhemet Can'ın çalışmalarını ve kanun girmeyen aç Doğunun bilmediğimiz taraflarını anlatıyor:

Gazete değil, ekmek istiyorlar

Doğu Ekspresi Erzuruma yaklaşıyordu. «Gazete, gazete» diye bağrışan çocuk sesleri arkamızda kalmıştı. Doğu çocuklarının dillerinde yeni bir kelime vardı: «Ekmek ekmek»... Tren bir istasyonda durdu; penceremize iki küçük köylü kızı yaklaştı; «ekmek, diyorlardı, ekmek...» Bayatlamaya yüz tutmuş yarım ekmeğimiz vardı, uzattık. Ekmeği kapar kapmaz, kızların büyücek olanı küçüğünü tuttu elinden, başladılar koşmağa: hızlı, çok hızlı koşuyorlardı. İlk ağacın dibine çöktüler, ekmeği çabucak paylaştılar ve büyük bir iştiha ile yemeğe koyuldular.

Yolculuğumuz süresince bizi şaşırtan, üzen bir çok şey dinledik. İşte bunlardan biri: Erzurumdan Sarıkamışa geliyoruz. Şoför anlatıyor: «Bey, civar köylerde fuhuş çok yaygın bu yıl, kıtlıktan sonra oldu bu, evvelce yoktu. Köylü kadınları bu işi açlıktan yapıyor, hattâ kocaları da biliyor bunu». Bu sözlere inanmak istemiyoruz; fakat çevremizdeki sefil köy evleri, çıplak, bakımsız kömür gözlü çocuklar şoförü doğrulamak ister gibi...

Sarıkamışa varıyoruz. Bu ilçe, ormanlar arasında, koca koca taştan yapılarıyla eski Avrupa kentlerini andırıyor. *Sarıkamış kaymakamı Derviş Bey, genç bir* Mülkiyeli. Olanca gücüyle çalışıyor. Her sabah, üçte dörtte kalkıp köylere gidiyor, yol yapımında köylünün başında duruyormuş. Ormanları keçinin tahribinden korumak için, keçiyi kaldırmak istiyor. Bu amaçla, keçi satışını ve keçi eti kesilmesini yasak etmiş. Şehrin temizliğini korumak için de tezek yığınlarını şehir dışına taşıtmış. Bu durumda menfaati zedelenen küçük zümre particilerin gölgesine sığınarak *İç İşleri Bakanlığına tel* çekip duruyormuş: Bu kaymakam 27 Mayıs güneşini söndürüyor, diye. 27 Mayısa dek, hükûmet binası iktidar partisi üyelerinin bir sohbet, hattâ bir eğlence yeriymiş. Derviş Bey, hükûmet dairelerinde particilerin nüfuzunu iyice kırmış, vatandaşlar idarenin tarafsızlığından emin, işlerini takip *ediyorlar.* Derviş Bey, Sarıkamışa yollar yaptırmış bir park, diktirmiş. Fakat her sabah, fidanların dördü, beşi, dibine yakın yerden kesilmiş bulunuyor. Bu işi kim yapar, niye yapar, bunu tahmin etmek için uzun boylu düşünmeye lüzum yok her halde. Ne particilerin davranışları, ne de yukarı kademelerin baskısı Derviş Beyi yıpratamıyor, fakat, «Arkadaşlar, bu durumda on yıl güç dayanırım» diyor.

İşte Tuzluca

Tuzluca'ya bir akşam üzeri varıyoruz. Parke köşeli, 250 — 300 metre uzunlukta *bir yol* yolun iki yanında taş dükkânlar. *İl*çede iki tane iki katlı bina var: Hükûmet Konağı ve yeni yapılan Sağlık Yurdu. Dükkânların arkasında birkaç sıra, toprakla sıvanmış, düz damlı ev... İşte bütün ilçe bundan ibaret. İlçede bir ilkokul, bir de Mehmet Can'ın yaptırdığı ortaokul var. İlçenin nüfusu ikibinin az üstünde. Yani büyü*cek bir köyden pek farklı değil.* İlçeye bağlı 80 muhtarlık var. Bu muhtarlıkların çoğu 10 — 15 haneli köyler. Mehmet Canla birlikte bu köylerin birçoğunu gezmek fırsatını bulduk. Köyler, dağların arasına sıkışmış ve orada unutulmuş. Köy evlerinin çoğunda pencere yok. Uzaktan ev olduklarını bile farkedemezsiniz. Topraktan tepecikler, üstlerinde bir delik. Hem hava, hem güneş, hem ışık girecek bu delikten hem de tandırın dumanı çıkacak. Aklımıza bir atasözü geliyor: «Güneş girmeyen yere hekim girer». Oysa buraya ne güneşin ne de hekimin girdiği var.

Eğitim derdi

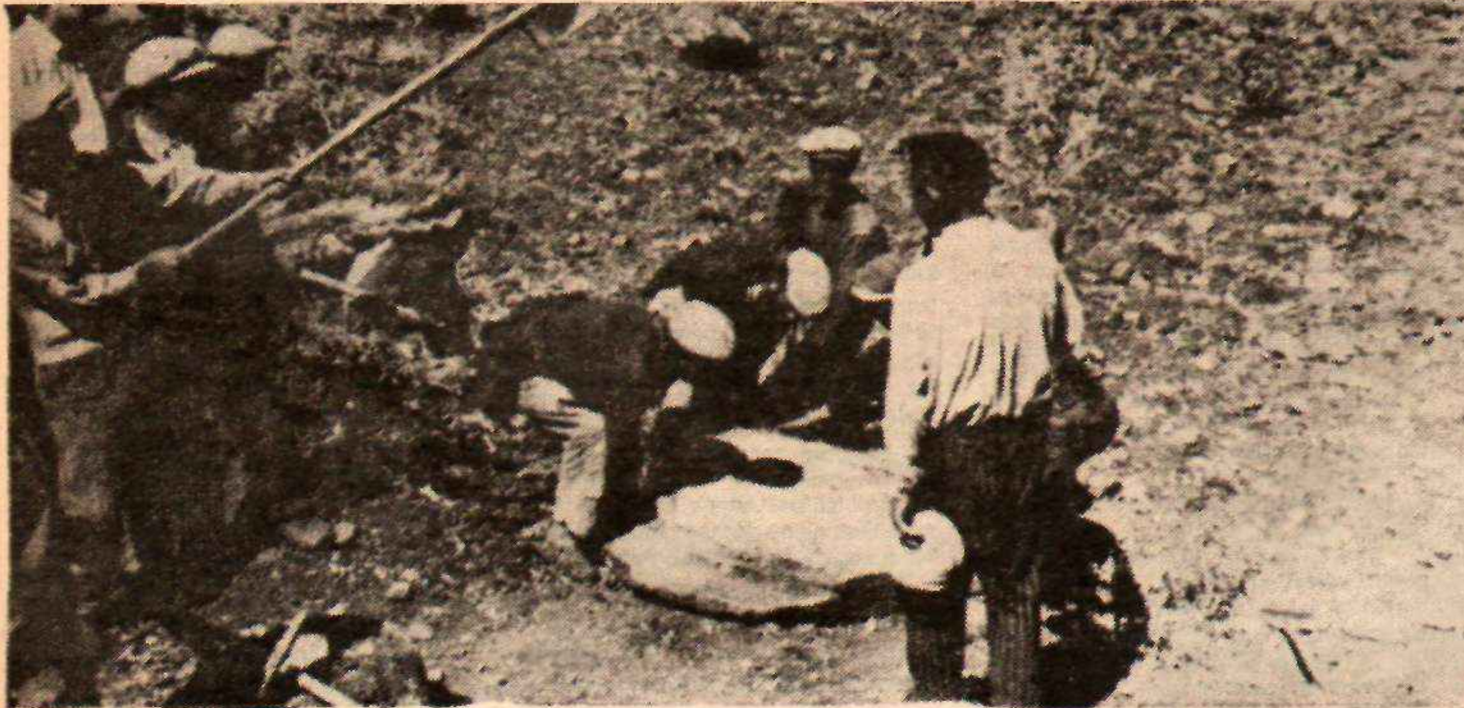
Köylerde ne cami ne de kahve göre bildik. 4 — 5 köy hariç okul da yok tabii. Mevcut okullar da yürekler acısı. Söylendiğine göre D.P. zamanında, siyasi gayelerle yaptırılan bu binacıkların herbiri için müteahhid hükûmetten 180.000 lira almış. «Oysa, diyor Mehmet Can, köylünün gücünden yararlanarak, aynı maliyetle 5 — 6 ilkokul yaptırabilirim» Hatırımıza bir rakam geliyor: Kadirlide hükûmet tarafından 40 yılda yaptırılan 25 okul ve Mehmet Can'ın kaymakamlığı sırasında, 1,5 yılda, köylünün de gücünden yararlanılarak yaptırılan 38 okul. Tuzluca köylüleri hükûmete kırgın «Bizim köyümüz. okul yaptırılan .... köyü kadar lâyık değil mi okula? diyorlar Hükûmet bizim köye de yaptırsın». Oysa hükûmetin bu 80 köye ilkokul yaptırması için kabaca bir hesapla, müteahhidlere 14.400.000 lira yatırması gerek. İşte bir kaymakam var, bütün bu okulları beş misli, altı misli ucuza yaptırabilecek. Millî Eğitim Bakanlığı yararlansa ya bundan.. Tuzluca'nın eğitim derdi bundan ibaret değil. İlçenin yıllardır bir ortaokulu yok. Mehmet Can, köylüden, kasabalıdan para toplamış, herkes seve seve katılmış okulun yapımına. 3 aylık bir çalışma ve işte ortaokul bitmek üzere. Bu günlerde çatının son saçlarını da yerleştiriyorlar. Kışa ortaokul açılacak diye seviniyor Tuzlucalılar. Oysa ortaokul açılamayacak. Tuzlucalılar belki üç, dört kış daha bekleyecekler. Yepyeni ortaokul. ortaokuldaki yepyeni sıralar, okumaya can atan talebeler daha birkaç yıl bekleyecekler. Sebep mi? Öğretmen yok tabii. Açılmayı bekleyen 532 ortaokul varmış yurtta. Tuzluca sırada 49 uncu. Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşarı, «Bitmiş durumda 3 yıldır açılmak için sıra bekleyen okullar var, açmak için öğretmen bulamıyoruz, diyor. İlkokul öğretmen*leri yetişkinlere okuma yazma öğretsin di*yor.» Bakanlık da haklı Galiba gene, dişinden tırnağından biriktirip ortaokul yapılması için para veren köylüler haksız. Ortaokul yapacak ne vardı şimdi? Sırası mıydı? İnsan önce düşünür. bakalım hükûmetimiz para ayırabiliyor mu öğretmen yetiştirmeğe? diye. Köy Enstitülerini mi açsın yeniden? Karışıyorsunuz hükûmetin işine bakalım? Herşeyin bir sırası var. Diğer ilçeler nasıl bekliyor, siz de bekleyin. Ve Tuzlucalılar bekliyor... Neler gödük Tuzlucada.. İlkokul mezunları gördük, Atatürk kimdir? diye sorulunca, «O çok büyük bir kahramandır, savaşlar yaptı...» deyip susuyor. Bildiği bu kadarcık Atatürk'den. İlkokul mezunları gördük, haritanın doğusunu, batısını bilmeyen; gökteki yıldızları beş köşeli sanan, hani şu ileri ülkelerin ulaşmak yolunda oldukları yıldızları.. İlkokul mezunları gördük, trenin, vapurun, uçağın resmini bile görmemiş. İlkokul mezunları gördük, «Tahta İsmet geçmiş» diyen.. Çoğaltılabilir bunlar. Öğretmenleri ayırmak istemiyoruz ama, gördüğümüz kadarı, Köy Enstitüsünden mezun olan öğretmenler daha bir yakın köylüye daha bir yararlı oluyorlar gibimize geldi. Enstitü mezunu bir öğretmen gördük. Tatil günlerinde, yol yapımında, köprü yapımında köylüyle beraber çalışıyor, köylüye yol gösteriyordu. Geceleri de gaz lâmbasının ışığında Doktor Jivago okuyordu. Anlatmakla bitmez köylünün derdi.

«Verin bakalım bizim paraları»

Derdi çok, köylünün. Ama en başta geleni, hiç şüphesiz, geçim derdi Tabiat haşin, arazi kayalık. Köylü bir karış yer bulsa ekiyor. Tarlalar küçük ve taşlık. Taşlardan, değil tırpan, orak bile kullanılamıyor. Ekinini eliyle yolan köylüler gördük. Daha kağnı medeniyetine ulaşamamış bu köylüler elleriyle yoldukları ekinleri öküz sırtına bağlayıp köylerine götürüyorlardı. Köylerin bir kısmı düğen medeniyetine ulaşmışlardı. Öküzün arkasına bağladıkları düğenle ekin tanelerini samandan ayırıyorlardı. Fakat öyle köyler de var ki, daha düğen nedir bilmiyorlar. Örneğin Ağrı sınırına yakın Koçbaşı Köyü. Bu köyde taneleri samandan ayırmak için harmanın üzerinde öküzleri atları dolaştırıyorlar. Hayvanlar yürüdükçe tane saptan ayrılırmış. Olur mu? demeyin, onlar yapıyor, oluyor işte!.. Köylünün durumu her bakımdan içler acısı. Geçimi sağlayan, biraz hayvancılıkmış. Son kuraklık *hayvanların dörtte üçünü* götürmüş. Bir kısmı ölmüş, bir kısmını da yok pahasına satmışlar. Çiçekli Köyünden Yusuf Sutay anlatıyor: «10 hayvanımı kaybettim bu kuraklıkta. 9 u öldü. 1 öküzü de 48 liraya sattım, onun da parasını tam almadım. Alıcı iki kilo yağ verdi, on iki buçuk liradan hesap ettik yağın kilosunu, 23 lira da para saydı elime, aldı öküzü gitti. Şimdi bir mandam, bir ineğim, dokuz da tavuğum var». Dağ köyleri, şimdi, sanıldığı gibi, yağı, sütü, yoğurdu bol köyler değil artık. Yağ lüks, yoğurt bulunmuyor, hayvanı olmayanlar süt de bulamıyorlar. Hali vakti yerinde olanlar ekmeğin yanında çorbayla yoğurt yiyorlar. Diğerlerinin yiyeceği, günde ya iki, ya da üç öğün katıksız ekmek. Toprağın verimi düşük. Havalar iyi giderse bire üç veriyor. Geçen yılki kuraklık çok zarar vermiş köylüye. Hükûmet yardımı olmasaydı birbirimizi vuracaktık diyorlar.

Çiçekli'ye yakın Sarıabdal köyünde, geçen yıl adamın biri, açlık yüzünden kendini asmış. Politikacılar ise, köylünün açlığından bile yararlanmanın yolunu buluyorlar. Amerikanın hibe ettiği buğdayı dağıtmakla görevli komisyonda vazife alan bir politikacı, şu kadar bin ton buğday gönderiyorum diye seçmenlerine tel çekmiş. Hatırımıza aynı politikacının bir başka marifeti geldi: Ziraat Bankası Tuzluca köylülerine kredi vermeği kararlaştırmış. Belki bu kararda sayın politikacının etkisi de olmuştur, ama seçmenlerine çektiği telgrafa bakın: Şu kadar bin lira gönderiyorum, bankadan alın. Köylü dayanmış bankanın kapısına, verin bakalım bizim beyin gönderdiği paraları demişler.

Hükûmet ilgi göstermiyor mu? Kim demiş? Örneğin, at vebasının salgın olduğu günlerde, hükûmet aşı için ilâç göndermiş. Fakat sayın baytar zahmet edip köy köy dolaşamıyor; hakkaniyete uygun bir formül bulmuşlar: Baytar ilçede oturacak, köylüler büyük baş hayvanlarını önlerine katıp aşı yaptırmaya kasabaya getirecekler. Yol bazı köyler için 7—8 saat sürüyormuş, ne çıkar, koskoca hükûmet memuru köy köy dolaşamaz ya!

Yol yapımında koca kayaları kaldıran köylüler

Tuzlucada imece usulü ile yol yapımı

Doktora rehin giden yamalı ceket

Haydi hayvanlara yapılan muamele bu, ya insanlara yapılan? Çiçekli Köyünde bir genç gördük. Elini eski bir beze sarmıştı. Yüzünden acı çektiği belliydi. «Kardeş, dedik, ne oldu eline?» «Yarıldı ağabey dedi, kanı dinsin diye gübre bastım.» «Deli misin sen? dedik, hastahaneye gitsene.» «Ben fakir adamım dedi, doktora verecek param yok.» «Devlet hastahanesinde para almazlar, bedavadır dedik.» Acı acı baktı yüzüme, «On lira almadan adamın suratına bile bakmıyorlar,» dedi. Diğer köylüler de doğruladılar bunu. Bir seferinde bir köylünün parası çıkışmamış, doktor, git tamamla üstünü demiş. Fakat bir yandan da muayene etmiş bir kere, ya adam gider de gelmezse, «Sen gelene kadar eşeğinin semerini bırak kapıya» buyurmuş. Köylü anlatıyor bunu çevresindekilere, sonunu da şöyle bağlıyor: «Anlaşılan doktor beyin, semere, bizim merkepten daha çok ihtiyacı vardı.» Doktor bir seferinde de bir köylünün yamalı ceketini rehin tutmuş. Fakat Allahverdi Koçman'ın hikâyesi hepsinden acı. İki üç yıl kadar önce, 9 yaşındaki saralı oğlunu Iğdır'a doktora götürüyor. Elli lirası var. Bütün parasını doktora, ilâca veriyor. Adamcağızın beş kuruşu kalmıyor. Bundan sonrasını kendi ağzında dinleyelim: «Çocuğu iki gün için hastahaneye yatırdılar, görmek istedim, hastabakıcılar bırakmadı. Kürtlerden beş lira borç aldım, o parayla iki kulüp sigarası aldım, hastabakıcılara verdim, böylelikle çocuğumu görebildim. İki gün sonra aldım çocuğu geldim köye. Doktorun yazdığı ilâçları veriyoruz çocuğa, hiçbir tesiri yok. Günden güne fenaya gidiyor çocuk. Çaresiz, bir daha gittim doktora. Doktor bey, dedim, verdiğin ilâçlar fayda etmedi, çocuk hergün biraz daha fenalaşıyor. Sert sert yüzüme baktı: Fakir adama, fakir tedavisi bu kadar olur, dedi. Aldım geldim çocuğu. İki üç gün sonra öldü çocuk..» Eklenecek bir şey kaldı mı? Köylü doktordan, hastahaneden bezmiş, kendi işini kendi görüyor. Köy ilâçlarından faydalanıyor. Köy ilâçlarına bir örnek verelim: Zatürrenin ilâcı şu: Hemen bir koyun kesip derisini yüzersiniz. Sonra, deri daha yaşken hastanın vücuduna sararsınız. Deri kuruyana kadar hastanın vücuduna sarılı kalır. Sonunda hasta iyileşirse koyun postundan iyileşmiş olur. Ölürse Allahtan ölür. Fakat son zamanlarda bu zavallılıklarının bilincine varmışlar. Bazı köylüler, biz ecelsiz ölüyoruz bey, diyorlar. Çocuk ölümü korkunç, ortalama bir hesapla doğan çocukların yarısı ölüyor.

77 Köye 6 ayda yol

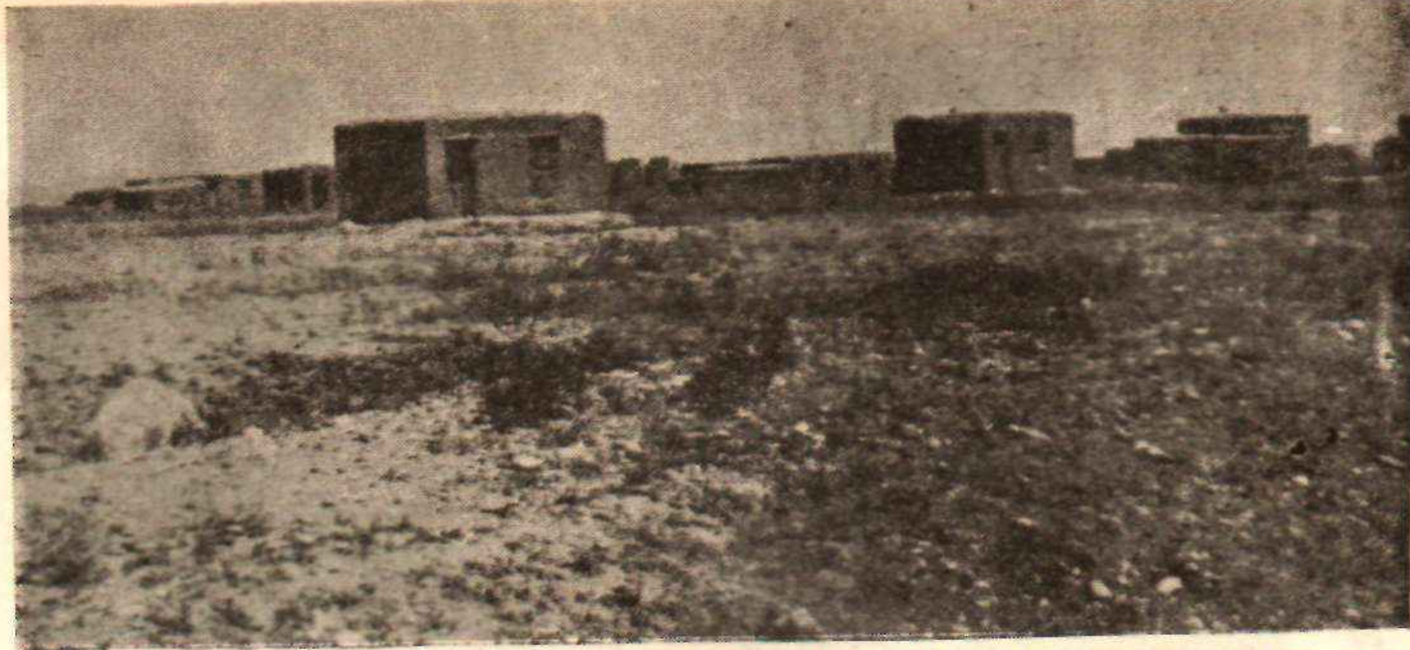
Bu ilçeye gönderilen kaymakamların çoğu, ben buraya lâyık mıyım? der, hiçbir iş yapmadan günlerini sayarlarmış. Değil köylere gitmek, kaymakam evinin arka bahçesine gidenler pek azmış. Ev ve bahçe, harap pis, bakımsızmış. Bahçenin çöplükten farkı yokmuş. Mehmet Can diyor ki, insan önce bulunduğu yeri sevmeli, oraya bağlanmalı. Derhal işe koyulmuş, evi tamir ettirmiş, bahçenin etrafına duvar ördürmüş, bahçeyi kendi eliyle bir güzel tanzim etmiş: ön tarafı çiçeklik, arka tarafı sebzelik yapmış. Adana'dan bile fidanlar getirtmiş. Bahçede ne ararsanız var. O zamana kadar Tuzlucalıların tanımadığı sebzeler bile yetişmiş. Domates, biber, mısır, bamya, kavun, karpuz, kabak, salatalık, daha bir sürü şey. Hükûmet binası da çok bakımsızmış. Orasını da tamir ettirmiş. Kasabada betondan su yolları yaptırmış. Yolun iki yanına fidanlar diktirmiş. Bütün dükkânları beyaza boyatmış. Esnaf üzerinde sıkı bir disiplin kurmuş. Temizliğe uymayan dükkânlara hemen ceza kesiliyor. Bir yandan da köylerin kalkınmasını ele almış Mehmet Can. Her şeyden önce yol yapmak gerek diyor. Tuzluca'da büyük bir yol yapımı seferberliği var şimdi. Bu yıla kadar ■ köyün hiçbirine taşıt gidemezmiş. Bazı köylere at sırtında bile gitmek bir meseleymiş. Arazi öyle kayalık ki, hayvanlar bile güçlükle yürürlermiş: Kelekli Köyü yakınında bir yer gösterdi köylüler, «Bu kış iki öküzümüz düştü buradan» dediler. Öküzlerin düştüğü yerden şimdi jeep geçiyor. Tuzluca'da devlet şimdiye kadar bir tek yol ihalesi yapmış. Bir köyle Pernavut Nahiyesini bağlayacak köy yolu Demokrat Parti zamanında 60 bin liraya ihale edilmiş. Yol gene de yapılamamış. Müteahhid işi yarıda bırakmış. Mehmet Can Tuzluca'ya gelir gelmez derhal yol yapımı faaliyetine başlamış.' Müteahhid yok, aracı yok, köylü kendi yolunu kendi yapıyor. Hem de zorla, jandarma baskısıyla değil, severek, isteyerek yapıyor. Bugün 80 köy içinde jeepin gidemediği sadece üç köy kalmış. İmece usulü ile 15 Nisandan bu yana 77 köye yol yapılmış. Yapılanlar sadece köyleri kasabaya bağlayan yollar değil. Her köyü civarındaki köylere ve nahiyeye bağlıyacak yollar da yapılıyor. Hergün sabahın erken saatlerinden akşam güneş batana kadar köy yollarında Mehmet Can. Tuzluca'da kaldığımız 15 gün zarfında Mehmet Can'ın jeepi köy yollarında 4000 kilometre yaptı. Jeep bozuk üstelik. Tahsi kilometre yaptı. Jeep bozuk üstelik. Tahsi Mehmet Can hiçbir engel tanımıyor. Köylü öyle yerlere yol yapıyor ki, insan görmeden güç inanır. Pernavut Nahiyesinden bir köye yol yapmak gerekmiş, Mehmet Can, Bayındırlık Bakanlığı teknisyenini götürmüş; teknisyen: «İmkânı yok demiş, buradan yol geçmez.» Mehmet Can bunu, teknisyenin yol geçmez dediği yerden jeeple geçerken anlatıyordu. «Bu halkı nasıl sevmez insan? diyor, bu halkla neler yapılmaz?» Halk da Mehmet Can'ı çok seviyor. Bir köye yaklaşırken önümüze yaşlı bir kadın çıktı. Bağıra bağıra birşeyler söylüyor; bir şikâyeti var sandık. Jeep durdu. Kollarını iki yana açmış bağırıyordu: «Bize insanlık getirdin, bizi insan yaptın..» Bir başka köy yolundan geçiyoruz, karşıdan bir kamyon geliyor. O yoldan ilk defa kamyon geçiyormuş. Kamyon durdu, içindeki bütün köylüler ayağa kalktılar, kasketlerini ellerine aldılar, hep bir ağızdan «Allah sayını bozmasın reis bey» diyorlardı. İçlerinden biri jeepe yaklaştı, heyecanlı bir ifadeyle: «Bize medeniyet getirdin, seni doğuran anaya rahmet olsun, Allah sana uzun ömür versin, senin başına gelecek kaza benim başıma gelsin» dedi. Mehmet Can, sakin bir ifadeyle, sağ olun, bu sizin eseriniz demekle yetiniyordu. Köylerden geçiyoruz, «Kaymakam bey, bir kuzu keselim, hiç olmazsa bir çayımızı için» diyorlar. «Yok yavrum,» diyor Mehmet Can, mide mühim değil, kafa mühim, kalp mühim, siz çalışın, yolunuzu yapın, bu en büyük ikram beim için, şimdi işimiz var, çay içersek vakit kaybederiz; hangi köy yolunu en iyi yaparsa o köyün bir çayını içeceğim.» Bu söz bile bir rekabet havası doğurmaya yetiyor. Ve yollar yapılıyor, eserler ortaya çıkıyor. Köylerin yalnız bir tanesinde, yaşlı bir adam yaklaştı jeepe, «Köye cami yaptırmak istiyoruz, hükûmet bize yardım eder mi?» dedi. Mehmet Can, yumuşak bir tonla, «Önce yolunuzu yapın, sonra düşünürüz, önce bu dünya, sonra öbür dünya« diye cevap verdi. Mehmet Can ilerisi için de plânlar yapmış, yollar bittikten sonra bir ağaç dikimi seferberliği düşünüyor. Yozgattaki Devlet Fidanlığından fidanlar getirtecek, bunları ucuz fiyatla köylüye dağıtacak. Ağaç dikme seferberliğinden sonra okul yapımı seferberliği başlayacak.. Mehmet Can'ın genç eşi Hayrünüsa Can'ın da plânları var bu kış için, kasaba kadınlarına biçki dikiş kursları açmayı düşünüyor, bu kurslarda hem dikiş öğretecek, hem de yoksul çocuklar için bedava önlük, elbise dikecekler. Fakat her şeye rağmen, Kadirlideki imkânları burada bulmak mümkün değil. Maddî kaynaklar ve personel son derece kifayetsiz. Kaymakamlık tahsisatları gülünç denecek kadar az. Demirbaş alımı ve onarımı için yıllık tahsisat 176 lira. Bütün bir yıllık aydınlanma tahsisatı ise tam on altı lira. Aydınlatma tahsisatı olmadığı için, kısa kış günlerinde devlet daireleri saat 15.00 de tatil olurmuş. İşte bir ilçenin yıllık tahsisatları.. Maddî kaynakların yetersizliğinden söz açmışken telefon meselesinden de bahsedelim. Kaymakamlık makamında kocaman bir telefon durur, oysa bu âletin süsten hemen hiç bir farkı yok. Tuzlucayla Kars arasında bile telefon irtibatı yok. Zaman zaman Iğdırla irtibat sağlanabiliyormuş. Düşünün, bir sınır kasabası ki, bağlı olduğu vilâyetle bile telefon irtibatı yok. Personelin durumu da bir facia. Gün geçmiyor ki, bir rüşvet iddiasında bulunulmasın. Maalesef iddiaların çoğu da doğru çıkıyor. Mehmet Can şimdiye kadar iki memuru başka yere tayin ettirmiş. Diğer memurların bir kısmı için de şikâyetler aralıksız devam ediyor.

Bütün bu imkânsızlıklara rağmen yılmadan çalışıyor Mehmet Can.

Tuzluca'nın Çiçekli köyünün genel görünüşü

Mehmet Canın tavsiyesi

Bu kadar kısa zamanda büyük işler başarabilmesinin sırrını soruyoruz. «Birincisi dürüst olmak, ikincisi halkı tanımak, üçüncüsü halkı sevmek» diyor. Mehmet Can'a göre, idarî mekanizmada başarı sağlamak için yetki ve sorumluluk münasebetini iyi düzenlemek lâzım. İdare adamına geniş yetki vereceksin, fakat sonra da çok sıkı şekilde kontrol edeceksin. Başarıya ulaşamayanın yetkilerini geriye alacak hattâ onu cezalandıracaksın diyor. Mehmet Can'a göre, sadece kanuna aykırı hareket edenleri değil, olumlu bir iş yapamayanları da cezalandırmak lâzım. Bu düzende, diyor, suç işlememenin en basit yolu hiçbir iş yapmamak; oysa hiçbir iş yapmamak da suç olmalıdır. Sık sık Kadirli geliyor insanın aklına. Mehmet Can'a, Millî Birlik Hükûmeti başardığı işlerden dolayı takdirnameler vermiş. Kadirliyi ziyaret eden, yapılan işleri gören M. B. K. üyelerinin gözleri yaşarmış dönüşlerinde, dağ başını duman almış marşını söylemişler yol boyunca. Sonraki idare ise aynı işler yüzünden mahkemeye vermiş Mehmet Can'ı.. Mehmet Can gene de doğru bildiği yoldan gitmeğe devam ediyor. Kendi ölçüsünde yetki — sorumluluk münasebetini başarıyla devam ettiriyor. Emrindeki muhtarlık köylü üzerinde otorite kurmalarını sağlamış. Köylülerin muhtar aleyhindeki olur olmaz şikâyetlerini dinlemiyor. Böylelikle muhtarlar köyde itibarlı, sözü geçen kimseler olmuşlar. Mehmet Can buna karşılık iş istiyor muhtarlardan. Tembel muhtarlara, vazifesini gereği gibi yapmayanlara, otorite kuramayanlara önce ihtar veriyor, sonra görevinden uzaklaştırıyor. Böylelikle köylü muhtarın, muhtar kaymakamın bir dediğini iki etmiyor. Sistemin başarısı ortada, herkes de memnun bu durumdan. Köylüler diyorlar ki, «Önceleri öfkelene öfkelene çalışıyorduk yollarda, fakat akşam, kendi yaptığımız yoldan köye dönmesi yok mu.. Bütün yorgunluğumuzu unutuyor ve kaymakam beye dua ediyoruz.»

Tuclucada toprak kayması yüzünden yeri değiştirilen bir köyün halkını yerleştirmek için devlet tarafından yapılan «Modern» köy... Aradan iki yıl geçmeden binalar yıkılmaya başladığından köylüler eski yerlerine dönmüş...

Mehmet Can işini seviyor, görevini yapan, yurda hizmet eden insanların vicdan rahatlığı içinde. Tuzluca'ya gönderildiğinden aslâ yakınmıyor. Vatana hizmet her yerde birdir diyor. Ben buraya lâyık mıyım? diyen kaymakamlar için, «gerçekten lâyık değillermiş, onlar Tuzlucaya değil, vatana lâyık değillermiş» diyor.

Amerikan buğdayı ve ağalar

Tuzluca'dan içimiz ümit dolu, heyecan dolu ayrılıyoruz. İlk durağımız Iğdır. Bir yazıhaneye oturtuyorlar bizi. Kamyon bekliyoruz. Çatık kaşlı, sert bakışlı simsarlar sağa sola emir yağdırıyor. Kamyon sahipleri etraflarında kul, köle. Müşteriyi kendileri bulmasalar bile, Iğdırdan yük alan her kamyondan yüzde on alırmış simsarlar. Biz gümrüklerin yalnız sınırlarda olduğunu sanırdık. İşte şehrin içinde bir özel gümrük. Hem bu gümrüğün müeyyideleri de çok sert. Yüzde onu vermeyen kamyon bir daha Iğdır'a uğrayamazmış. Biraz direnen olursa simsarlardan ve avanelerinden bir güzel dayak yermiş. Yalnız Iğdırda değil, civar il ve ilçelerin çoğunda böyle. Bir kamyon sahibi diyor ki, «Biz ilçeye gelir, simsara teslim oluruz. İtiraz kimin haddine. Bu simsarlar ortadan kaldırılmadan memleket düzelmez bey.» «Zabıtaya baş vursanız?» diyoruz. Adam acı acı: «Erzurum dağlarından doğuya kanun geçmez bey, diyor. Burada simsarın, ağanın, rüşvet yiyen memurun kanunu vardır. «Köylü kolay kolay açılmıyor insana, ama bir de açıldı mı, bütün derdini döküyor. Köylü yıllarca öyle istismar edilmiş, öyle sömürülmüş, o kadar hakkı yenmiş ki, her bakımdan ümidini kaybetmiş. Üzülerek gördük ki, köylü devlete, hükümete, zabıtaya hukuk devletinin temelini teşkil eden müesseselere olan inancını kaybetmiş. Bu durum nasıl düzelecek? Bunun çaresi edir? diyorlar. O parti gitti bu parti geldi, fakat ortada değişen hiçbir şey yok. Hükümet hiç mi hiç ilgi göstermemiş bu bölgeye. Bütün bu ilçelerde yeni bir yapıya rastlamak o kadar zor ki, memurların her bakımdan en düşük kalitelileri burada. Rüşvet, iltimas meşrulaşmış. Rüşvet almayan bir nüfus memuru, rüşvet almayan bir tapu memuru, hattâ bazı yerlerde, rüşvet almayan bir hükümet memuru bilmiyorlar. Ağalar saltanata devam ediyor. 50.000 dekar arazisi olanla 20 — 30 dekar arazisi olan yanyana. Devlet dairelerindeki memurlar hep zenginlerden yana.. Örnekleri kolayca sıralanabiliyor: İşte Iğdırdan 50.000 dekar arazi sahibi Hambaba Yücel, İşte Tuzluca'dan 17 dekar arazi sahibi Yusuf Sutay.

Iğdırdan Ağrıya geçiyoruz. Kamyonun çift şoför mahallinde sekiz kişiyiz. Köylüler durmadan dert yanıyorlar. Memurlardan, zabıtadan, partilerden, ağalardan, hükümetten yakınıyorlar. Ağa konusu fazlasıyla ilgimizi çekiyor. Soruyoruz, «Buralarda devlet arazisi işleyen var mıdır?» O zamana kadar söze karışmayan iyi giyimli, bir gözü bozuk bir adam bize dönüyor. «Buralarda kanun yoktur, diyor. Ağaların çoğu hazine arazisi işler, kimse de buna karışmaz diyor. Sonra kulağımıza eğiliyor, benim elimde diyor, dört tane sahte tapu var!» Hayretten dona kalıyoruz. Sahte tapu nasıl olur? diyoruz, «Tapu memuruna bin lira rüşvet verdim, bana 100 dekar hazine arazisi tapuladı diyor. Ben de memnun değilim bundan, insanın vicdanı razı olmuyor ama, buraların kanunu böyle» diyor. Diğerleri hep birlikte hazine arazisi işleyen ağaları saymaya başlıyorlar: «Iğdırın Melekli köyünden İbrahim Artantaş elinde 300 dekarlık tapu var, 2000 — 2500 dekar hazine arazisi işliyor; Aynı köyden Kurban Çevik, köyün 300 dekarlık merasını bahçe yapmış ekiyor, gene aynı köyden, eski D.P. Ocak Başkanı Muhsin Yılmaz, 200 dekarlık tapusu var, 500 dekar hazine arazisi işliyor. Gene Melekli'den Kadir Erol, 300 dekar hazine arazisi işliyor. Söğütlü köyünden Ramazan Aydın 400 dekar hazine arazisi işliyor. Diyadin ilçesine bağlı Uğuzbaşı köyünden Hasan Kaya 400 dekar hazine arazisi işliyor» diyorlar. Ağalık sadece hazine arazisi işlemekle kalsa gene iyi, bakın hükümetin köylüye bedava verdiği buğdayın dağıtımında neler olmuş: Normal dağıtım şekli şöyle: Muhtar her hanenin kaç kişi olduğunu bir listeye yazıyor ve hükümet de adam başına 20 — 30 kilo buğday veriyor. Fakat muhtarların çoğu ağalardan korktuklarından bazı fakirleri listeye hiç yazmıyor, buna karşılık, ağaların nüfusunu haddinden fazla kabarık gösteriyor. Yukarıda hazine arazisi işlediğini itiraf eden zat, bu konuda şunları anlattı: «Aslında benim buğdaya ihtiyacım yoktu, fakat muhtar bizim nüfuzumuzdan korktuğu için hanemizi kalabalık gösterdi ve ben de üç defa birer tondan üç ton buğday aldım. İhtiyacım olmadığı için de bu buğdayı, kilosu 80 kuruştan listeye alınmayan fakirlere sattım. Bütün ağalar da böyle yaptılar. Bu durumun sadece bizim köye ait olduğunu sanmayın, Iğdırın bütün köylerin de durum aynıdır, hattâ civar ilçelerin çoğunda da bu böyledir».

Yolculuk bitiyor köylülerin şikâyetleri bitmiyor. İlçe memurlarından yakınıyorlar, kaymakamdan yakınıyorlar, simsardan, zabıtadan, ağadan yakınıyorlar..

Harap, bakımsız köylerden geçiyoruz, çıplak, bakımsız çocuklar el sallıyorlar. Köylerden geçiyoruz, «utancımızdan duvarlara bakamıyoruz» köylerde, çünkü duvar yok çoğunda.. Toprağın altında yatan vatandaşlarımız, ekmeğine katık bulamayan vatandaşlarımız, ağaların sömürdüğü vatandaşlarımız, hükümetin unuttuğu vatandaşlarımız el sallıyorlar.. Kasabalardan geçiyoruz, köylüler buğday çuvallarının etrafına birikmiş.. Her çuvalın üstünde koca koca harflerle, İngilizce ve Türkçe «AMERİKAN HALKININ TÜRK HALKINA HİBE ETTİĞİ BUĞDAYDIR» diye yazıyor. İyi ki, okuma yazma bilmiyorlar diyoruz,.. Güneye iniyoruz, Van, Bitlis.. Değişen birşey yok burada. Yoksulluk, sefalet gözle görülüyor. İki yeni gerilik unsuru var güneyde: Eşkiya ve taassup. Kamyonlar, otobüsler gece sefer yapamaz olmuşlar, gidecekleri yere gündüz varmak istiyorlar. Jandarma devriye geziyor. Yol boyunca, 100 — 200 kilometrede iki yayan jandarmaya rastlıyorsunuz. Ulaşım imkânı yok, muhabere imkânı zayıf, ne yapsın jandarma?. Hem sonra köylüler eşkiyadan pek şikâyetçi de değil. Bu eşkiya dediğin ağadan da, rüşvet isteyen, halkı sömüren memurlardan da kötü olamaz ya.. Üzülerek görüyoruz ki, birçok doğu ilinde ve ilçesinde hükümetin ne manevi ne de fiilî otoritesi var..

Taassubun en koyusu da burada.. İller de bile, örneğin Bitliste hemen hemen bütün kadınlar çarşaflı. Çarşafla da yetinmiyorlar, bir de şemsiye taşıyorlar ellerinde. Yanlarından bir erkek geçtiği zaman şemsiyeyi erkeklere doğru çeviriyorlar, kendilerini saklamak için.. Millî bir utanç konusu olmakta devam ediyor çarşaf..

Kurtalandan Güney Ekspresine biniyoruz.. Doğu geride kalıyor.. Doğu içimizde kalıyor.. 48 saat sonra İstanbuldayız. Trenden iniyoruz. Kulaklarımızda doğu çocuklarının sesi.. Uğultu gibi: «Ekmek.. ekmek..» Ve bir afiş karşılıyor bizi istasyonda: AHIRDA TWİST PARTİSİ...

Öhhööö

(Bir kuyruklu yıldız geçti ülkemizden. Adı Johnson du. Çokları haftanın olayı saydı bunu. Bizse, bu kuyruklu yıldız karşısında kendi durumumuzu daha ilginç bulduk.)

Sıkışanlar

Amerika Başkan Yardımcısı Mister Johnson Mecliste sıkışmış. Ona tuvalet ve tuvalet kâğıdı bulmak için de bizimkiler sıkışmışlar. Kesekâğıdı verseler olmaz, zımpara kâğıdı hiç olmaz... N'apsınlar?

Memurlardan biri dayanamamış:

— Birader, demiş, Mister Johnson da koskoca Ankarada sıkışacak yer mi bulamadı da, geldi Mecliste sıkıştı?

Bir Hanım gazeteci:

— Meclis ilk açıldığında tuvaletler de ve lâvabolarda beyaz ketenden, ütülü, mis gibi el bezleri vardı, ne oldu onlar kuzum? demiş.

Bir başka memur:

— Ah hamfendi, demiş, yürüttüler... O güzelim şeyler el bezi diye tuvalete konur mu? Milletin peçetesi yok...

Yaa, maazallah...

Dolmuşçu beni Adliyenin önünde indirdi. Aaa, bir de ne göreyim! Heykele kadar bütün cadde tıklım tıklım otobüs dolu. Hepsi de kırmızı kırmızı Belediye otobüsü...

— Ne bu be? dedim.

— Johnson geldi, dediler.

Ulus'a indim, İğne atsan yere düşmez. Bütün caddeler otobüs, otomobil dolu. Tembel bir kalabalık birikmiş kaldırımlara, bir sağa, bir sola bakar durur. Bir Çankaya otobüsüne bindim. Çok ivedi işim var. Ama, otobüs bir türlü kalkmaz. Canım sıkıldı...

— Yahu, dedim, yürütsene şu mereti!

Şoför ters ters baktı yüzüme:

— Nereye yürütüyorsun beyim? Koskoca Johnson var önümde... Daha bu Başkan Yardımcısı, hele bir de Başkan gelsin de sen o zaman gör festivali... Bu arabalar bir hafta kımıldamaz yerinden.

«Düşman kardeşler»

İki Üniversiteli genç, hem dondurmalarını yalıyor, hem konuşuyorlar. Biri diyor ki:

— Thalmayer'i niye kovdular ki be? Adamcağız çok da seviyormuş Türk işçilerini...

Öteki cevap veriyor:

— Tabii kovarlar kardeşim... Johnson'a yer açmak gerek. Malûm ya, Thalmayer sosyalist, Johnson kapitalist... Sosyalizmin bulunduğu yerde kapitalizm barınabilir mi?

Ye onu ye!..

Bayan Johnson ibriklerimizi, havlularımızı, lokumlarımızı çok beğenmiş. Ama Türkiye, lokumdan daha tatlı ve güzelmiş!...

Tabii değil mi ya?.. Türkiyeye gelen Amerikalı dostlarımızın ağızları kulaklarında. Elbet bir nedeni var. Türkiye lokumdan tatlı olmasa, böyle sulu sulu gülerler mi dostlarımız?

Ye onu Bayan Johnson, ye!...

Mister Kapital

Halk, Mister Johnson'a Mister Kapital adını takmış. Geçenlerde konuşuyorlar. Biri:

— Birader, diyor, bu Mister Kapital dedikleri de dış yardım gibi bir şey... Geldi, gelecek derken, çıkıp geldi... Ve lâkin hiç bir faydasını görmedik ki... Üç beş kişinin elini sıkıp gitti.

Tarihte iki gün

26 Ağustos 1922: Emperyalizmin kovuluşu...

26 Ağustos 1962: Mister Johnson'un gelişi...

Vatandaşın biri diyor ki:

— Allah Allah... Bu yıl 30 Ağustos hazırlıkları erken başladı, her taraf bayraklarla süsleniyor. Yoksa erkene mi aldılar?

— Yoo, diyor öteki, eskiden yalnız 30 Ağustos gelirdi de onun için geç başlarlardı hazırlığa... Şimdi Johnson da beraber geliyor da onun için erken başladılar.

Ankara Radyosu

Şaştığım şeylerden biri de şudur: Her bayramda Ankara Radyosunda mutlaka Köroğlu türküsü çalınır, söylenir. Ne garip, değil mi? Sırtını ağalara, beylere dayamış bir hükümetin radyosunda, Bolu Beyine meydan okuyan Köroğlu «Gene de hey hey!» diye nâra atsın!...

Bizim, yaşıyan Bolu Beylerimiz de havaya uyup, tempo tutsunlar!..

Bu Bolu Beyleri hepten çatlak be birader...

Aşkolsun Ankara Radyosuna ve ötekilere!...

Yorgunlar

Cumhurbaşkanıyla Başbakan, 30 Ağustos Zafer Bayramına katılmadılar. Herkes merak edip duruyor: Niye acaba?

Niye olacak canım, Mister Johnson'u karşılamak için biraz çokça yorulmuş olacaklar... Gelecek 30 Ağustos'ta başka bir Mister Johnson gelmezse, o zaman katılırlar bayrama.

Erken öten horoz

Thalmayer, Türkiye'den ayrılırken, «Bugün Türkiye'de yalnız Amerikan şirketleri değil, bütün yabancı şirketler Türk işçisini sömürüyor» demiş.

Bak şu şom ağızlıya! İşçinin aklına iş düşürüyor... Bu herif mutlaka komünist. Eğer işçinin sömürüldüğünü söylemek gerekirse onu da biz söyleriz, kendisinin nesine gerek? Kesin boynunu şu horozun.

Hüseyin Korkmazgil

Bir Anadolu Köyü

İNÖNÜ'NÜN ACILARI

Şakir Keçeli

Havada da deli gönül havada,
Ciğerlerim kavrılıyor tavada.

Havaslanıp yaptırdığım yuvada,
Ağzım tatlı oturmadım içinde.

İnönü köyünün çocukları
Ne sırtta, ne karında...

Gariplerin şarkısı

İnönü bir orman köyüdür. Bu özelliği onu doğal güzellikler içerisinde yoğurmuştur. Yemyeşil ağaçlar... Cıvıl cıvıl ötüşen kuşlar... Sopsoğuk sular... Nihayet insanı canlandıran bir hava... Fakat bütün bunlara rağmen İnönülü mutlu değildir. Bu yargının doğruluğunu müziğe düşkün İnönülü kadınların çağırdıkları türkülerin dokunduğu konulardan anlarız. Bunlar hastalık, fakirlik, cinayet vesaire gibi sefaleti canlandıran mevzulardır. İnönülüler ise günlük hayatlarında, canlandırılan bu tabloları yaşamaktadırlar. Bu acılı konularda, bu insanlar kendi yaşantılarını duyuyorlar. İşte bu yüzden de onlara karşı sevgi besliyorlar. Bu basit örnek onların mutlu olmadığını gösteren bir kanıttır.

Nitekim, bu yazının başına yerleştirilen türkü parçasını aynı köye mensup Nazife isimli bir kızdan aldım. Nazife 13 yaşındadır. Mutlu ailelerin bu yaştaki çocukları neş'e ile dolu iken kızcağız acılı müzik parçaları ile kendini avutuyor. Bu yaşta ev kadını olmuş, evlerinin bütün işlerini kendisi yürütüyor. Bu yüzden de okula gidememiş. Nazifenin derdinin sebebi anasının hastalığıdır. Anası hastalanmış. Uzun yıllar bu derdi çekmiş. Dayanamamışlar elde ne var, ne yok satıp onu Kayseriye götürmüşler. Yapılan muayenesinde Doktor böbreklerinden hasta olduğunu söylemiş. Ama hastahaneye yatıramamışlar. Böylece Küçük Nazife çocuk yaşında hayatın acıları ile terbiyeye terk edilmiştir. Kendi deyimi ile:

— Ana, kız fakirliklerinin cezasını çekiyorlar.

Söz hastalıktan ve hastahaneden açılmış iken İnönün bağlı olduğu Çayıralandaki Sağlık merkezine dokunmayı zorunlu buluyorum. İlçede bir milyon lirayı geçkin bir para ile yapılmış hastahane vardır. Bence bu bina yapılmasa daha iyi olurdu. Çünkü kendisinden beklenilen amaç gerçekleşmemektedir. Zira, tek bir doktoru vardır; o da geçen yıl mezun olmuştur. Ama biz buna razıyız hiç olmazsa bazı dertlerimiz onun yardımı ile hallolunmaktadır. Fakir köylünün tedavisi paralı oluyor. Oysa ilâç için gerekli olan bu parayı uç ucuna getirmek onun için çok müşkül, eğer onda para olmuş olsa, ilk yapacağı iş iyi bir giyecek ve yiyecek temin etmektir. Onun için, hastalık ya kendi kendine geçer ve yahut da boncuklu imamın muskası kâfi gelir. Bu yardım bir dayanağa sahiptir. Şöyle ki :

Eveiler Köyünden Dursun Kahya idrar yollarından rahatsız. Bana «beyim, bu hastalık gelip geçecek ama beni öldürüyor. Ne oluyorsa, ayın başından 15'ine kadar idrarımı rahatça yaparım ama ondan sonra beni öldürüyor» diyordu. Bu yapıtı pek fazla kötüledin galiba; çünkü hiç işimize yaramıyor değildir. İlimizden gelen daire müdürlerini ve Valimizi biz burada misafir ederiz. Köylüyü hasta eden bu doğal nimetler onları mutlu kılar ve buradan ayrılırken «aman ne iyi yurdunuz var, nasip olursa bir kez daha gelir kuzu kuzu yeriz» derler. Bu iltifat geleneksel misafirperverlik duygularımızın pohpohlanması için tabiî yeter.

Enginlere çekilen develer

Çek deveci develerin engine,
Köyde rağbet şehir ile zengine.

Bu türkünün ikinci mısra'ı aslında şöyledir: «Şimdi rağbet güzel ile zengine». Ama şu zamanda köyde güzel unutuldu, onun yerine geçim sıkıntısının düzelmesi için yegâne vasıta olarak kabul edilen şehir geldi. Bu yüzden de ben türküyü bu şekilde düzelttim.

Köylünün gözünde kasabalı veya şehirli olmak mutluluk için yeter bir koşuldur. Türkiyedeki cereyan eden olayların gerçek nedenlerine inemeyişi onları bu kanıya sürüklüyor. Derekemal Köyünden birisi bir gün kalkar ilçeye gelir. Bakar ki herkes birbiriyle bayramlaşıyor. Sorar: «Ne oluyor» diye. Kendisine Ramazan Bayramının kutlandığını söylerler. Bunun üzerine derhal köyüne dönen bu kişi köyün girişindeki tepeye çıkarak köyüne şöyle hitap eder:

«— Otuz Iramazan geldi geçdi de haberin olmadı. Yurdunun kıymetini bil Derekemal!» Ne gariptir ki bu köy ilçeye 15 kilometredir. Benim anlatmak istediğim köylünün ulaştırma imkânına sahip olmayışı değildir. Köylünün sözlerinin sonuna bakarsak anca habersizliğin sebebi kıymetsiz yurdudur. Bugün köyün ekseriyeti sefaletinin sebebini köylü olmasında görüyor. Bana bir İnönülü kadın şöyle diyordu:

«— Ah!. Keşke şehirde yaşasaydım da evde yiyeceğim ekmeğim de olmayaydı»

Bir erkek ise :

«— Bizim hayatımız hayat değildir; İnönüde geçim yok, şimdiden kelli burda durmak boşunadır. Biz bir an için zengin olacağımızı düşünsek ne olur ki nihayet bir muhtar oluruz. O zeman avrat, gelen jandarmanın, tahsildarın hizmetçisi, sen de köylünün akşam sabah söğdüğü Muhtarsın. Ya şehirde olursan iyi kötü bir iş sahibi olursun: sen adam olmasan bile oğlun okur adam olur. Geçimlerin en iyisi Devlet kapusundakidir. Bence bir hademenin durumu İnönünü en zengininden iyidir.» Bu telâkki içerisinde yaşayan köylü bittabi şehire akın edecektir. Yalnız İnönü için bu telâkkinin tam üstünlük sağladığı düşünülemeyeceğinden kat'î yer değiştirmeler olmamaktadır. Şehire bir kaç ay gidenler çalışıp dönerler. Bu sene bir değişiklik olmuş, Almanyaya üç işçi göndermişler. Gidelerin aileleri bütün ümitleri bunlara bağlıyorlar. Erkekler onların getireceği para ile davar ve sığır alacaklarını böylece geçim zorluğu çekmeksizin yaşayacaklarını tasavvur ederken, kadınlar ise bir iradyo getirirlerse paslı kulaklarının paslarının açılacağını tasarlıyorlar. Bu yönden köylü ümidi Almanyaya bağlamış herkes çocuklarını bu yöne teşvik ediyorlar. Her yıl olduğu gibi Ankara ve İstanbula giden işçiler de olmuş. Onlarda artık köylerine dönüyor. Yalnız bu yıl pek kırgınlar.

Eğitim durumu

«Dünya evvelâ bir tepsi biçiminde idi. Yüzü de dümdüzdü. Haktaâla gördü ki parçalamalar oluyor, onu kütle halinde tutabilmek için bir vasıtaya ihtiyaç var. İşte bunu sağlamak içinde her yanından ona çiviler çaktı. Bizim tepe dediklerimiz bu mıhların başıdır».

«Şeytan Ademe itaat etmeyince Cennetten koğuldu. Bundan sonra bütün amacı insanoğluna kötülük etmekti. Bu kötülüğün bir misâli olarak şunu görürüz ki bizim sinek, sivrisinek, ıvez dediğimiz böcekler aslında madam bilmem ne şeytanla, Möskö bilmem ne şeytanın birleşmelerinden doğmuştur.»

Bunu İnönü köyünün imamı doğru olduğuna inanarak samimiyetle köylüye anlatıyor. İnönü köylüleri ise, kendilerine din diye sunulan bu masalları akşama kadar dinliyorlar. Köy gençleri bu durumdan şikâyetçiler bana «Köyümüzün öğretmeni imamımızdır. Bizim iki öğretmenimiz var; akşama kadar ya okulda veya evde kalırlar.

Görülüyor ki klâsik eğitim tarzı Türk köylüsünü imama sığınmağa mecbur etmiştir. Aslında Köy Enstitülerini kapatanların da maksadı bu idi. Öğretmenin köylü ile temas etmemesinin bir neticesi olarak da şunu gördüm: Köylüden iki kişi binbir mahrumiyete katlanarak Kayseride iki çocuk okutuyorlar. Bunlarda İmam Hatip Mekteplerini seçmişler. Bu bahsi «Ah Enstitü düşmanları.. Ah Enstitüler» diye bitireceğim.

Siyasî durumu

İnönü, oybirliğine yakın şekilde bazen oybirliği ile C.H.P. yi desteklemiştir. Bunun nedenlerini araştırdığım zaman şöyle bir netice ile karşılaştım: 1950 yılında Menteşe Köyü ile bu köy arasında bir mer'a ihtilâfı doğmaktadır. Köyleri gezen C.H.P. ekibi bu iki köyü anlaştırarak oy kazanmak isterler. Ortalama bir teklif sunulur ortaya. Fakat Menteşe köylüleri temsilcisi bunu kabul etmez ve bu teklifi sunanlara hakaret eder. İnönülüler bu yüzden C.H.P. ye bir yakınlık duyarlar ve o seçimde desteklerler. Daha sonra aynı partinin İlçe Başkanı bu dâvada köylülerin vekâletini alır. Böylece C.H.P. ile olan yakınlık sıklaşır. Ve her seçimde kendilerine yardım eden başkanlarını desteklerler. «Başkanlarını» diyorum bundan maksadımızı köylünün kendi ağzı ile ifade edeceğim:

«İnönü kötü dedik, biz demedik ama başka köylüler dediler. Yerine Menderes geldi. O ondan daha kötü çıktı. Cemal Paşa onu takibe kendi geldi bizde onu yalnız aç değil aynı zamanda sahipsizdir tasvip ettik. Fakat o da aradığımızı vermedi. Geri İnönü geldi. O da böyle. Bunun sebebi ne ola dememeli. Partilerden iyisi yok. Herkes seçim bitinciye kadar iyi. Ondan sonra dört sene bizden habersizce yaşıyor. Beyim ne işimiz var bizim Ankara ile. Ankaraya gidip de onları uyarmamıza imkân olmadığına göre bizim için kazadaki başkanımız mühim. Onun sayesinde bütün idarî işlerimiz yürüyor. Bunlar için rüşvet vermiyoruz. Jandarma bizi döğerse bizim için her mücadeleye atılıyor. Danışık yaylası işinde de bizi destekliyor. Eğer biz onun iyiliğini unutursak çok ayıp. Biz değil çocuklarımız bile onun iyiliğini unutmaz. O halde başkanımızın partisini desteklememiz lâzım.»

İkinci örneği Evcilerden vereceğim. Evciler de oybirliğine yakın şekilde D.P. li dolayısile A.P. lidir. Bu köy din itibarile daha doğrusu mezhep itibarile alevî dir. Asırlardanberidir devletin alâkasızlığını ve onun dar düşünceli, şekilci, inançlı idarecilerin zülmunü görmüştür. Bu hal 1947 yılına kadar devam etmiştir. Bu sene kasabanın tutumunda bir değişiklik olmaktadır. Köy muhtarı köylüye haksız vergi salar. Buna isyan eden köylülerden bir kısmı jandarma tarafından fecî şekilde döğülür. Olaya zamanın D.P. Başkanı müdahale eder. Durum gazetelere bildirilir. Mesele kamu oyunda yankı bırakır. Bu yüzden ilk defa zalimler ezilir. Eveiler onun iyiliği mukabilinde partisine geçer ve o yıldan beridir D.P. yi destekler. 1957 yılından sonra 10 — 15 rey C.H.P. ye geçerse de çok cüzidir. Daha açık konuşmak gerekirse bu geçiş sebebi de C.H.P. li olan Alevî dedesinin yardımı ile olmuştur.

Bu noktada bir üçüncü örnek daha vereceğim. O da Menteşe Köyünün durumudur. Bu köy de İnönünün hasmı olduğundan D.P. yi destekler.

Köyün iktisadî yapısı

Bir orman köyü olduğunu söylediğimiz İnönü'nün durumu ile birlikte ormancılığa da dokunmuş oluruz. Köylü geçimini ziraata bağlamıştır. Tarlalar ağaçların imhası suretile elde ediliyor. Düşük devirde buna mâni olmak isteyen yetkililer C.H.P. lidir, diye meslekten atılmışlardır. Aslında bundan köylü de memnun değildir. Diyorlar ki :

— Kavlakoğlu diye bir işletme müdürümüz vardı; senden iyi olmasın, çok iyi idi. Orman için çok çalıştı; gece gündüz demez, ormanı muhafaza için gayret ederdi. Bize büyük iyilikleri dokundu. Akdağmadeni ilçesini Çayıralana bağlayacaktı. Halk Partilidir diye sürülüncüye kadar bu işe devam edildi. Köyümüzün altında bu yol kaldı bir daha devam olunmadı. Bu yolun yapımında bizimle birlikte şevkle çalışırdı. Ormandan verdiği ağaçlarla kiremit, kireç döktürdü; muntazam evlere sahip olduk. Eğer gitmese idi bizi ormandan, ormanı bizden kurtarırdı. Onun da sebebi Atıf Benderlioğlu oldu. Ah sürünsün O!.

Memurlar da bu kimseden memnun. Onlar da diyorlar ki :

— Bir gün evinde yatığını görmedik. Gece demez, gündüz demez ormanı beklerdi. En büyük iyiliği bizi partizanların şerrinden korumasıdır. Biz memur değiliz âmirimiz isterse sorgusuz suvalsiz işten atılırız. Her birimiz bir orman köyüne mensubuz. İşimizi kaybedince dostlarımızı temamen küstürürüz. Bu durumda köy bizim için bir cehennem oluyor. Bizim Devletten istediğimiz maaş değil. Bize az ücret versinlerde keyfi hareketlere maruz kalacak duruma sokmasınlar. İnönü haddinden fazla fakirdir. Bana bir memur şu şekilde bir olay anlattı: «Bir köyden birisi bana geldi. Memur Bey üç günden beri evcek ot yiyoruz. Çocuklarıyın başı için bana bir yol ver de bir kaç ağaç kaçırayım.» Bu söz yalan değildir. Cidden bu kesimdeki orman köyleri bu yıl aç kalmıştır. İnönülülerin ifadesile, kışın köyün 10 evi açlıkla baş başa kalmış, yaza kadar müşterek yardımlaşma onları kurtarmış. Aslında açlık sırf bu köylere özge değildi bu yıl. Hemen her köyde vardı Köylü de. İlçeye verilen buğday yardımı yolundaki dilekçeler, köylünün ferahladığı Haziran ayı başlarında neticelenmiştir. Tabii bu işte de adaletsizlik vardır.

Köylünün biri anlatıyor :

«Biz koyun besliyoruz. Bu hayvanın pisliğine kadar kullanırız. Bunlar bizim hayat kaynağımızdır. Bize bu kadar iyiliği dokunan hayvanın âniden bir yeri yaralanır veya yaralarsak, ilâç olarak hemen bokunu süreriz. İşte okuyanlarımız da böyledir. Bizden yardım istedikleri zaman seve seve koşarız. Ama bizim hastalıklarımıza, yaralarımıza aydınlarımız hiç bakmaz. Onlar bizim koyuna yaptığımızı bize yapsalar kâfidir. Bize bir ilâç bulsunlar da tek bu pisliğimiz olsun. Parti mi beyim, geç bunları. Biz doyduk artık»

Köyü Devlet eliyle kalkındıracak pratik çare:

Köy kalkınma Merkezleri

Neşe Deriş

Türkiyenin kalkınması köylerin kalkınmasına doğrudan doğruya bağlıdır. Nüfusumuzun önemli bir kısmı ortaçağ uygarlığının üstündeki seviyelere çıkarılmadıkça, ne dış yardımlar, ne iç finansman, ne de endüstirileşme çabaları vatan sathına yayılmış kalkınmayı gerçeklestirebilecektir. Üstünde yaşıyanları doyuramıyacak kadar verimsiz hale gelen topraklarımızın ıslahı için gerekli tedbirler alınmazsa kalkınma gayretlerimizin büyük engellerle karşılaşacağı tabiidir.

Köy Kalkınma Merkezi	
İdare Müdürü ve Teknik Uzman	Ürün Borsası (Ürün alım ve sevk bürosu)
Traktör garajı ve Traktörler ve Diğer Tarım Aletleri	Tamirhane ve İmalathane
Gübre Deposu	Haşeratla Mücadele İlaçları Deposu
Değirmen Teşkilâtı	Elektrik Jeneratör Gurubu
Benzin ve Mazut Deposu	Sağlık Merkezi

(ŞEKİL: II)

Ahmet Usta ile dertleşerek

Köyü en iyi köylüler bilir. Köy gerçeklerini öğrenmek istiyenler için köylülerle temas etmekte fayda vardır. Bu düşünceyle ben de tecessüsümü tatmin etmek istedim.

Bizim Ahmet Usta, Kayserinin Bünyan kazasına bağlı Karacafenk köyünden, çocuk denecek yaşta İstanbulda nasibini aramaya gelmiş ve kendi çapında bu emeline kavuşmuş, açıkgöz bir çocuktur. Bir gün dertleşiyorduk, lâf lâfı açtı.

«Ahmet Usta, köyden ne haber?» diye sordum.

«Bey,» dedi, «köyde işler kötü. Toprak vermiyor artık. Halıcılık da olmasa, tüm mahvolacağız.»

«Ahmet» dedim, «Türk köylüsü tembeldir diyorlar. Çalışmıyor, senenin 8—9 ayı boş oturuyor. Toprağın hakkını vermiyor diyorlar, doğru mu?»

«Yalan bey! Biz, gün ağarmadan tarlaya gideriz. Gün battıktan sonra döneriz. Köyde herkes çalışır.»

«Peki öyleyse niçin topraktan kâfi miktarda ürün alamıyorsunuz?»

«Bey, toprak yorgun. Her sene sürüyoruz, nadas yapamıyoruz. Sonra eski usul gidiyoruz. Öküzün arkasında kara saban. Suni gübre yok. Traktör yok. Traktör olsa toprak verir. Derine gider traktör. Çanak gibi bir arazinin, dört ucunda dört tane köyüz biz. Bütün köyler bu durumda.»

«Ahmet Usta, dört köyün tam ortasına, çanağın içine ben bir bina yapsam ve içine bir traktör koysam, sonra bu traktörle sizin tarlalarınızı sürsem, size faydası olur mu, ben para kazanabilir miyim?»

Kayserili ustamın gözlerinde şeytani bir kıvılcım çaktı: «Bey» dedi, bunda çok iş var. Çok para kazanırsınız, kârlı iş bu. Bizde Kafkasyalı bir Mehmet var, traktör almış. Evvelâ kendi arazisini sürer, sonra kalan zamanda diğer köylülerin tarlalarını sürer. Köylüler hep onun peşinde, ama yetişemiyor.»

«Ahmet, benim traktör alacak param yok, bu işe gücüm yetmez. Sizin köylerde «imece» dediğiniz *bir âdet vardır. Köylü* yolunu, camisini kendisi yapar. Köylüler birleşip bir traktör garajı, onun yanıbaşına bir tamirhane ve bir de şoför odası inşa edebilirler mi?»

«Kolay iş bey. Onu hemen yaparız.»

«Sonra köylüler aralarında para *toplasalar ve bu parayı* ihtiyar heyeti ile köy muhtarının emrine verseler. Herkesin, kendi arazisinin yüz ölçümü nispetinde para verdiğini düşünelim. Toplanan parayla bir traktör alırsınız. Traktör köyün malı olur. Sırayla herkesin tarlası sürülür. Tarlası sürülen köylü, bu hizmetin *karşılığını para veya ürün olarak* muhtara teslim eder. Böylece köy sandığı zenginleşir, toprağın artan verimi ile traktörün parası çıkar ve köylü de zenginleşir.»

«Güzel fikir bey! Yalnız, biliyorsunuz bizim köyün yarısı Halkçı, yarısı da Demokrat (konuşma 27 Mayıstan sonra, Demokrat Partinin kapatılışından sonra *cereyan etmiştir.*) bunlar birleşip de aralarında anlaşamazlar. Traktörü bizim köye siz getirseniz, daha iyi olacak.»

Devlet müdahalesi

Bu dertleşmeden sonra, bazı hususlar açıkça önümüzde bulunuyor. Evvelâ toprağın verimini arttırmak için, modern metodlar uygulamamız ve bunun tabii neticesi olan traktörü köylere sokmamız gerekiyor. Zengin arazi sahipleri, büyük ziraî işletmeler ve münferit bazı köylüler hariç tutulursa, ziraatla meşgul olan milyonlarca *köylünün modern ve pahalı tarım araçlarını satın almalarına* imkân yok.

Köylüler birleşerek ve maddi imkânlarını bir ortaklık havası içinde toplıyarak dahi, modern tarım araçlarını elde etmek mevzuunda netice alamıyorlar. Köylünün henüz *kollektif* çalışma uyanıklığının gerekli seviyesine *erişemeyişi*, cehaletin verdiği insiyakî itimatsızlık hisleri, verimsiz ve hattâ zararlı bir partizanlık zihniyetinin insanları çok sun'i olarak birbirlerinden ayırmış olması, kollektif çalışma çabalarını muvaffakıyetsizliğe götüren muhtelif *sebeplerden* bazılarıdır. Toprakla mücadele halinde *olanlar*, kaderlerini daha iyiye doğru yöneltmek için yeni araçlara ihtiyaç hissetmekle beraber bu vasıtaları ne tek başlarına, ne de birleşerek temin edecek durumda değillerdir.

Özel teşebbüs tarım araçlarını temin etmek ve köylüye yararlı hale sokmak imkânlarına sahip *olmakla* beraber, bu iş sahası, umumiyetle özel teşebbüsçüler için çekici olmamaktadır. Şehirlerde kümelenip ithalât ve ihracat nehirlerinin zengin sularından içmek varken, köylerde makinelı ziraatin temellerini atmak için gayret sarfetmek pek akla yakın bir iş değildir. Buna rağmen, modern tarım usullerini uygulayan bazı özel teşebbüsçülerin büyük çiftlikler meydana getirdikleri de vâkidir. Fakat bu hareket, memleket sathına yayılacak cesamette değildir.

Köylü yapamadığına göre, özel teşebbüs isteksiz olduğuna göre ve daha önemlisi, modern tarım araçlarının ve metodlarının memleket yüzeyine yayılması zarureti meydanda olduğuna göre, toprağın veriminin artırılması için gerekli plânlamanın ve araç tedarikinin Hükûmet tarafından yapılmasının zaruri olduğu kendiliğinden ortaya çıkar. Milletin mukadderatını iyiye doğru yöneltmek mesuliyetini üzerlerine alan idareciler, memleketimizin en önemli *dâvalarından biri olan* tarım üretimi meselesinde çok acele olarak ve geniş çapta müdahale etmek durumundadırlar. Diğer bir deyimle, yakın gelecekte aç kalmak istemiyorsak, tarım alanında hükûmet müdahalesi, yaygın hükûmet müdahalesi, derhal hükûmet müdahalesi şarttır. Bu işi oluruna bırakamayız. Bunu böyle bilmeliyiz.

Peşin hükümler

Alınacak tedbirlerin mahiyetini kararlaştırmadan evvel, memleketimizde bazı şartların tahakkuk ettiğini bir faraziye olarak ortaya atmalıyız.

İlk olarak, toprak reformunun bir zaruret olduğunu kabul etmeliyiz. Bu iş uğrunda Türkiyemizde, cömertlik mertebesine varacak kadar çok kâğıt ve mürekkep sarfedilmiştir. Bugün vasıl olduğumuz netice, toprak mülkiyeti konusunda feodal bünyemizi ortadan kaldırmaktan uzak olduğuna göre, toprak meselesine çağdaş uygarlığın gerektirdiği şekilde bir çözüm bulunması mecburiyetinin kabul edilmesi ve bununla *yetinmeyip, bir çözüm* bulunması ilk yapacağımız iştir. Topraksız köylünün kendine yetecek kadar toprağa sahip olması kaçınılmaz bir zarurettir. Yepyeni bir zihniyet ve yapıcı bir dinamizm içinde bu meseleye bir hal çaresi bulunmadığı takdirde, alınacak diğer tedbirler etkilerinden bir hayli kaybedecektir. Demek oluyor ki tarım üretimi konusunda *alınacak tedbirleri etüd* ederken, evvelâ toprak reformunun gerçekleşmiş olduğunu bir peşin hüküm oarak kabul veya farzetmeliyiz.

İkinci olarak, memleket sathına yayılacak bir teşebbüste, bilhassa Türkiye gibi iktisaden az gelişmiş memleketlerde, hükûmet *müdahalesinin zaruret olduğunu* kabul etmeliyiz. Meselenin arzettiği azamet muvacehesinde, küçük imkânlar ve cılız teşebbüslerle işin halledileceğini ümit edeceğimize, cesur ve cömert bir tutumla köklü hal çarelerine doğru gitmemiz icap eder. Bu evsafta bir müdahale en emin olarak hükûmet tarafından başarılabilir. Öyleyse, aç kalmıyacak kadar gıda maddesi istihsal etmek istiyorsak, bu mevzuda hükûmete büyük vazifeler düştüğünü bir peşin hüküm olarak kabul etmeliyiz.)

Üçüncü olarak, toprak reformunun, gerçekleştiği takdirde, dertlerimize başlıbaşına bir devâ olmıyacağını kabul etmeliyiz. Bir an için topraksız köylünün toprak mülkiyetine kavuştuğunu kabul edelim. Mesele burada bitecek mi? Topraklar çölleştikçe, köylü tohumluğunu yedikçe, kara saban kaldıkça, sadece toprak dağıtmakla hiçbir netice alınamıyacaktır. Bugün aydın çevrelerde, toprak reformu bir sabit fikir haline gelmiş, tarım sahasındaki aksaklıklar toprak mülkiyetinin dağılışındaki adaletsizliğe bağlanmıştır. Mesele bu kadar basit değildir. Felsefesi olmıyan ihtilâller nasıl hükûmet darbesi olmaktan ileri gidemezse, ilerisi için plânlanmamış toprak reformu da semeresiz toprak dağıtımı olmaktan ileri gidemez. Toprak reformu ve ötesi? Ötesini plânlamalıyız. Demek ki münhasıran toprak reformunun hastalıklarımızın ilâcı olamıyacağını ve bunun yanında, daha başka çarelerle cihazlanmamız gerektiğini bir peşin hüküm olarak kabul etmeliyiz.

Sözü edilen peşin hükümlerin yerleşmesi, belirli bir zihniyetin sindirilmesi demektir. Bu fikirleri hazmettikten sonra, şimdi biraz düşünmeye başlıyabiliriz.

Tarımda çağdaş çabalar

Kendi bünyemize tatbik edeceğimiz sisteme ışık tutması mümkün olacağı düşüncesiyle tarım alanında çağdaş gelişmelerden sadece ikisine kısaca temas etmekte fayda vardır: Tarım kooperatifleri ve kollektif tarım düzeni.

Kollektif hareket bilhassa İsrailde çok gelişmiştir. «Kibutzim» tâbir ettikleri kollektif çiftliklerde, toprak hükûmetin mülkiyetinde kalmak şartiyle bütün üretim araçları ortaklaşa kullanılır. Toprak üzerinde çalışanlar, sadece köylüler olmayıp, aydın sınıf da bu topluluk içinde geniş çapta temsil edilir. Kuruluş zihniyeti ve tatbik tarzı bakımından oldukça yüksek seviyede bir teşkilât manzarası arzeder. Böyle bir kuruluşun bizim bünyemize uymıyacağı aşikârdır. Evvelâ toprak mülkiyetinin olmayışı başlıca bir mahzur teşkil eder. Bizde böyle birşey düşünmek, çılgınlık olur. Faydadan çok zarar getirir. Üretim araçlarının ortak oluşu da bizde tatbikat sahasında büyük güçlükler çıkaracak mahiyettedir. Bu itibarla kollektiflerin millî bünyemize uymıyacağı esas olarak düşünülebilir.

Kooperatifler mevzuunda son zamanlarda bizde bir hayli neşriyat yapıldı, kooperatifçiliğin zarureti belirtildi, kooperatifçiliğe eit mezsek işlerimizi halledemeyiz denildi. Kooperatifçiliğin faydalarını inkâr etmemekle beraber, bu noktada bir soru işareti koymak uygun olur. Köylerimiz bugünkü durumları ile kooperatifçiliğe hazır mıdır? Eğitimden mahrum köylerimizde, müşterek çalışma zihniyetinin yerleşmediği köylerimizde, en iptidai kıskançlık hisleriyle bölünmüş köylerimizde kooperatifçiliğin gerektirdiği tesanüt içinde çalışmanın muvaffak olması şansları nedir? Köy gerçeklerinin kooperatifçiliğe şimdilik imkân vermediği faraziyesi doğru ise, ilk kademede başka tedbirler düşünmek ve kooperatifçiliği ikinci kademede tahakkuk ettirmek, daha uygun olabilir.

Meseleye bu açıdan bakıldığı takdirde, ilk kademede ne gibi tedbirler alınabileceğinin münakaşa edilmesi gerekir. Şimdi, bu esaslar dahilinde bazı ana fikirlerin teşekkülünü görelim:

İlk kuruluş

Evvelâ toprak mülkiyetinin köylünün uhdesinde kalması şarttır. Sonra, hükûmet, köy kalkınması için gerekli araçları köylünün emrine tahsis etmelidir.

Ve nihayet, köylü kalkınma çabasına iştirak etmelidir.

Bu esaslara dayanarak kurulacak teşkilâtın adı «Köy Kalkınma Merkezleri» olacaktır. Büyük köylere bir tane, eğer köyler küçükse iki, üç veya dört köye bir tane köy kalkınma merkezi kurulacaktır. Köylerimizde cari olan «imece» âdetine dayanarak, Köy Kalkınma Merkezinin ihtiyacı olan binaları köylü kendisi inşa edecek, yol yapılması veya kanal açılması icap ediyorsa, bunları da köylü yapacaktır. Bu ortak çabaya herkes kendi gücü nisbetinde iştirak edecektir. Köy Kalkınma Merkezi olarak inşa edilen binanın içine hükûmet üretim araçlarını koyacak ve bunları çalıştıracak personeli tedarik edecektir.

Modern tarım araçlarını ve gerekli personeli köylünün istifadesine arzeden hükûmet, köylüye yapacağı hizmetlerin karşılığını ondan para olarak değil, ürün olarak alacaktır.

(ŞEKİL: I)

Toprağını Kaybeden Köylüler

Halil Aytekin

Son yıllarda memleketimizde en çok tartışılan konulardan biri de «*Toprak Reformu*» *dur. Köylü*yü topraklandırma kanununun Büyük Millet Meclisinde ilk müzakeresi yapıldığı günden bu yana, üzerinden on altı yıl gibi uzunca zaman geçti. O günden bu yana, her eli kalem tutan, her aklına esen bu konuda bir şeyler yazıp çizme*ye özeniyor. Fakat* bu işe nereden ve nasıl başlanacağı kanunun ne şekilde uygulanacağı üzerinde pek az kimse duruyor. Çeşitli fikirlerin çarpıştığı bu konuyu, şimdilik bir yana bırakarak —Büyük Millet Meclisinde hararetli tartışmalardan, çeşitli fikir çatışmalarından sonra kuşa benzetilerek çıkan kanun yerinde pinekliye dursun, biz burada Orta Anadolu'dan bir tahıl köyünü ele alarak bu köyün toprak ve geçim durumu üzerinde duracağız:

İnceleme konusu yaptığımız köy, Yozgat ilinin Şefahatlı ilçesine bağlı K... köyüdür. K... köyü, çarık—çürük 65 evlik bir bozkır köyüdür. Kadın erkek nüfus sayısı da 360 kadardır. 1961 yılında bu bozkır köyünün tüm toprağı, 10.000 dönüm civarında olduğu tahmin edilmekte ise de bunun ancak 8000 dönüm kadarını ekime elverişli topraklar teşkil eder. Bunun 1000 dönümü kadarını sulu arazi, gerisini tamamiyle kıraç topraklar teşkil eder: Köyün bir yılda ödediği arazi vergisi ise 5—30 lira arasında değişmek üzere 400 liranın biraz üstündedir. Eldeki mevcut bu toprakları *köylü ailelere eşit olarak böldüğümüz* zaman, ev başına 123 dönüm bir evlek, nüfus başına da 22 dönümün biraz üstünde toprak düştüğü görülür.

Şimdi bir de 1961 yılında K... köyünde çeşitli tipteki çiftçi aileleri arasındaki toprağın dağılmasına bir göz atalım.

Durum şöyledir:

Rençber sayısı	Elindeki toprağı
1	1000 Dönüm
9	300—500 »
10	75—150 »
20	25— 75 »
25	Hiç toprağı yok veya yarıcı.

Yukarıdaki tabloyu gözden geçirirsek, köyün sahip olduğu tapulu veya tapu*suz araziden* yarısından fazlasının 65 hane içinde 10 evin zilliyetinde olduğunu, geri kalan yarısının da 30 evi bulan orta ve küçük boydaki rençberin ekip—biçtiği görülür. Köyde bunların dışında kalan 25 eve gelince: Bunları çiftsiz çubuksuzlar dediğimiz köylü aileler teşkil eder ki: Bunlardan da bir kısmının ya hiç toprağı yoktur, ya da ellerindeki topraklar pek az olduğundan işletme gücünden *yoksun bir halde* başkalarına yarıcılık ve ortakçılık yapmakla kıt—kanaat geçimini sağlamaktadır.

İşin gerçek yönünü belirtmek gerekirse, Orta Anadolunun bu tahıl köyünde çeşitli sebeplerle bir kısım köylü, elindeki toprağı kaybederek ırgat ve *işçi durumuna düşerken, öbür taraf* çeşitli yollara başvurarak zilliyetine geçirdiği topraklar sayesinde sömürücü ve güçlü kişiler olarak köylünün karşısına dikilmektedir. Biz burada zamanla ırgat ve işçi durumuna düşen bu köylü ailelerin, hangi şartlar altında topraklarını *kaybedişlerinin nedenleri üzerinde* kısaca durmak istiyoruz...

Köylüler, yaptığım bir konuşmada bunun nedenlerini —evirip, çevirip— şu üç nokta üzerinde topladılar:

1 — Köylünün altından kalkamıyacak kadar çeşitli kaynaklara borçlanması.

2 — *Ödeyemediği bu borçlar karşı*sında tarlalarını yeni türeyen faiz tüccarlarına (Tefecilere) ipotek etmesi.

3 — Motorun köye getirdiği işsizlik ve can sıkıntısı ile köylünün kendisini kumara kaptırması bu yüzden borçlanarak tarlayı, tapanı satıp savması.

*Bunları, şu üç kelime içinde özetle*mek daha doğru olur: 1— Borçlanma 2— Faizcilik. 3— Kumar...

Şimdi bu olaylar üzerinde kısaca duralım, bir çok Anadolu köylerinde olduğu gibi yakın zamana kadar K... *köyünde de her rençber,* az, çok ekip biçecek toprağa sahipti. Yine köylülerin ifadesine göre, toprağın muayyen ellere geçmesi 1946 yılından itibaren başlayarak 1950 den sonra hızını büsbütün arttırmış, sonunda yukarıya aldığımız tablodaki durum meydana gelmiştir.

Tiplerin sahip olduğu tüm toprak	Kaldırdıkı ürün
1000 Dönüm	3000 Teneke
4400 »	1000—1500 »
1400 »	250— 500 »
1200 »	80— 150 »

Tabloyu dikkatle incelediğimiz zaman görürüz ki, K... köyünün tahminen 8 bin dönüm kadar tutan tüm topraklar*dan hemen yarısından fazlasını 10 aile* elinde tutmaktadır. Köyün en verimli topraklarını teşkil eden ve miktarı 5.400 dönüm kadar tahmin edilen bu topraklardan 1000 dönüm kadarını köyün yirmi iki yıllık muhtarı A. Kâ. elinde tutmaktadır. Geri kalan 2600 dö*nümü ise 30 çiftçi ailesinin elinde* bulunmaktadır. Oysa, durum bundan 15—20 yıl öncesi hiç de böyle değildi. Bugün sayıları 10 eve inen orta boydaki rençber, köyde daha kalabalık bir yekûn tutuyordu. Köyde ekip — biçecek toprağı olmayan ailelerin sayıları da *yok denecek kadar azdı.*

Ya, şimdi? Orta halli ailelerin ortadan silinip gitmesi ile köyde yeni tip ağalar türemişti. Şimdi *biz* bu *yeni tip* ağalardan ikisi üzerinde durmak istiyoruz...

A. Kâ.. Bundan 22 *yıl önce muhtar*lığa başladığı zaman ekip—biçecek topraktan yoksun fakir bir köylü idi. O günden bu yana, Allah kendine «yürü kulum» demiştir. Türlü yollara saparak köyün topraklarının 8/1 ini kendi üzerine tapulamıştır. Bu türlü yolların neler olduğunu, okuyucularımız tahminde güçlük çekmezler. Bugün bu yirmi iki senelik muhtarın elindeki toprak miktarı 1000 dönümdür. Kapusunda beslediği mal, davar sayısı da 100 den aşağı düşmemektedir.

Bir de köyün genç ağası C. nin durumunu *gözden geçirelim:* A. Kâ nın yakın akrabası ve köyde tek rakibi olan bu yeni tip ağaya da Allah bir kere «yürü kulum» demiştir. Bugün, para ve toprakça köyün en zengin adamlarından olarak gösterilmektedir. Yaşı henüz otuzu bulmayan bu genç ağa, vaktiyle orta halli bir köylü iken bunun yıldızı da yedi seneden bu yana parlamaya başlamıştır... Bugün çevre içinde parmakla gösterilen zenginlerden biri olmuştur. Onun bu mertebeye erişmesi için geçtiği yolları, bu yollarda sarfettiği çabayı bir kere de kendi ağzından dinleyelim:

«Önce köyde ufak bir bakkal dükkânı açarak işe alış—verişle başladım. Bir tarafta mal alıp satıyor bir taraftan da bundan kazandığım paraları faize verip işletiyordum. Bu işlerden çok kısa bir zamanda epeyce bir dünyalık edindim, bizim buralarda faizcilik alnı alnına para getiren kazançlı bir iştir. Elimizde 5 bin liramız varsa bu bir sene sonra 10 bin olur. Bizde köylü her zaman borçlu, her zaman sıkıntı içindedir. Sizde para olduğunu bir kere duymayı görsün, evini, tarlasını zorla getirir sana ipotek eder, borç para alır. Bazı yıllar mevsim kötü gider köylü toprağa ektiği tohumu alamaz, gırtlağına kadar borca gömülür. Böyle senelerde birikmiş borçlarını bile ödeyemez *bir hale* düşer. *İşte* o zaman tarla—tapan göze görünmez olur. Sen de fırsatını kaçırmadan tepesine biner ödeşemediği borçlarına karşılık *tarlasını, tapa*nını elinden çeker alırsın. Şimdi elimdeki tarlaların bir kısmına böylece sahip oldum. Diğer bir kısmına gelince, onu da kumarda kazandım. Kumar işini de Güzelli köyünün genç ağası: «At binenin, kılıç kuşananın» diyerek şöyle *anlattı: «Biliyorsunuz son senelerde* köylü bankadan hatsiz—hesapsız para çekti. Eli para gördü. Toprağını da motoru olanlara yarıya verdiği için kendisi işsiz, gücsüz kaldı. Bu iki şey, köylümüzü tembelliğe kumara alıştırdı. Baktım, yedisinden yetmişine kadar köylü *harıl harıl kumar oynuyor. Bu uğurda* bankadan çektiği paralar eriyip gittiği gibi tarla—tabanda elden gidiyor. Gene baktım ki bu işte çok kâr var. Köyümüzde kumarın önüne geçmek te imkânsız. günün birinde ister istemez işin içine ben de karıştım. MANOCULUK yap*mağa başladım iki tarafa* da borç para vererek ütenden % 25 aldım. ütülen tarafı da, hemen oracıkta tarlasını ipotek ederek borçlandırdım. Şimdi elimdeki tarlaların büyük bir kısmına da böylece sahip oldum.»

Anlattıklarına göre C nin kazancı sadece bundan ibaret değildi. Harman üzeri elindeki para ile siniği 5—6 liradan 30 ton kadar buğday toplamıştı ki yapılan hesaba göre bu miktar, 25 hanenin bir senelik yiyeceğini karşılamaktadır. Köylü sıkıntılı zamanlarında borçlarını kapatmak için harman üstü siniğini 5—6 liraya sattığı buğdayı birkaç ay sonra bunalarak tekrar aynı adamdan «Harman veresesine» 12 liradan almak için âdeta *yarış etmektedir...*

C. faize verdiği paraların, kumarda aldığı manoların, toplayıp dağıttığı buğdayların getirdiği paralarla üçlü bir kazanç sağlıyarak —edindiği tarlalar dışında— nakti servetini de kısa bir zamanda bir kaç misli fazlasına çıkarmıştır.

Henüz delikanlılık çağını yaşıyan «5» çocuklu bu ağaya:

— Bu biriktirdiğin paralarla ne yapmağı düşünüyorsun dediğim zaman, o bunu şöyle cevaplandırdı.

— Elimde 100 bin liram olunca ne yapacağımı ben biliyorum. Tarlaları yarıya verip hemen köyden kaçacağım. Bu paranın 50 binine Ankaradan bir daire satın alacağım. Geri kalanıyla da bir bakkal dükkânı açıp alış verişe başlıyacağım. Malûmya, şehirde geçinmek güç.

Ya köylüler, yukarıda söz konusu ettiğimiz gibi bugün Güzelli köyünde halk çeşitli kaynaklara yaptığı borçları vaktinde ödeyememekten alış veriş işlerinde uğradığı zararlardan 10 ev, kumarda da 15 ev olmak üzere 25 aile bugün için tamamiyle elindeki toprağı kaybetmiş durumdadır. Köyde yıldan yıla sayıları çoğalan bu topraksız aileler ırgat ve azap durumuna düşerken üç—beş aile alabildiğine sömürüp zenginleşerek servet üzerine servet yığmaktadır.

Şimdi biraz daha açık konuşalım: Birbirine yakın dört köy düşününüz ve bunların tam ortasında, köylülerin gayreti ile gerekli binanın inşa edildiğini farzediniz. (*Resim No. 1*)

Bu binanın adı Köy Kalkınma Merkezidir ve üç kısımdan teşekkül eder: Traktör garajı, tamirhane, şoför lojmanı. Yeteri kadar traktörü, tamirhane âletlerini ve şoförleri hükûmet temin ederek, merkeze yerleştirecektir. Bu mıntakada buğday *ekildiğini farzede*lim ve kuzey doğudaki köyde bulunan Ahmet'in tarlasını Merkezden giden traktörün sürdüğünü düşünelim. Hükûmet, Ahmede bir hizmette bulunduğuna göre, bunun karşılığını istiyecektir. Bu hizmete mukabil Ahmet'ten para alınacağına, on çuval buğdayından meselâ bir çuvalını hükûmete teslim etmesi daha uygun olur. Böylece Ahmedin tarlası, modern usullerle sürülmüş olur, hükûmete vereceği bir çuval, esasen toprağın artacak olan veriminden dolayı kendisine bir yük teşkil etmez, hükûmet de hazineye [illegible] kaydedilecek bir çuval buğdaya sahip olur. Köy Kalkınma Merkezlerinin kuruluş esası basit olarak bu şekilde izah edilebilir.

Teşkilât

Ana fikirleri açıklayan bu basit izahtan sonra, biraz daha derine gitmek ve Köy Kalkınma Merkezlerini kuşbakışı olarak büyük bir teşkilât halinde görmek icap eder. Traktör misalinden sonra, düşüncelerimizi bir adım daha ileriye götürelim:

*Köylünün sun'i gübreye ihtiya*cı olacak. Öyleyse bir de sun'i gübre ambarı düşünelim. Bir köylüye sun'i gübre yardımı yapılınca, kendisinden para alınmıyacak, gübreye mukabil muayyen miktar ürün alınacak. Zirai haşaratla mücadele için ilâçlar lâzım. Bir ufak ambar da ona tahsis edelim. Köy kalkınma merkezi, orman köylerinde kurulacaksa, oraların da *özel* ihtiyaçlarını karşılayacak tedbirleri düşünelim: Merkez, portakalcılık yapan bir mıntakadaysa, ona göre plânlıyalım. Bu misalleri istediğiniz kadar genişletmek mümkün.

Resim *No. 2 de,* bir *Köy* Kalkınma Merkezinin zengin bir sahada, ne gibi kısımlardan teşekkül edebileceğine dair fikir sahibi olabilirsiniz. Teşkilât bu kadar büyüyünce, bir de idareci lâzım. Bu noktada biraz duralım, çünkü idarecinin rolü, çok mühim. İdare müdürü, evvelâ köylü ile hükûmet arasında irtibat temin edecek, sonra köylünün birçok ihtiyaçlarını temin ederek, onları istismarcı ellere düşmekten kurtaracak. Yani kısacası bu, köy ağalarının sonu demek olacaktır.

Bugünkü bünyemiz içinde köy ağalarının muayyen bir fonksiyonu olduğunu ve köylü ile dış dünya arasında köprü kurmaktan ibaret olan bu fonksiyon sayesinde mevcudiyetlerini idâme ettirebildiklerini kabul edelim. Sadece köy ağalarını istemiyoruz demekle iş bitmez, onların yerine bir şey ikame etmek gerekir. İşte, Köy Kalkınma Merkezleri ve onun başındaki idare müdürü, bu boşluğu fazlasiyle dolduracak ve bu *sistem,* Türkiye'de orta çağdan kalma feodal kalıntıların tamamen ortadan kalkmasını temin edecektir.

Her ilde bir Köy Kalkınma İl Merkezi olacak ve köylerdeki Merkezler buraya bağlı olacaktır. İl Merkezinde büyük silolar, ilâç ambarları, suni gübre depoları olacak ve duruma göre artezyen *sondaj teşkilâtı bulunabilecektir.*

İnsan unsuru

Köy Kalkınma Merkezlerinde kullanılacak elemanlar, Köy Enstitülerinden veya başka bir nam altında, fakat aynı maksatlarla kurulacak bir eğitim ocağından temin edilecektir. Merkezlerde ça*lışacak elemanların,* köyün içinden alınması, eğitilmesi ve tekrar köye iadesi şarttır.

Bu itibarla, bir gün yine Köy Enstitüleri, kuruluşlarındaki ruh içinde, tekrar faaliyete geçerse, o zaman Köy Kalkınma Merkezlerine gerekli elemanları bulmak çok kolay olacak ve hattâ Enstitülerin eğitim programlarını Merkezlerin ihtiyacını tatmin edecek *şekilde tanzim etmek* mümkün olacaktır.

Finansman

Kuruluş esnasında Köy Kalkınma Merkezleri Teşkilâtını Ziraat Bankası finanse edecektir. Bu şekilde Ziraat Bankası tarafından köylüye verilen kredilerde bir azalma olacak, buna mukabil Köy Kalkınma Merkezlerinden faydalanmağa başlıyan köylü, Ziraat Bankası kredisini vasıtalı olarak ve muhakkak ki çok daha verimli ve plânlı şekilde almış olacaktır.

Kuruluş tamamlandıktan ve Merkezler çalışmağa başladıktan sonra, mevcut döner sermaye ile yetinilecek ve Merkezlerde toplanan ürünlerin geliri ile masraflar karşılanacaktır.

Böyle bir teşkilât [illegible] ve muvaffak olursa, [illegible] bâriz bir kalkınma [illegible] mak mümkün olacaktır. [illegible] kilât, aynı zamanda [illegible] peratifçiliğin [illegible] bilecektir. İşte «[illegible] Cabalara» bahsinde [illegible] birinci kademe, [illegible] ikinci kademeye [illegible] olacaktır. Daha [illegible] bir Türkiye! [illegible] bir Türkiye!

Dünün ve yarının Köy Enstitüleri

Engin Tonguç

Yön'ün 36 ıncı sayısında Sayın Dr. Turhan Tokgöz'ün «Yarının Köy Enstitüleri» başlıklı yazısının ben de uyandırdığı düşünceleri yazmak istiyorum.

Sayın yazar, Köy Enstitüleri sisteminin başarıya ulaşamamış olmasını toplumun diğer müesseselerinde buna paralel reformlar yapılmamış olmasına bağlıyor. Bu, doğru bir gözlemdir. Yalnız, bunun ardından «..bütün bu tedbirlerin ahenkli bir şekilde çalışmasıyla varılabilecek sosyal değişmeyi eğitimden beklemeye kalkışıldığını...» yazan ve bunun «Köy Enstitüleri hareketinin büyük eksiği...», «...bir eğitim felsefesi eksiği..» olduğunu belirten yazarın bu son hükümlerine katılamıyorum. Köy Enstitüsü hareketinin en büyük talihsizliği, bu konuda söz söyleyenlerin büyük çoğunluğunun Köy *Enstitülerinin ne olduğunu iyi* incelemeden işe girişmiş olmalarındadır. Enstitüleri yeren ve savunanların bu tutumudur ki, son yıllar içerisinde Köy Enstitüleri üzerinde söylenenleri bir çıkmaza ve bir birbirini tutmazlığa sürüklemiştir. Enstitüler kurulurken toplumdaki sosyal adaletsizlikler olduğu gibi duracak, toprak reformu gerçekleştirilmeyecek, üretim araçları sağlanmıyacak, kooperatifçilik geliştirilmiyecek, köye «herşeyi bilen» bir genç yollanacak, köylü de onun yaptıklarına bakacak, baka baka da «tarla sahibi olacak» yahut «gübre sahibi olacak» gibi basit düşüncelerle *hareket edilmediğini* kesinlikle iddia edebiliriz. 1946 öncesi, Devleti idare edenlerin yalnız eğitim alanında değil, her alanda toplumsal reformlara girişmek istedikleri, ama bu alanların birçoğunda kadro yokluğu ve sosyal adaletin (s) sini duymamış bir emekçi kitlesine dayanamamak yüzünden bu reformlardan birçoğunun başarılamadığı bir çağdır. İnsaflı olmalıyız: o çağda Devletin başında bulunanlar, toprak reformunu gerçekleştirecek, vurguncu özel teşebbüsle savaşmak için çabalamamışlar mıdır? Tâvizcilik ve Atatürk ilkelerinden sapma 1946 dan sonradır.

Yine Köy Enstitülerine dönelim. Köy Enstitüleri sisteminde eğitimden anlaşılan şey, şimdiye kadar eğitimden anlaşılagelmekte olan şey değildir. Bu sistemle ilgili yazı, kitap, kanun, yönetmelikler incelenirse ve *son günlerde yayınlanan bir* kitaba (*) başvurulursa, Köy Enstitüleri sisteminde ekonomik gelişme, toprak ve üretim araçları meseleleri, kooperatifçilik gibi konulara «pure» bir eğitim sisteminde bulunanlara nazaran ne kadar geniş yer verildiği görülür. Sistem daha başından beri «ekonomik gelişmenin hizmetinde eğitim» olarak düşünülmüştür. Bu yeni tip öğretmenin tek başına kaldığı takdirde başarılı olamıyacağı da çok iyi bilindiği için, Cumhuriyet tarihinde pek az rastlanan bir şekilde, diğer Devlet örgütleriyle işbirliği yapmak, onları da reform yapmaya zorlamak amaçları güdülmüştür. Bilhassa Sağlık, İçişleri, Tarım Bakanlıklarıyla çok sıkı işbirliği imkânları aranmıştır. Yazarın «eğitim felsefesi eksiği» dediği nokta Köy Enstitüsü sisteminde alabildiğine işlenmiştir *ve sanırım sistemin en güçlü* yanıdır.

Köy Enstitülerinin başarısızlığından bahsetmek âdet haline gelmiştir. Acaba «dünün» Köy Enstitülerinin başarı derecesi nedir? Yazar, «..*Enstitü hareketinin* dayandığı temel fikrin Enstitülü öğretmenler tarafından reddedildiğini...» yazıyor ve bu hükmüne belge olarak da R. Ş. Sirer zamanında yapılmış bir ankete öğretmen çağdır. Bu şartlar içinde hiçbir öğretmen Bakanlığın böyle bir ankette başka amaçlar gütmediğine emin olamaz. Bakanlığın tarafsızlığına güvenemez. Ayrıca, dünyanın büyük eğitimcilerinin henüz çözememiş oldukları bir soruyu, 18 yaşında halerin verdiği cevabı gösteriyor. Anket şudur: Öğretmenlere 20 lira maaş ve üretim araçları mı, yoksa üretim araçları, tarla vs.. *olmadan 200 lira maaş mı almak* istersiniz, diye sorulmuştur, onlar da ikinci şıkkı tercih etmişlerdir. Bir defa Sirer çağı K. Enstitüleri konusunda düzmece vesikaların imal edildiği, Enstitü mezunlarının lekelendiği, ele kazma kürek almanın komünistlik sayıldığı anormal bir çağdır. Bu şartlar içinde hiçbir öğretmen Bakanlığın böyle bir ankette başka amaçlar gütmediğine emin olamaz. Bakanlığın parasızlığına güvenemez. Ayrıca dünyanın *büyük eğitimcilerinin henüz çözememiş olduk*ları bir soruyu, 18 yaşında hayata yeni atılmış ve atılır atılmaz da dövülüp sövülmeye başlamış bir gencin doğru cevaplandırmasını nasıl istiyebiliriz?

Bence Enstitülü öğretmenlerin bu sistemi tutup tutmadıklarını tespit edebilmek için başka ölçüler kullanmak gerektir. 16 yıldır bu öğretmenler, bu 16 yılın şartları *içerisinde kendilerine sadece acı ve dert* getireceğini bile bile şahsen, çıkardıkları dergilerle, kurdukları derneklerle, herşeyi göze alarak sistemin ilkelerini savunmaktadırlar. Bu durum, sıhhati şüpheli bir anketten daha sağlam bir ölçü değil midir? Ayrıca, bu sistemin ilkelerine göre çalışan ve Devlet bu ilkelerden vazgeçmiş, bu ilkeleri uygulayanları da ezmiş olduğu halde, köylerinde bu ilkeleri uygulayan yüzlerce öğretmen tanımaktayız. Bu noktanın nekadar önemli ve nekadar gözden kaçmış olduğunu bilmenin, «dünün» K. E. nin başarı derecesini saptamak bakımından *da önemi büyüktür. Biz, okuryazarlar* bir konuyu gidip yerinde değil de kitaplarımızın ve masamızın başında tartışmayı severiz. Oysaki bu tartışmayı bu öğretmenlerin bulundukları köyleri görerek yapsaydık, düşüncelerimiz daha sağlam olurdu. Bir tesadüf sayıları hiç de azımsanmıyacak kadar olan bu tip öğretmenlerin Köy Enstitüsü ilkelerini nasıl uyguladıklarını ve çevrelerine ne gibi etkiler yaptıklarını sayın Tokgöz'ün yazısının çıktığı Yön sayısında bize gösteriyor (**).

Yazar, «önce sosyal bünye değişmesi*ni gerçekleştirebilecek bütün kuvvetler* bu yönde seferber edilmelidir.» dedikten sonra, «gerekli şartlar yaratılınca bu şartlar iyi yetişmiş eğitimciyi öncülük etmeye zorlayacaktır» diyor. Evet, kitapların yazdığına göre öyle olması gerekir. Ama gerçekte aksi olmuştur. İyi yetişmiş eğitimcinin, sosyal bünye değişmesini gerçekleştirecek kuvvetleri seferber etmekte çevresinde ve kamu oyunda önemli hizmetleri olmuştur ve olmaktadır. Meselâ sosyalist hareketin desteklenmesinde bu öğretmenlerin yardımı yok mudur? Hem, o mutlu an gelinceye, yani şartlar yaratılıncaya kadar, *eğitim hareketine «dur yerinde bekle»* demek mümkün müdür? Çeşitli alanlardaki toplumsal gelişmeleri bu kadar kesinlikle durdurabilir veya hızlandırabilir miyiz? Hem niçin bu kadar çok «olsaydı, olmalıydı» larla vakit kaybediyoruz? Bir gerçek vardır: Bugün, K. Enstitüsü ilkeleriyle yetişmiş 30.000'e yakın öğretmen vardır. Bunlar, ileri eğitim ilkelerinin yeniden uygulanmasını istemektedirler. Hiç kimse bir düğmeye basarak bu gelişimi durduramaz ve yavaşlatamaz.

Aynı noktadan şu düşünceye de karşıyım: Köy Enstitülerinin başında filanca*lar değil de, falancalar bulunsaydı* K. E. leri geri kafalı insanlar yetiştirirdi, demenin pratik bir anlamı yoktur. Tarihi gelişim olarak hareketin başında filancalar bulunmuştur, o filancaları oraya getiren güç de şu veya bu kişinin iradesi değildir, eğitim alanındaki 120 yıllık gelişmemizin bir sonucudur, bir toplumsal dürtü sonucudur, bu böyle olduğu içindir ki, Köy Enstitüsü hareketini sadece şu veya bu kişinin isteğine, keyfine bağlı bir hareket sanmak yanlıştır.

Sayın Tokgöz, bugün K. E. lerini savunanları eleştirerek «tutucu ve hazır bir davranışla, *yaratıcı olmadıklarını»*, *yani* eski sistemi savunmakla yetinip bugünün şartlarına yeni birşey katamadıklarını söylüyor. Bu savunucuların bence en eksik tarafları, eski sistemin açıklamasını ve savunmasını yeterince yapamamış olmalarıdır. Bu eksikliktir ki bizi bu tartışmalara sürüklemiştir. Bu savunucular arasında, konuyu derinliğine, bilimsel bir şekilde, bir eğitimci gözüyle yeterince inceliyenlerin bulunmaması bir talihsizlik olmuştur. Bu alandaki noksan, yukarda sözü geçen inceleme (*) okununca daha iyi ortaya çıkmaktadır.

*«Dünün» K. E. ne yeni birşeyler kat*maya gelince: Daha ilerisini bulabilmek için önce erişip de gerilemiş olduğumuz noktaya yeniden erişmek gerekir. Teorik olarak, belki çok akıllı bir kişi, değil bugünün, 21. yüzyılın eğitim sistemini de düşüne taşına bulabilir. Ama Köy Enstitüleri sisteminin bir özelliği, sistemin değerli olmasını sağlayan bir özelliği var: Bu sis*tem, ana ilkeler hariç, ayrıntılarıyla önce*den hazırlanmış bir «hazır reçete» değildir. Uygulama sonuçlarına göre hassasiyetle yönetilen bir «oluş» tur. Şimdiden sonrası için de bu özelliğe aykırı davranmamak, sistemin bundan sonra sıhhatle gelişmesi için gereklidir. Zaten gerçekçi bir eğitim sisteminin ilerisini gerçeklerle karşılaşmadan ve yeni şartların yaratacağı yeni sonuçları almadan saptamak pek imkân dahilinde de değildir. Bütün iyi niyet ve düşünce çabalarına rağmen, söylenmiş ve yazılmış olanların dışında yeni birşeyler bulabilen de pek çıkmamıştır. Sayın yazarın, öne sürdüğü «yeni vazifeleri» bu düşünceme örnek olarak göstereceğim. Bu «vazifelerin» hepsi, bir tek eksizsiz, eski sistem içerisinde düşünülmüştür. O çağın bu konudaki literatürü incelenirse hepsi *bulunabilir. Sözü uzatmamak için burada* ayrıntılara girmiyoruz. Yalnız bu konular bile daha ilerisini keşfedebilmek için aşılması ve gerçekleştirilmesi gerekenin ne kadar çetin olduğunu göstermektedir. Sistem elbetteki geçmişteki şekliyle aynen uygulanmayacak, değişecek ve gelişecektir. Aksini iddia etmek bir nevi «gericilik» olur. Ama bu gelişmenin nasıl olacağını sayın yazarın da öne sürdüğü «yeni vazifelere» daha da yenilerini ekleyerek şimdiden öne sürmek imkânsızdır. Gelişmenin daha sonrası uygulamalar içinde olacaktır.

Bugünkü şartlar içerisinde K. E. nin kurulmasına ısrar edilmemeli midir? Bu şartlar içerisinde kurulan K. E. leri dejenere olur mu? Bu konuda bir karara varmak çok güçtür. Bugünkü tutum içinde *kurulacak* K. E. *nin büyük bir ihtimalle* K. E. den başka herşeye benziyeceği inancına katılıyorum. Bu inancı paylaşan arkadaşların da çok olduğunu sanıyorum. Bu bakımdan, K. E. savunanların birçoğu kolay ve ucuz başarı peşinde değillerdir. Çeşitli ülküler peşinde mücadele edenlerin, en uzun vadeli mücadeleleri yapanları arasındadırlar. Öteyandan K. E. nin kurlumasını isteyenler üçbeş ülkücü değildir. Geniş bir öğretmen topluluğudur. İşçiler, devrimci basın, gençlik ve aydınlar aynı isteği öne sürmektedir. Bütün bu güçlere «durun, bekleyin» demek ne dereceye kadar yapılabilir? Bu işin sözcülüğünü yapanlar zaten bu güçlerin önünde değil, çoğu kez ardındadırlar, onların dürtüsüyle harekete gelmektedirler. Bu dürtüyü durdurabilirler mi? Durdurmaları doğru olur *mu? İtiraf etmeli ki bu konuda bir kara*ra varmak çok güçtür. K. E. nin bir ilkesi de «mümkün olanı yapmak» tı. Bu ilkenin faydası çok görülmüştür. Sistemin yaratıcılığında bu tutumun çok rolü vardır. Burada bir anıyı yazmadan geçemiyeceğim: Yıllarca önce çalışmış bir kültür derneğinde toplumsal konular derinliğine tartışılmaktadır. Bir kısım üyeler daha teorik bir davranışla «toplumsal adalet gerçekleşmeden hiçbir işe girişmenin doğru olmayacağını, yalnız toplumdaki düzensizlikleri ortaya döküp terennüm etmek gerektiğini» savunmaktadırlar. Tıbbiye öğrencisi olan birkaç genç üye de «bu teorik tartışmalar yerine, çevremize elimizden geldiği kadar yararlı olmayı» savunmakta ve «gecekondu semtlerinde bir muayenehane açarak parasız hasta *bakılmasını» istemektedirler. Birinci* grubun alayları ve direnmelerine rağmen muayenehanelerini açarlar ve birkaç bin hasta bakarlar. Bir kolera salgını tehlikesinde bütün semte kolera aşısı yaparlar. Birkaç yıl sonra kapanan derneğin çalışmalarından elde kalan sanırım sadece bu muayenehane çabasıdır. Teorik tartışmalar ne tartışanlara, ne de çevrelerine birşey kazandırmamıştır. Acaba işe girişilmesi için mevcut olan dürtüyü frenlememek ve ne elde edilirse kazançtır, diye düşünmek mi doğru yoldur?

Bu yazıda Sayın Dr. Turhan Tokgöz'ün uyuşamadığım düşüncelerine öncelikle yer verdim. Aynı şekilde düşündüğümüz birçok noktanın bulunduğunu belirtmeliyim. Bir tekrara yol açmamak için anlaştığımız noktalara ya kısaca değindim *yahut bunlardan hiç söz açmadım.*

Köy Enstitüleri konusunda Sayın Tokgöz'ün yazısı gibi iyi niyetlerle yapılmış eleştirmelerin meseleye ışık tutmak bakımından çok yararlı olacağı inancındayım.

(*) **Türkiye'de Köy Enstitüleri. Fay Kirby. İmece Yayınları. 1962**

(**) **YÖN Sayı 36. Yarım Saat Önce Çağ Değişiyordu. Erdoğan Alkan.**

Okulsuz köylü çocukları
Enstitüleri yıkanların günahı

ARAP BİRLİĞİ

Nâsır'ın «Millî Yasa» adındaki sosyalizm programının başarısı, Orta Doğunun ezilen ve sömürülen kütlelerini arkasından sürükleyebilir.

Birliğin sonu

Arap Birliği tasarısı ilk önce ikinci Dünya Savaşı sırasında Ortadoğudaki Alman ve Vichy Fransası kuvvetlerine karşı savaşan İngiltere'nin başarısı sonunda doğmuştu. Almanları bu arada Ortadoğudaki geleneksel rakibi Fransayı «bertaraf» eden İngiltere, bir «Arap Birliği» vasıtasiyle bölgeyi tamamiyle nüfuzu altına sokmak istedi. Bunu sağlamak için de Ortadoğudaki en «mutemet» adamı «Sir» Nuri Es—Sait Paşa'yı harekete geçirdi. Nuri Sait'in 1942 sonunda ortaya attığı ilk tasarıda önce Suriye, Lübnan, Filistin ve Ürdün'ün birleşmesinden bir «Büyük Suriye» meydana getiriliyor, sonra bu Büyük Suriye ile Irak'ın ittifakından «Arap Birliği» doğuyordu. Bu birliğin daimi bir konseyi olacak ve savunma, dışişleri, iktisat maliye ve azınlıkların korunması gibi meseleleri düzenleyecekti. Birlik, Filistin Yahudilerine bir yarı—muhtariyet tanıyacak, Lübnan'daki hıristiyan Maruniler de Osmanlı İmparatorluğu zamanındaki gibi imtiyazlı bir rejimden yararlanacaklardı.

Nuri Sait'in bu tasarısı İngilizlerce desteklendiyse de, asıl söz sahiplerince hiç de iyi karşılanmadı. «Büyük Suriye», Ürdün kralı Abdullah'ın liderliğinde kurulacağı, Irak da birliğin lideri olacağı için «Arap Birliği» Haşimî ailesinin egemenliğine geçecekti. Tabii Suudi Arabistan kralı İbn Suut, can düşmanı olan Haşimîlerin bu üstünlüğüne şiddetle muhalefetti. Bağımsızlık istiyen Filistin Yahudileri muhalifti. Milliyetçi Suriyeliler muhalifti. nihayet, Ortadoğunun lideri olmak istiyen Mısır muhalifti. Nitekim Nuri Sait'in tasarısına karşı ilk tepki Mısırdan geldi. Mısır Başbakanı Mustafa Nahas Paşa, ustalıklı bir karşı—hücuma geçti, bütün Arap liderleriyle temas kurdu ve onları 1944 Eylûlünde İskenderiyede Arap birliği konusunda bir toplantıya çağırdı. Konu, Araplar için kutsal bir konu olduğundan kimse bu toplantıdan kaçınmak cesaretini kendinde göremedi. Toplantıda alınan, Arap Birliği'nin kuruluşunu sağlıyan ve o zamanki İngiliz Dışişleri Bakanı Eden tarafından «dikte» edilen kararlar ister istemez kabul edildi. Altı ay sonra da, 22 Mart 1945 te «Arap Birliği Paktı» imzalandı. Böylece «Arap Birliği» doğmuştu ama, bu birlik Nuri Sait'in tasarladığı gibi değildi.

Lübnan, Suriye, Irak, Ürdün, Mısır, Suudi Arabistanın katılmasıyla meydana gelen sonradan bağımsızlıklarını kazanan Yemen, Libya, Sudan, Tunus, Fas, Küveyt ve Cezayirle genişleyen Arap Birliği başlangıçtan beri, çürük temelinin yol açtığı sarsıntılardan kurtulamadı: Daha başlangıçta kendini gösteren ve Arap Birliğini Arap liderliği için bir vasıta olarak kullanmak amacını güden eğilim sürüp gitti. Ortadoğudaki emperyalizmlerini sürdürmek istiyen ülkelerin entrikaları, birliği için için kaynaştırdı. Bağdat Paktının imzalanması, buna karşılık Suriye ile Mısır'ın birleşerek Birleşik Arap Cumhuriyetini kurmaları, Irak ile Ürdün'ün buna tepki olarak Arap Federasyonu'nu meydana getirmeleri hep bu «arka niyetlerin» sonucuydu.

Düsman Kardesler

Mısırda krallık rejiminin devrilmesi, Irak ihtilâli, Nasır'ın bir Arap sosyalizmi siyasetini benimsemesi birlik üyeleri arasındaki çekişmelerin daha çok artmasına yol açtı. «Arap Birliği» nin kuruluş yıllarındaki en önmeli konuları, bağımsızlığına henüz kavuşmamış olan Arap ülkelerinin kurtuluş savaşlarını desteklemek, bir de yeni kurulan İsrail devletiyle mücadele etmekti. Arap ülkeleri teker teker bağımsızlığına kavuştuğuna ve son olarak Cezayir tam üye olarak Birliğe alındığına göre bu mesele çözülmüş demektir. İsrail meselesi ise, kendi aralarında birleşemeyen Arap ülkelerinin sadece lâfla yürüttükleri bir mücadele olmaktan öteye geçememektedir. Arapların liderliği ve birliğe üye ülkeler arasındaki rejim aykırılıklarından doğan mesele hepsinden öne geçmiştir. *Öyle ki, Arap Birliği Konseyi son yıllar içinde* hemen her vakit, üyelerden birinin öbürünün içişlerine müdahalede bulunduğu konusundaki şikâyetleri dinlemek için toplanmaktadır. Nitekim geçen hafta Konsey Lübnanın Ştura şehrindeki toplantısını da Suriyenin Mısır hakkındaki müdahale iddialarını incelemek için yapmıştı. Toplantı bir yandan *«Arap Birliği» nin bir «düşman kardeşler»* topluluğu olmaktan öteye geçemediğini, bir yandan da «Arap Birliği» nin sonunun geldiğini ortaya koymuştur. Ştura'daki Park Otelin penceresiz, air condition'lu, sessizlilendirilmiş briç salonunda önce açık olarak başlıyan, daha ilk konuşmalarla sertliğini belli etmesi üzerine gizli oturum halinde yapılan tartışmalar Araplar arasındaki derin görüş ayrılıklarını ortaya koymuştur. Toplantıya Mısır—Suriye birliği zamanında merkezi hükümette bakanlık eden, birlik dağılınca Kahireye sığınan iki Suriye subayı ile Halep radyosunun eski spikeri ve yine bir Suriyeliden meydana gelen üç kişilik bir heyeti gönderen Mısır, Birlik konseyine Suriyenin takbih edilmesini aksi takdirde birlikten çekileceğini belirten bir ultimatum vermiş, Suriye ise Mısır hakkındaki şikâyetini geri almağı kabul etmemiştir. Böylece son derece güç bir durumda kalan konsey, Suriye şikâyetinin «süresiz olarak» geri bırakılması kararıyla toplantıya son vermiş, fakat Mısır, birlikten çekilme kararından vazgeçmemiştir.

Cemâl Abdülnâsır
Kozu: «Millî Yasa»

Temelsiz birlik

Mısır olmaksızın Arap Birliğinin ayakta durabilmesi hemen hemen imkânsızdır. Öte yandan Irakın da, kendi topraklarının bir parçası saydığı Küveyt Birliğe alınalıdan beri konsey toplantılarını boykot ettiği malûmdur. Suudi Arabistan, Ürdün, Suriye ve Irak'ın kendi topraklarında Başkan Nasır'ın nüfuzundan ürkerek ona karşı cephe aldıkları, kendi aralarında sıkı bir işbirliğine doğru ilerledikleri göz önüne alınırsa, Nuri Sait'in yıllarca önceki tasarısına uygun bir parçalanma ve «kutuplaşma»nın gerçekleşeceği anlaşılmaktadır. Nitekim geçen haftanın sonunda Ortadoğunun en gerici iki ülkesi, Suudi Arabistan ile Ürdün, kendi aralarında sıkı bir işbirliği anlaşmasına vardıklarını açıklamışlardır.

Böylece «eşyanın tabiatı» kendini geç de olsa kabul ettirmiş, Arap Birliği mukadder âkıbetine uğramıştır. İşin gerçeği şudur: Arap Birliği, gerçekte varlığı hiç bir vakit iddia edilemiyecek bir dil, düşünce, duygu, ülkü ve tarih birliğine dayandırılmak istenmekteydi. Birliği meydana getiren ülkelerin tarihi, iktisadi ve sosyal gelişmeleri göz önüne alınmamıştır. Bu ülkelerin tabiî zenginlik bakımından birbirinden çok farklı oluşları, Arap dünyası dışındaki ülkelerin de müdahalesiyle, açık menfaat çatışmalarına yol açmaktaydı. Dünyanın en fakir bölgelerinden biri olan Ortadoğuda Başkan Nasır'ın uygulamağa çalıştığı sosyalizm programı ise, bölgenin bütün gerici idarecilerini Kahireye karşı birleşmeğe zorlamaktaydı. Ştura toplantısı bütün bunların Arap Birliğini çatırdatacak bir noktaya eriştiğini ortaya koymuştur.

Şimdi ne olacak?

Ştura toplantısı sonunda herkesin zihnini «şimdi ne olacak?» sorusu kurcalamaktadır. Kesin olarak bilinen bir şey varsa, Mısır'sız bir «Arap Birliği» nin devam edemiyeceği, devam ettirilmeğe çalışsa bile, eskisinden daha tesirsiz bir birlikten öteye geçemiyeceğidir. Yeni temellere dayanan yeni bir «Arap Birliği» nin kurulabileceği de düşünülebilir. Nitekim *Ştura toplantısı sırasında* Mısır basınında, hükümetler arasında değil halklar arasında bir «Arap Hakları Birliği» kurulması ileriye sürülmüş ve bunun üzerinde ciddiyetle durulmağa başlanmıştır. Tasarıya göre, bu birlik, üye devletlerin gönderecekleri resmî temsilcilerden çok, sendika ve diğer çeşitli halk teşekküllerinin temsilcilerinden meydana gelecektir. Fakat klâsik anlamdaki bir birlikten çok farklı olan böyle bir birliğin nasıl gerçekleştirilebileceği bilinmemektedir. Bu olsa olsa, öbür ülkelerinden Kahireye sığınan unsurlarla kurulabilir. Her ne olursa olsun, Arap Birliği içinde patlak veren mücadelenin bundan böyle büyük bir keskinlikle devam edeceği söz götürmez. Bir barut *fıçısından farksız olan* ve türlü menfaatlerin çatıştığı Ortadoğuda böyle bir mücadelenin nasıl bir sonuç vereceği şimdiden kestirilemez. Fakat Başkan Nâsır'ın elinde bu mücadelede kuvvetli bir silâh bulunmaktadır, esasen Ştura toplantısı da bu silâhın tesirliliğinin açık bir belgesidir. Bu silâh sosyalizmdir. Başkan Nasır, «Millî Yasa» adındaki sosyalizm programını gerçekleştirebilir, Mısırda sosyalizmin başarısını sağlarsa, başka hiç bir vasıtaya başvurmadan, Ortadoğunun ezilen ve sömürülen kütlelerini şimdikinden çok daha geniş ölçüde arkasından sürükleyebilecektir. Ortadoğudaki en akıllıca mücadele de zaten bu «barış içinde rekabet» siyaseti olacaktır. Ştura toplantısı, Arap Birliğinin dağılması, Ortadoğudaki bütün gerici unsurların telâşı da zaten bu mücadelede yaya kalacakları korkusunun sonucudur.

CEZAYİR

İç savaş tehlikesi yakın görülmekle beraber, buhranın silâhsız çözülmesi bekleniyor.

Bölünen ordu

Siyasi iktidarın, hele kurumları henüz meydana gelmemiş genç bir devlette esaslı ideoloji ve görüş farkları olmıyan iki grup tarafından paylaşılamaması ve bu yüzden kardeş kanı dökülmesinin göze alınması hazin olmakla birlikte, bir bakıma normal.

2 Ağustos anlaşmasından önce Tlemsen'de toplanan Ahmet Ben Bella grubu ile Tizi — Uzu'daki Ben Hedda grubu arasında tarafsız bir tutum gösteren dördüncü bölge şefleri şimdiki buhrana yol açmış bulunuyor. Ben Bella, siyasi büronun otoritesini tanımıyan «bir avuç subay»ı yola getirmek maksadile Albay Bumedyen ve kendisine sadık olan bir, iki, beş ve altı numaralı askeri bölge komutanlarından yardım istedi. Gerçekten Millî Kurtuluş Ordusundaki bölünme tarafların yayınladıkları bildirilerle açıkça belli oluyor. Üçüncü ve dördüncü bölge komutanları Albay Muhand el Hac ve Albay Hasan siyasî büroya karşı kader birliği yapıyor. Bu iki komutanın ortaklaşa bildirisinden alınan şu satırlar buhranın ağırlığı hakkında fikir verebilir:

«Siyasî büro üyeleri tarafından sağlanan kurşunlarla Cezayirliler öldü. Siyasî Büro'nun ağır sorumluluğunu dikkate alan üçüncü ve dördüncü bölge kurulları büroya karşı tam güvensizliklerini bildirirler. Mevzilerimizi her ne pahasına olursa olsun savunacağız. Halkın rızası hilâfına ve kuvvete başvurarak diktatörlük kurmak istiyenlerin karşısındayız. Şiddet kullanmak istiyenler halk iradesile silinecektir.»

Siyasi büroya karşı açıkça cephe alan ve onu diktatörlük rejimi kurmakla suçlayan askerî şefler «gerçek bir savaş ilânı» olan bu bildiri ile, kendilerinin de en az siyasî büro kadar şiddet taraftarı olduğunu doğruluyor.

[illegible]

Nedenler

Askerlerin bu şekilde davranmalarındaki sebepler çeşitli. İlk sebep, seçim listelerine itiraz ile başlıyan anlaşmazlığı sonuna kadar götürme eğilimi. Ben Bella'nın karşısına çıkanlar olayların akışı ile geri dönülmesi güç bir yola girmiş bulunuyor. Bu arada siyasî büroya alınmıyan geçici hükümet başkan yardımcısı Bilkasım Kerim'in tutumu üzerinde durmak gerek. Kerim kendisini «1 Kasım ihtilâlcisi» olarak tanıtarak, bir yandan kan dökülmesini önlemek üzere çağrıda bulunuyor, öte yandan da mücadeleyi kızıştırıyor. Ben Bella'nın başlıca rakibi olan bu lider Fransa'daki temaslarında, siyasî büro'yu daha iyi mücadele etmek için tanıdığını ve bunun stratejik bir geri çekilme olduğunu söylemiş. Geçici hükümette içişleri ile görevli olan Kerim, Tunus'taki dosyaları ve önemli belgeleri siyasî büro üyesi Bitat'a teslim edeceği yerde, rakip grubun kalesi olan Tizi — Uza'ya yollamış. Muhammet *Budiafın da siyasî büro'dan çekildiği düşünülürse*, eski grupların yeniden kurulduğu kolayca görülür.

Bu arada seçimlerin süresiz geri bırakılmasını siyasî büro'nun üzerine atan asi askerlerin aslında buna kendilerinin sebep olduğu da söylenebilir. Şöyle ki, üçüncü ve dördüncü bölgenin genç subayları, aday listelerinde daha fazla sayıda askere yer verilmesini sağlamak üzere siyasî büroya ültimatom veriyor ve istekleri yerine getirilmediği takdirde kendi bölgelerindeki seçimleri baltalayacaklarını söylüyorlar.

Halkın tutumu

İki rakip grup bu arada halkı kendi tarafına çekmek için gayret sarfediyor. Karşılıklı olarak nümayişler düzenleniyor, sayısız çağrılarda bulunuluyor. Halk da ne olduğunu pek iyi anlamadan sokaklara dökülüyor ve aslında taraflardan birinin değil, memleketin menfaatine olan sloganlar söylüyor: «birlik, meşru yönetim, barış içinde ihtilâl».

Halk tahrik edilmedikçe bu hizipleşmeye katılmıyor, şuurlu bir davranışla iki «düşman blok» arasında hakem rolünü oynamak istiyor.

Asıl mesele

Cezayir'in bir iktidar buhranı geçirmesi *günlük faaliyetlere de tesir* ediyor. İdarî makamlar görevlerini tam olarak yerine getiremiyor, işçilerin de grev yapma kararının karışıklığı büsbütün arttıracağı tahmin ediliyor.

Fakat bunlardan başka, bu geçici buhranın ihtilâlin asıl hedeflerini arka plâna ittiği de bir gerçek. Rakip cepheler arasında üçüncü kuvvet rolünü oynıyan işçi sendikaları genel federasyonu, iş savaşı takbih ederek siyasî yöneticilerin biran önce temel meselelere eğilmelerini istedi. İşçiler silâha değil, çalışacak işe, kullanacak âlet ve malzemeye muhtaç. Kendilerine özgür çalışma şartları gerekli, yoksa yabacı müdahalesine yolaçabilecek kardeş kavgası değil. İşçiler ihtilâlin sosyalist hedeflerine ulaşmasını, sosyal adaletin sağlanmasını, ücretlerin arttırılmasını istiyor. Köylülerin gerçek bağımsızlığı tadabilmeleri için toprak reformu zorunlu. Bütün bu meselelerin sorumlulukları birbirinin üzerine atarak, kardeş kavgasına götüren bir yola girerek çözülemeyeceği açık. Cezayirli liderlerin bu tehlikeli gidişe son vererek, müzakere masasına oturmaları bekleniyor. Akla gelen çözüm yolları şunlar:

1 — Eski hükümet başkanı Ben Hedda'nın uzlaşı tasarısını esas alarak adayların tesbitinde askerî bölge şeflerine daha fazla yetki vermek. Böyle bir çözüm kurucu mecliste çoğunluğun askerlerin eline geçmesine yolaçacak, siyasî büro otoritesini tam olarak yürütemiyecektir. Bu çözüm şeklinin çok önemli diğer bir sakıncası askerî ve sivil otoritenin ayrılmasının güçleşeceğidir.

2 — Siyasî Büro'nun genişletilmesi. Gerçekten bugünkü siyasî büro sadece Ben Bella ve taraftarlarından ibaret. Bu büroya askerlerden müşavir alınması ve Ben Hedda grubunun temsil edilmesi buhranın atlatılmasına yardımcı olabilir.

3 — Cezayir İhtilâli Millî Konseyinin toplantıya çağrılması.

Asî askerlerin ihtilâlin tek meşru organı olarak kabul ettikleri bu konseyin toplanması son derece güç. Üyeler dağınık. Konsey toplandığı takdirde, üyelerin büyük çoğunluğu Ben Bella taraftarı olduğundan, siyasî büroya cephe alanlar lehinde bir karar çıkması beklenemez.

4 — Silâha başvurulmasını bir çözüm yolu olarak kabul etmek. Bu da arzu edilmeyen bir çözüm yolu.

Cezayir'in müslüman mahallesinde beş kişinin ölümüne sebep olan silâhlı çatışma tamamen mahallî Cezayir şehrine yürüyen altıncı bölge birlikleri ile asî birliklerin Buhari ve üçüncü bölge sınırında yaptıkları çarpışmada ise kan dökülmedi.

Buhranın çözümünün bu sefer kolay olmıyacağı, iki taraf da silâhları ilk olarak konuşturmaktan çekindiğine göre, er geç *müzakere* yolunun seçileceği kanaati ağır basıyor. Ancak bulunacak çözümün 2 Ağustos'taki gibi sunî olmayıp, daha samimi ve gerçekçi esaslara dayanması gerek.

PORTEKİZ

Dışta Angola, içte özgürlük hareketi bu memleketin geleceğini göl geliyor.

Sis perdesi

Eski Cumhurbaşkanı Mareşal Graveiro Lopez'in. «Portekiz ve geleceği» adlı kitaba yazdığı önsöz. Portekizlilere özgürlük kavramını bir kere daha hatırlattı. Millete gerçekleri bildirmek ve özgür düşünceye yer vermek zamanının geldiğini söyliyen eski cumhurbaşkanına, otuz yıllık iktidarın yıpratmağa başladığı başbakan Antonio Oliverio de Salazar, Coimbra, Lizbon, Barreiro ve Setubal'da giriştiği tevkiflerle cevap verdi. Graveiro Lopez, Portekiz'i ilgilendiren olayların tam bir sis perdesi ardında gizlenmekte olduğundan ve bunlar üzerinde her hangi bir düşünce yürütülemediğinden yakına dursun, Salazar yayınlattığı bir bildiri ile memlekette bir «halk cumhuriyeti» kurmak istiyenlerin tevkif edildiğini bildiriyor ,komünistlerin orduya ve gençlik kuruluşlarına kadar nüfuz ettiği yolundaki malum iddialarını tekrarlıyordu.

Angola

Salazar iç siyasetini komünist tehlikesine dayandırarak yürütmeğe çalışırken, Leopoldville'den yükselen bir ses bakışların yeniden Angola'ya dönmesini gerektirdi. Afrika'da bağımsızlık hareketlerine karşı gösterilen ilgi ve dayanışma, Angolanın da yalnız kalmıyacağını ortaya koydu. Portekiz hükümetinin şikâyetine cevaben, Kongo Başbakanı Siril Adula, ortaçağ bozuntusu diktatöre, yirminci yüzyılın sömürgeciliğini tasfiyesi çağı olduğunu hatırlattı ve Angola'lı milliyetçileri yetiştirmek için bir askerî kamp kurduğunu doğruladı. Şimdilik 200 Angolalının eğitim gördüğü Thysville kampı Angola sınırına 100 mil mesafede. Angola'lı mücahitler böylece ilk diplomatik zaferlerini kazandılar. Birleşmiş Milletler komisyonu da hazırladığı raporda, Portekiz'e şiddetle hücum ediyor. Genel Kurul müzakerelerinde Salazar'ın bir şamar daha yemesi muhakkak.

Yıllanmış diktatörün bu gelişmeler karşısında daha nekadar direneceği merak uyandıran bir konu.

REKLAMLAR İÇİN EN İYİ VASITA GAZETE VE DERGİLERDİR

Gazete ve Dergiler içinde en güvenilir aracı

BASIN İLAN KURUMU'dur

İstanbul Genel Müdürlük: Türkocağı Caddesi No: 1 Kat: 3 Telefon: 22 43 84 — 85
İstanbul Şube Müdürlüğü: Türkocağı Caddesi No: 1 Kat: 3
Ankara Şube Müdürlüğü: Ulus İşhanı «E» Bloku No 41 Kat: 2 Telefon: 10 58 17 — 10 57 87
İzmir Şube Müdürlüğü: İkinci Kordon Mimar Kemalettin Caddesi Küçük Kardıçali Han Telefon: 23911

TELGRAF: BASINKURUMU

Adana Şube Müdürlüğü: Abidinpaşa Caddesi Rema İşhanı 46
Bursa Şube Müdürlüğü: İnönü Caddesi Aysan Han No: 20 Telfon: 2552
Eskişehir Şube Müdürlüğü: Porsuk İşhanı Kat: 2 No: 1
Konya Şube Müdürlüğü: İstanbul Caddesi Yusufağa Sokak Terzioğlu Pasajı No:1
Zonguldak Şube Müdürlüğü: Amele Birliği Pasajı No 15/16 Telefon: 2038

BASIN — 14347/083

KURALLA KURAL DIŞI

Ayperi Akalan

O onyedinci Uluslararası Kültür Şenliğine Almanya, Frankfurt Neue Buhne ile katıldı.

Yıllardır gözlerimiz sahnelerimize çevrili, Bertolt Brecht'in oyunlarından birini görmeği bekler dururuz. Frankfurt'lu genç oyuncular en güzelinden, öğretici bir Brecht sunup bu susuzluğu giderdiler. «Alçaltılanlarla daraltılanların» Yazarı Brecht, gücünü anlatımındaki şaşmazlıktan alan *oyununda tüm ülkelerin mutsuz* çoğunluklarına o güzel, o türküsü, şiiri ile *sesleniyor:*

Anlatmağa geldik size
Bir yolculuk hikâyesi
Toplulukta bir satıcı, iki kişi de hizmetinde
Nasıl davranıyorlar bakın hele
Size olağan gelir olanlar ama,
Varı varmak gerek kural dışı olanın farkına,
Günlük yaşamın dışındaki açıklanamazına,
Kuralmış filân boşverin siz.
Kuralda gizlenenin peşinden gidiniz.
Basit deyip de sakın
En ufak davranıştan işkillenmeyi unutmayın,
Köklü alışkanlığı kabul etmeyin ilkin
Ama bir yanda olmalı onda aramayı şart bildiğin,
Günlük olayların karşısında birden
Yalvarırız o l a ğ a n deyip geçmeyin hemen.
Bir çağ düşünün ki gövdeyi götürmüş kan
Başka geçer akça yok karışıklıktan
Düzensizliğin adını düzen koymuşlar
İnsan çıkıvermiş insanlıktan.
Yasalar inmez olmuş tozlu raflardan.
Bu olanlara o l a ğ a n demezseniz siz
Kurtuluruz biz o zaman
Herşeyin değişmez olduğu sanısından...

Bir satıcı. Yanında kılavuzu ve hamalı var. Dipsiz, bucaksız, amansız bir çölü geçmek zorunda. Çölün karşı kıyısındaki kentte satıcıyı büyük bir petrol işi bekliyor. Kendisiyle aynı anda, aynı amaçla, aynı kente doğru yola çıkan bir başka grubu ille de geçmek, kente daha önce varmak kararında. Parasına, gücüne, tutkusuna güveniyor. Kılavuza baskı yapıyor, hamalı zorluyor, dur durak bilmeden yürüyorlar. Garibin biri hamal. Sırtında ağır yükü, önünde aşılacak çöl, satıcının elinde kırbaç var. Çölün ucundaki kente varabilirlerse eğer —ki parasını orda alacak— yemeye, yatağa kavuşacak. Başka hiç bir düşüncesi, kaygısı yok: kaygıyı ekmek, korkuyu kırbaç öğretmiş ona. Öğretilenin dışında ne iyisinden ne kötüsünden yok tek bildiği.

Kuralla Kural Dışı İstanbul'da oynanıyor
Brecht'i tanıttılar

Kılavuz daha aydınlık görebiliyor işleri; satıcının tutkusu büyük, çöl uçsuz bucaksız ama kendi küçüktür.

İlk durağa yarışmayı kazanmış olarak varıyorlar.

Durakta satıcı düşünüyor; engin çölde baskı yaptığı, zorladığı bu adamlar, kılavuz ile hamal, ona karşı gelmesinler sakın. İşi bitiktir o zaman... Kendine daha yakın bulduğu kılavuzu t a v l a m a ğ a çalışıyor. Yakınlık gösterip cömertlik ediyor. Ama kılavuzun güveni yok satıcıya. Sevmiyor onu. Kılavuz çekip hamalın *yanına gidiyor.* Kuşkulanıyor satıcı: bu iki herif bu aptal kılavuz ile soysuz hamal bir düzen kuruyor olmasınlar... Satıcı çıkar yolu kılavuzu *kovmakta buluyor. Hiç olmazsa i k i* değiller şimdi karşısında. Hamal karşı *gelirse, rahatça hakkından gelebilir* satıcı artık onun. Kovulan kılavuz gitmeden önce satıcılığın kötülüğünü anlatmak istiyor hamala. Gözünü açmak istiyor. *Hamala «kendini sakın» diyor.* Ama hamalın aklı ermiyor böyle şeylere. Kılavuz hamala *kendi su matrasını* veriyor, satıcıdan da saklamasını öğütlüyor.

*Satıcı ile hamal yine yola koyulu*yorlar. Kılavuz yok artık. Hamal hem yük taşıyıp iş görüyor, hem de *yol iz*liyor. Çöl uçsuz bucaksız, satıcı zorlu, *güneş yakıcı. Yorulup tükeniyor hamal.* Satıcının gözünde ise yalnız ulaşacağı kent ve petrol var...

Korkunç bir nehrin kıyısına geliyorlar. Geçmek zorundalar. Hamal korkuyor, can kaygısına düşüyor. Ama satıcı önce kırbacını sonra tabancasını kullanıyor. Çaresiz boyun eğiyor hamal. Geçiyorlar nehri.

İçecek suları neredeyse tükenmiştir. Nehri geçerken bir kolu da kırılan hamal son gücünü harcıyor. Satıcı kuvvet veriyor hamala: «Bütün bunlar boşa değil» diyor, petrol için, uygarlık için, insanlık için»... diyor. Yolu kaybediyorlar. Kırbacı yiyen hamal açıklıyor sonunda; kovulacağı korkusuyla yolu iyice bilmediğini gizlemiştir. Mola veriyorlar. Çöl kasıp kavuruyor. Susuzlar. Hamal kılavuzun verdiği suyu içiyor gizliden. Bir yandan da acıyor satıcıya. Hem de korkuyor. *«Ölürse beni suçlarlar»* diye düşünüyor.. Satıcıysa önce kuşku*ya sonra korkuya düşüyor... Issız kavu*rucu çölde yapayalnızlar. Yarı yarıya öldürdüğü, ezdiği bu adam kendinden nefret eden bu hamal öldürmez mi onu? Tabancasını el altına koyuyor. Hamalsa suyu satıcıyla paylaşması gerektiği sonucuna varıp matrasını satıcıya uzatıyor. Ama satıcı hamalın yanına geldiğini görünce «saldıracak» kanısıyla ateş ediyor. Hamal ölüyor. Mahkeme kuruluyor. Tanıklardan biri olan kılavuzun cebinde hamalın suçsuzluğunun kanıtı yani matra var. Yargıçlar adaletten yana. *Doğrucu* kişiler. Herkesi hele satıcıyı sıkıştırıyorlar. Satıcı hamalı zorladığını, dövdüğünü açıklıyor.. Bana «elinde bir taşla saldırdı.» diyor. Matra çıkıyor *ortaya. Anlaşılıyor* ki hamal su vermek istemiş. Kılı kırk yarıyor yargıçlar. *Sonunda yargılıyorlar.*

Hamal su vermek istemiş gerçek bu. Ama satıcı nereden bilebilirdi bunu? Aslında hamalın bunca eziyetten sonra satıcıya su vermesi gerekmezdi. Satıcının düşündüğü ve sandığı gibi satıcıyı öldürmesi gerekirdi... Asıl kural budur. Bu hamal öldürecek yerde su ve*rip kural dışına çıktıysa satıcı ne yap*sın. Satıcının aklı kurala göre işlemektedir. K u r a l d ı ş ı *aklına gelmez* onun. Böyle düşündüğü için de öldürüleceği sanısı ile kendini *savunmak için* ateş etmekte haklıdır. Satıcıdır kurala uygun davranan. Hamaldır kural dışına çıkmakla suçlu olan. Satıcı beraet ediyor...

Brecht sözünü bir şarkı ile bağlıyor:

İşte böyle bitti yolculuğun hikâyesi
Gözleriniz gördü kulaklarınız duydu.
Her zamankine benzer bir olay bu.
Yalvarıyoruz size böylece»
Varıvarmak gerek olağan dışı olanın farkına
Günlük yaşamın ardındaki açıklanamazına.
Bildik gelir kuşkulandıran her şey size
Ama bir de bulunur kurallar» saklı aşırıya
Bulunur çaresini

Frankfurt'lu oyuncular sade dekorlar içinde güçlü, tertemiz, çizgileri kesinlikle çizilmiş bir oyun çıkardılar. Özellikle Hamal ve Yargıç oyunun en başarılı kişileri idiler. Paul Dessau'nun müziği ve başarılı ışık düzenleri ile Brecht'in bütün amacını gerçekleştirebilen pırıl pırıl ve sapasağlam bir sahne düzeni idi seyrettiğimiz. Genç Alman oyuncularını yürekten kutlarım.

Brecht'den açılmışken tekrarlamak gerek *«Sanat benim için tek başına tadı* çıkarılan şey değildir. Sanat bence, en büyük sayıda insanı, ortak acılar ve sevinçlerle coşturacak görüntüleri, biçimleri bulmaktadır». Benim değil bu söz. Camus'nün. Benim de olabilirdi. Öyle sanıyorum ki en ünlüsünden en kimliksizine kadar çağımızdaki her aydının kesinliğini artık tartışmadığı bir kural bu. Geriye kalıyor «en büyük sayıdaki insanın» en çok hangi durumlarda, duygularda «ortak» olduğu. Söz konusu olan toplum bizim Türkiye'miz. «En büyük sayı'nın nelerde «ortak» olduğunu kesinlikle bulmak için öyle uzun boylu kafa patlatmak gerekmez... En [illegible] en güvenilirı olsun diye Devletin resmi istatistiklerine göz atmanız yeter. Toplumumuzun «en çok sayıdaki insanı» ne kazanabilir, ne sarfeder, ne kadar okuyup yazar, ne kadar yer ne kadar sağlıklıdır hemen çıkacaktır önünüze... Bunları bildikten sonra «ortak acılar» ile «ortak sevinçlerin neler olabileceğini kestirmek için de yine uzun boylu düşünmek gerekmez. «Sevinçler» en kabasından sağlıkla yarına güven duyarak yaşamaktır. Bunun biraz daha ötesinde *uygarlığın bütün araçlarını kullanabil*me mutluluğu yani tam uygarca yaşamak var. Bunun dışındaki, bu durumla çelişen bütün durumlar, «bu uygarca yaşama»yı engelleyen bütün durumlar ise «ortak acılar» dır.

Sanatı bu ortak acıları, bu ortak sevinçleri dile getirsin, coştursun diye yapacağız... Sanat kolları içinde de bu coşturmayı en iyi yapabilecek olanı bence Tiyatro'dur. Tiyatrodur, çünkü Tiyatro yazı ile anlatmanın, plâstik sanatlarla biçimleştirmenin sesle işittirmenin daha da ilerisinde bir güce sahiptir. *Çünkü en* katıksız şekli ile Tiyatro g ö s t e r m e k'tir.

Bu «en çok sayıdaki insan» koşullarından ötürü ne sevinçlerinin ne de acılarının bilincinde olmayabilirler. Ama siz aydınsanız, sanatçıysanız, tiyatrocuysanız sadece «istatistik» olan bilgilerinizi bile bu «en çok sayıdaki insan»dan esirgememekle, saklamamakla görevlisiniz. Sonra da ortak acıların nedenlerini, ortak sevinçlerin olanaklarını ortaya koyacaksınız... Kuralı unutmamanız gerek.

«En çok sayıdaki insana» ne oranda erişebilirseniz sanatınızda, gücünüz de, değeriniz ve ününüz de okadar artacak. O kadar «coşturabilecek» siniz. Gerçek tiyatrocuysanız, sanatınıza saygınız varsa böyle düşünmek zorunluluğundasınız. Kendinize, sanatınıza, toplumunuza karşı sorumlusunuz... Daha iyi sanatçı olmağa, sanat yapmağa sözün kısası tiyatro yapmağa niyetiniz veya gücünüz yoksa, üç kişi için, beş kişi için, onbeş bin kişi için yani sadece k e n d i n i z için yazmağa, gerçekleştirmeğe veya oynamağa karar verirseniz, yani alkışı, ünü veya parayı ([illegible]) salt kendi çıkarınızı düşünüyorsanız tüm sahnelerden çekip gitmeniz daha iyi... Hem Marie Antoinette'in küçük Trianon'undaki soylu eğlencelere kadar gidebilirsiniz...

Orda bile karşınıza Molière çıkar.

refah yolu
TASARRUFLARINI
ZİRAAT BANKASINDA
TOPLAYANLARA AÇIKTIR
ZİRAAT BANKASI
UĞUR K.

Köyde Sosyalizm

Mümtaz Soysal

Köylerden Ankara'ya

EYLÜL ayı başkente dönüş ayıdır. Köylüyle konuşup da koltuklara geri gelenler ülkenin dertlerini dile getirdiklerini söyliyeceklerdir. Bazıları nabzın «af, af» diye attığı iddiasındadır; Kayseri kapıları açılırsa, huzur ve arkasından refah, dalga dalga, köylere yayılacaktır. Bazı iyi niyetliler, bu safsataların biraz üstüne çıkıp, ucuz tohumluk, bol gübre, yerinde kredi ve iyi yol şeklindeki istekleri sıralayacaklardır. Fakat, köy için köklü birşeyler yapmak, köylünün kaderini kökünden değiştirmek düşüncesi henüz piyasada geçer akçe değildir veya bu düşüncenin geçer akçe olmadığı sanılır. Ağa sözcülüğü etmiyen iyi niyetli politikacı bile, kırık dökük tedbirler yığınının ötesine atlayıp, meseleyi bütünüyle ortaya koymaktan çekinir; çünkü mesele bütünüyle ortaya konduğu zaman, bulunacak köklü çözüm yollarının oy kaybettireceği inancı yaygındır.

Aslında, bu oy kaybetme hikâyesi, ya derin bir beceriksizliğin itirafıdır, ya da değiştirilmesi gereken bir durumu örtbas etmek için köylüye yüklenilmiş bir iftira. Gerçekten köylünün çıkarına olan, köylünün en içten gereksinmelerine karşılık veren çözüm yolları bulunabilseydi, bunların oy kaybettirmemesi gerekirdi; oy kaybetme iki şeyden birini mutlaka ispat eder: Ya, köylünün çıkarına olduğu söylenen çözüm yolları köylü kütlelerin çıkarına değildir; ya da, araya girip bütün mekanizmayı altüst eden, köylünün kendi çıkarı yolundaki çözümlere oy vermesini engelliyen kasaba esnafından, ağalardan ve sömürücü mutavassıtlardan ibaret bir sınıf vardır. Her iki halde de, sosyalist düşünce kaçınılmaz bir sonuç olarak ortaya çıkıyor. Onun içindir ki, sosyalist düşünce çevresinde toplananlar, hele Türkiye gibi bir ülkede, köy konusu üzerinde dikkatle eğilmek ve tutumlarını açıkça ortaya koymak zorundadırlar.

Sorulardan çözümlere

BUGÜN için iki soru açıktadır: Sosyalist düşüncenin başarı kazanmasında ve işbaşına gelişinde köylü kütlesinin rolü ne olacaktır? Sosyalizm iktidara geldikten sonra, köylü kütleleri için neler yapacaktır?

Aslında, birinci sorunun cevabı, ikincinin cevaplandırılış tarzına bağlı. Sosyalistler, köylü kütlelerinin gerçek gereksinmelerini iyice sezinliyebilirler ve konunun genel çıkarı için de onların da çıkarına olan çözüm yollarını açıkça belirtebilirlerse, sosyalizmin iktidar savaşı içinde köy unsurunun rolü olumlu yönlere çevrilebilir. Sosyalizm, Türkiye'nin koşulları içinde mutlaka radikal olmak zorunda bulunduğuna göre, sosyalizmin düşmanları, daha düşünce safhasında bile, bu radikalliği sanki «kütleler aleyhine» bir radikallikmiş gibi göstermeye çalışacaklardır. Köylü kütlelerinin asılıp kesilmesi, yerinden yurdundan ve toprağından edilmesi, sürülmesi ve açlıktan öldürülmesi hikâyelerine sık sık rastlanacaktır. Karşı tarafın en büyük başarı ümidi, köylüyü sömürenleri etkisiz duruma getirmek için alınacak tedbirleri kütleler aleyhine alınmış tedbirler gibi göstermeye ve sosyalizmi «köylü düşmanı» ilân etmeye bağlanmıştır.

Sosyalistler, bu ümitleri kuvvetlendirecek davranışlardan dikkatle kaçınmalıdırlar. Sosyalizm, elbette, tarihî gelişmesi bakımından bir işçi hareketidir. Onu en iyi anlıyacak, onunla kendi çıkarları arasında en yakın bağlantıyı kuracak ve onu en çabuk benimsiyecek olanlar, tabiî işçilerdir. Sosyalizm için yapılacak uğraşmalarda, sosyalizme inananlarla, işçilerin bir araya gelmeleri kadar normal birşey olamaz. Ama bu, ortak dâvaya kazanılabilecek başka unsurların saf dışı bırakılması anlamına gelmez. Hele, bu unsurları düşman saymak anlamına hiç gelmemelidir. Hiçbir şey yapılmasa bile, sosyalizmin kütlelerden ve bu arada köylü kütlesinden yana olduğunu belirterek, iktidar mücadelesini geniş zemine oturtmak mümkündür.

Kaldı ki, Türkiye'de, bu yakınlaşma çabasını kolaylaştıran ve başka ülkelerin birçoğunda bulunmayan bir unsur var: Köy Enstitüleri hamlesi, kısacık ömrü içinde, köylü kütleleriyle işçiler ve kentli «intelligentsia» arasındaki boşluğun köprüsünü kurabilecek, sosyalist düşünceyi ve savaşma inancını köye götürebilecek hayli kimse yetiştirmiştir. Köylü kütlesinin içinden çıkmış ve ülke çapında sesini duyurabilmiş bir «köylü intelligentsiası» başka yerlere pek nasip olmıyan bir nimet. Sosyalizm mücadelesinden geçmiş birçok ülkede görülen şey, başlangıçta hep yukarıdan aşağıya doğru işliyen romantik bir «halkçılık ve köycülük» hareketidir. Köy Enstitüleri, bunu tersine çevirerek, belki de farkında olmadan sosyalizm mücadelesine dünya çapında bir yenilik getirmiş oldu. Aynı yönde başka yerlerde yapılanlar ancak sosyalizm iktidara geldikten sonra yapılmış ve sosyalizmi kuvvetlendirmeğe yarıyabilmiştir. Türkiye'de ise, Köy Enstitülerinden yetişen kadro sosyalizmin iktidar savaşında etken bir rol alacaktır.

Gerçekcilikten köylüye

KÖY konusundaki doğmatik çözümler köylüyü gerçekten ürkütebilir. Bugün için, sosyalistlerin ödevi, köyü, toprağı ve Türkiye'yi iyi tanıyıp doğru ve yanıltmayıcı çözümlere varmaktır. Yüzeyde kalmış sözlerle ve kuru sloganlarla yetinmek, — uygulama günü gelince şaşırıp kalmak bir yana — köylüyü sosyalizmden soğutmak istiyenlerin ekmeğine de yağ sürebilir. Ağa ve toprak reformu sözleri, sloganlar için işe yarıyabilir, ama köy dâvasını çözmek için asla yeterli değildir. Oysa, bugün sosyalist cephenin bazı kesimlerinde yapılan şey, bunları tekrarlayıp durmaktan ibaret.

Köylü deyince, akla toprağın gelmesi, «liman deyince direk, açık deniz deyince yelken, mart deyince kedi» düşünmekten çok daha kuvvetli bir çağrışım. Köylüyü topraksız düşünmek imkânsız. Onun içindir ki, köyde sosyalizmin ilk parolası «herkese toprak!» olmalıdır. Sosyalistler, programlarının uygulanmasında, daha ilk günlerden itibaren, toprağın az çok «eşitleştirilmesi» ni ve her köylü ailesinin toprak sahibi yapılmasını sağlıyacak hızlı tedbirleri daha bugünden düşünmek zorundadırlar. Bunun bölgelere göre göstereceği özellikler olacaktır ve bunlar da inceden inceye hazırlanmalıdır. Ama temel kural her yerde bir kalacaktır: «Herkese toprak!»

Sosyalist bir hareket programının, eşitlik adına da olsa, mülkiyetle işe başlamasını tuhaf karşılayanlar belki olacaktır. Ama, çatlak ve nasırlı elleriyle toprağı ufalayan köylüye «bu toprak senindir» demenin gücü öylesine büyük ki! Bunu başarabilecek olan sosyalist iktidar, köylüyü hemen kendi yanında hissedecek, onunla cephe birliği kurmuş olacaktır.

Asıl önemli olan toprağın işlenmesini rasyonelleştirmek, sosyalizmi ve devletin geniş ölçüdeki teşkilâtlandırıcı öncülüğünü bu safhada kullanmaktır. Dağıtılmış, bölünmüş ve eşitleştirilmiş toprakları, sahipleriyle olan mülkiyet ve yakınlık bağlantılarını kurmadan, devletin öncülüğü altında toplamak, tarım bölgelerinin özelliklerine göre değişiklikler gösterecek olan bir teşkilâtlandırma işi. Kesif tarım yapılan Marmara, Karadeniz ve Ege bölgelerinde bakım, mücadele, işleme ve ambalâj merkezleriyle işe başlamak, yaygın tarım yapılan Orta, Güneydoğu ve bazı Doğu Anadolu kesimlerinde traktör, gübreleme ve silolama istasyonlariyle teşkilâtlanmaya gitmek, atılacak adımların en önemlilerinden. Bu adım, çok geniş bir alım — satım şebekesinin kurulmasiyle birlikte, köylü kütleleriyle toplumun öbür kesimleri arasına giren mutavasıt ve sömürücü zümrenin tasfiyesini kolaylaştıracak, köylü devletle doğrudan doğruya temas haline geçmiş olacaktır. Araya çok etken bir şekilde devleti sokmayan rastgele bir kooperatifleştirme hareketinin, devletle köylü arasındaki bağlantıları büsbütün koparmasından korkulabilir. Toprağı köylüde, işletme ve değerlendirme imkânlarını devlette tutan bir denge yakınlaşmayı kolaylaştıracaktır.

Çatışmalardan rasyonelliğe

TOPRAKLARI bölüp dağıtmak veya tarım bölgelerinde küçük bölünmeleri ayakta tutmak ile işletmecilikte rasyonellik iddiasında bulunmak arasında çelişen yönler yok değil. Meselâ, yaygın tarım bölgesinde, teslim edilecek buğday karşılığında traktör servisi veriyorsunuz, fakat gönderdiğiniz traktörler küçük tarlalar arasında dönüp durmakta, tarla sınırlarında işlenmiyen topraklar kalmaktadır. Kurulacak istasyonlar ve merkezler, ne derece rasyonel olursa olsun, toprağın bölünmüş olması, bu rasyonelliği azaltacaktır.

İşte devlet öncülüğüyle kooperatifleşme ve toprakların yavaş yavaş kamu malı hâline girişi, ancak bu safhadan sonra gelecektir. Önemli olan, köylünün üzerinde çalıştığı toprağa gerçekten sahip olduğunu görmesi ve bu toprakla haşrı neşir olmasından doğan emeğin karşılığını, hiçbir sömürücüyle karşılaşmadan almağa başlamasıdır. Devletin temel yardımıyla ve öncülüğüyle işlenen topraklar bölünmüş olduğu için, üretim azsa, tarla sahibi köylü başına düşen karşılık da az olacaktır. Bu karşılığı arttırmak, o amaçla da üretimi yükseltmek için büyük işletmeciliğe gitmek, yukarıdan emir şeklinde gelmiyen, fakat herkesin çıkarına uygun olduğundan dolayı, seçilen bir tutum sayılacaktır. Kooperatifleşmenin ve kamu işletmeciliğine gitmenin bu safhası, sosyalizmin büyük sınavlarından biri olacaktır.

Karanlıktan aydınlığa

SOSYALİZM, hele Türkiye gibi bir ülkede, «yeni adam» yaratma çabasıdır: Geleneksel ve görgüsel yolları bir yana itip, akılcı çözümlere kolayca bağlanabilen bir adam. Kentlerde işçi, akılcı çözümleri kolay benimsediği için, onun yeniden eğitilmesi büyük bir dâva değil. Ama köy, tabiatın yalnızlığı ve yüzyılların ağırlığı içinde, çok farklı. Onun içindir ki, sosyalizmi soyut kavramlarla değil, gözle görülüp elle tutulan sonuçlarla anlatmak çok daha önemli. Ama bu sonuçların bile, iyi anlaşılabilmesi, daha doğrusu küçücük sonuçlardan büyük sistemlere gidilebilmesi ve kimin kimden yana olduğunun açıkça görülebilmesi için, aydınlık kafa yine de şart. Demek ki, köyde sosyalizmin yolu, biraz da eğitimden geçmektedir. Ama, lâik ve akılcı bir eğitim. Yeryüzünde olanları yeryüzündeki nedenlere bağlatan, sonuclar hakkında doğru hükümleri verdirten, ancak bu eğitimdir.

Sosyalistler, «aydın din adamı eliyle köyü uyandırmak ve kalkındırmak» gibi formüllere saplanmamalıdırlar. Silâhın geri tepmesi ve sosyalizmi akıl dışı yollara sürüklemesi her zaman mümkündür. Sosyalizmin köydeki en büyük müttefiki öğretmen. Ama, burada da dikkatli davranmak ve müttefik ararken, sosyalizmi din düşmanlığı şeklinde göstermeğe çalışanların işini kolaylaştırmamak gerek. Sosyalistlerin din konusundaki tutumları, Atatürk'ünkinden farklı olmamalı: Dini kendi kaderiyle başbaşa bırakmak, köyün ve halkın kalkınmasını başka yollarda aramak. Devletin dinden ve din adamlarından medet umması, ancak bu başka yollardaki beceriksizliğin ve başarısızlığın sonucu sayılmalıdır.

Türkiye'de sosyalizmin köye girip girmemesi, herşeyden önce sosyalistlerin kendi tutumlarına bağlı. Ortaya atılacak formüllerde, yapılacak tartışmalarda, şekillendirilecek tezlerde, köyü ihmal etmek, bir yana itmek ve kırmak büyük hata olur. Türkiye'de ordudan fabrikaya kadar, her yerde biraz da köy ve köylü var. Amacımız «köylü Türkiye» olmıyabilir; fakat ortamımız köylüdür. Bu ortam için neler yapacağımızı bilmeden, bildirmeden sosyalizmden bahsetmek hayalcilik olmaz mı?